

RAPORT

PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI
ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN ANUL 2016

RAPORTUL AVOCATULUI POPORULUI
PENTRU PROTECȚIA DREPTURILOR COPILULUI

REPORT

ON OBSERVANCE OF CHILD'S RIGHTS IN THE
REPUBLIC OF MOLDOVA IN 2016

REPORT OF OMBUDSPERSON
FOR CHILDREN'S RIGHTS

RAPORT

PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN ANUL 2016

RAPORTUL AVOCATULUI POPORULUI PENTRU
PROTECȚIA DREPTURILOR COPILULUI

CHIȘINĂU, 2017

Acest raport este elaborat și publicat cu sprijinul financiar al UNICEF Moldova.

Conținutul, opiniile și modul de expunere a informației, precum și prezentarea grafică nu reflectă neapărat punctul de vedere al UNICEF Moldova.

CUPRINS

Introducere.....	5
Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare.....	7
Dreptul la sănătate	14
Dreptul la nume și cetățenie.....	18
Dreptul de a nu fi separat de părinți.....	20
Opinia copilului	23
Libertatea de expresie, de asociere, accesul la informarea corespunzătoare.....	25
Protecția față de abuzuri și neglijare.....	26
Protecția copiilor fără familie	27
Dreptul copiilor refugiați	29
Drepturile copiilor cu dizabilități.....	30
Dreptul la securitate socială	32
Dreptul la educație.....	34
Dreptul la timp liber, recreare și activități culturale.....	44
Munca copilului	45
Interzicerea torturii și privării de libertate	46
Dreptul la îngrijiri recuperatorii	47
Administrarea justiției juvenile.....	50

ABREVIERI

CDC	Convenția ONU cu privire la drepturile copilului
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
UNICEF	Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite
HIV/SIDA	Virusul Imunodeficienței Umane/Sindromul Imunodeficienței Achiziționat
MMPSF	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
DASPF	Direcția de asistență socială și protecția a familiei
CRAP	Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică
OAP	Oficiul Avocatului Poporului
ME	Ministerul Educației
DC	Drepturile copilului
SNR	Sistemul Național de Referință
IP	Inspectoratul de Poliție
IGP	Inspectoratul General de Poliție

INTRODUCERE

Prezentul Raport, primul elaborat în calitatea mea de Avocat al Poporului pentru protecția drepturilor copilului, include o evaluare de ansamblu a situației cu privire la respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2016, evidențiază problemele majore din domeniu și îngrijorările mele referitoare la acestea. Se fac constatări și recomandări, a căror implementare poate duce la îmbunătățirea situației în ceea ce privește respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova.

Raportul privind protecția drepturilor copilului în anul 2016 a fost elaborat în baza drepturilor stipulate în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, prezintă o expunere a obiectivelor trasate la etapa numirii mele în funcția de Avocat al Poporului pentru drepturile copilului și a subiectelor care s-au aflat în atenția mea în primul an de activitate, lista problemelor abordate fiind cu mult mai mare decât cea a priorităților stabilite inițial. Iar asta pentru că pe parcursul anului în vizorul meu au intrat anumite probleme din domeniu respectării drepturilor copilului care necesitau implicarea imediată.

Conform rezultatelor Studiului „Percepții asupra drepturilor omului în Republica Moldova”, realizat în anul trecut de Oficiul Avocatului Poporului cu suportul OHCHR, 57 la sută dintre respondenți consideră că drepturile copilului sunt ”bine” sau ”foarte bine” respectate în țara noastră.

În pofida acestor aprecieri favorabile ale situației, în calitatea mea de Avocat al Copilului, am atras atenția asupra mai multor lacune din domeniu: de la lipsa de date statistice referitoare la copii până la deficiențe în sistemul de protecție a drepturilor copilului. Cele mai grave se referă la documentarea copiilor, în special din stânga Nistrului; protecția copiilor rămași fără de îngrijirea părinților; prevenirea delincvenței juvenile și asigurarea justiției prietenoase copilului; respectarea dreptului la educație, dezinstituționalizarea și incluziunea copiilor cu dizabilități, respectarea drepturilor copiilor cu dizabilități, a dreptului copilului la sănătate, asistență și protecție socială, a dreptul la opinie și libera exprimare; protecția drepturilor copiilor din instituțiile penitenciare și izolatoarele de urmărire penale, inclusiv copiilor care se află în penitenciare alături de mamele lor deținute până la împlinirea vârstei de trei ani; activitatea ineficientă a mecanismului intersectorial și lipsa specialistului pentru protecția drepturilor copilului.

Constatările menționate sunt bazate și pe opinia copiilor privind respectarea drepturilor acestora, exprimată în cadrul Forumului din 16 noiembrie 2016.

Concluziile mele privind protecția drepturilor copilului în anul 2016 a fost făcute publice în contextul prezentării Raportului anual al Avocatului Poporului privind respectarea drepturilor omului, și, pentru prima dată, în cadrul unui eveniment separat, pe data de 27 aprilie 2017, cu invitarea actorilor din domeniu – autorități publice, ONG-uri, partenerilor internaționali.

Consider că experiența de elaborare și editare separată a unui Raport privind respectarea drepturilor copilului trebuie aplicată și pe viitor deoarece oferă oportunități în plus de a atrage atenția opiniei publice și a factorilor de decizie asupra problemelor grave care apar pe parcursul unui an în sfera respectării drepturilor copiilor, a face o analiză și apreciere a evoluțiilor din domeniu, dar și pentru informarea autorităților de resort privind opinia și recomandările Ombudsmanului. Mă bucur de faptul că punctul meu de vedere în acest sens a fost susținut de către reprezentanții sectorului asociativ, autorităților publice și UNICEF Moldova.

Îmi exprim recunoștința pentru suportul acordat în activitatea desfășurată partenerilor interni și externi, în particular UNICEF Moldova.

Elaborarea Raportului privind respectarea drepturilor copilului în anul 2016 a fost posibilă datorită asistenței UNICEF Moldova, de altfel ca și prezentarea publică și publicarea acestuia. Acțiunile vizate sunt parte a proiectului semnat de către Avocatul Poporului cu UNICEF Moldova „Consolidarea capacității Instituției Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului”.

Le sunt recunoscătoare organizațiilor neguvernamentale care activează în sfera respectării drepturilor copilului și mass-media care au fost alături de mine în exercitarea atribuțiilor, constituind surse importante de informare privind cazurile de nerespectare a drepturilor copilului.

Apreciez efortul Guvernului Republicii Moldova depus în anul 2016 de adoptare a actelor normative importante pentru îmbunătățirea situației privind respectarea drepturilor copiilor și deschiderea manifestată față de colaborarea cu Avocatul Copilului. De asemenea, aduc mulțumiri echipei Oficiului Avocatului Poporului, Direcției drepturile copilului pentru asistența acordată pentru a face față provocărilor existente legate de promovarea și protejarea drepturilor copilului.

Cu respect,

Maia BĂNĂRESCU
Avocatul Poporului
pentru protecția drepturilor copilului

RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN ANUL 2016

Orice acțiune întreprinsă de către autoritățile statului, de către reprezentanții legali ai copiilor trebuie să corespundă interesului superior al acestuia.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, în anul 2016, s-a focusat în activitatea sa pe examinarea eficienței politicilor publice existente și monitorizarea modului în care autoritățile statului asigură realizarea drepturilor copilului conform prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului (în continuare CDC).

DREPTUL LA VIAȚĂ, SUPRAVIEȚUIRE ȘI DEZVOLTARE

Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare prezumă obligația pozitivă a statului de a crea un mediu propice în vederea asigurării supraviețuirii și dezvoltării fizice, psihice, spirituale, morale, psihologice și sociale a copilului, într-o manieră demnă și care să-l pregătească pe acesta pentru viață într-o societate liberă.

Garantarea dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare presupune obligația statului de a întreprinde măsuri orientate spre asigurarea dezvoltării optime pentru toți copiii și de a examina toți factorii care au importanță majoră pentru realizarea acestor drepturi. Mulți dintre factorii de risc și de protecție care stau la baza vieții, supraviețuirii, creșterii și dezvoltării copilului trebuie să fie identificați în mod sistematic pentru dezvoltarea și punerea în aplicare a politicilor aprobate, luând în considerare o gamă largă de factori determinanți în procesul de viață. În deciziile bugetare, Guvernele trebuie să țină cont de factorii bazați pe necesitățile și vârsta copiilor. Investițiile în dezvoltarea copiilor de vârstă timpurie sunt foarte importante și au un impact pozitiv pentru generațiile viitoare.

În scopul asigurării dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare, Guvernul a întreprins mai multe acțiuni:

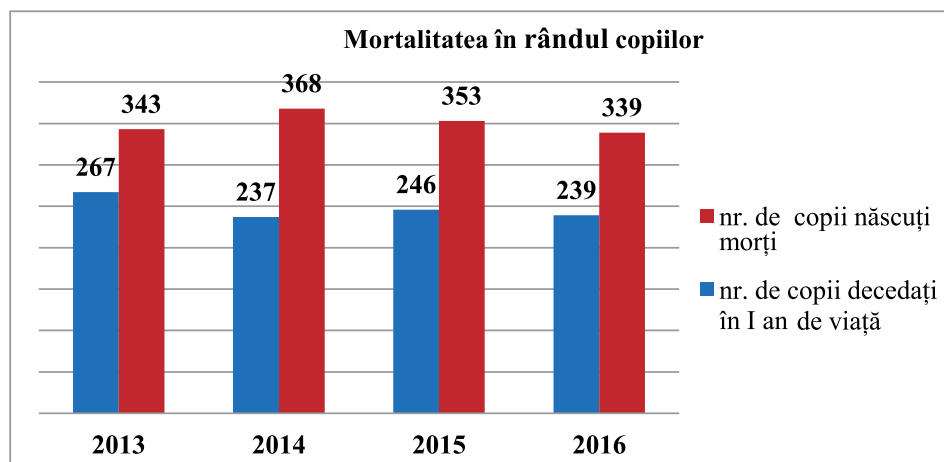
- implementarea sistemului regionalizat de asistență perinatală din trei niveluri;
- implementarea Conceptului maternitatea prietenoasă familiei;
- implementarea Mecanismului de colaborare intersectorială în domeniul medico-social în vederea reducerii mortalității infantile a copiilor cu vârsta de până la 5 ani;
- fortificarea infrastructurii Centrelor Perinatale prin procurarea și înzestrarea cu echipament medical modern;

- aprobarea mecanismului de intervenție timpurie¹, care prevede modul de supraveghere a copiilor de la vârstă fragedă și de intervenție într-o reabilitare a acestora.

În același context, prin Ordinul ministrului Muncii, Protecției Sociale și a Familiei nr.201 din 25.10.2016 a fost modificat Regulamentul Centrului de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane în a cărei bază a fost introdusă o categorie nouă de beneficiari – copii-victime și potențiale victime ale violenței, neglijării și exploatarei, care vor putea beneficia de diferite servicii de asistență (asistență medicală primară, cazare temporară, alimentare, consiliere juridică și altele).

În ultimii ani în Republica Moldova, urmare a politicilor dezvoltate, s-a înscris o scădere ușoară a mortalității infantile de la 9,8 la o mie de născuți vii în anul 2012 la 9,2 la o mie de născuți vii în anul 2016².

Potrivit informației prezentate de către Serviciul Stării Civile, comparativ cu anul 2013, în anul 2016 numărul copiilor născuți morți a scăzut cu 10,5%, iar numărul copiilor decedați în primul an de viață a scăzut cu 1,2%.

Sursa: Serviciul Stării Civile

Totuși, Republica Moldova rămâne a fi o țară cu mortalitatea infantilă ce depășește media europeană (4,1 la o mie de născuți vii).

În mare parte cauzele mortalității în anul 2016 au fost unele afecțiuni în perioada perinatală și malformațiile congenitale.

¹ Regulament-cadru privind organizarea și funcționarea serviciilor de intervenție timpurie, aprobat prin Hotărârea Guvernului R.Moldova nr.816 din 30 iunie 2016;

² Răspunsul Ministerului Sănătății nr. 07-3/13 din 30.01.2017;

Ca rezultat al monitorizării subiectului menționat, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului subliniază că pe acest segment mai persistă aspecte problematice:

- Iresponsabilitatea unor familii/ părinți față de sănătatea propriilor copii;
- Prezența în familii a factorilor de risc major, inclusiv abuz de alcool/ droguri, violență în familie, abuz față de copii, neglijarea obligațiilor părintești etc.;
- Insuficiența spațiilor locative, a surselor sigure de venituri, precum și incapacitatea familiilor în stabilirea priorităților privind soluționarea problemelor identificate;
- Insuficiența instituțiilor preșcolare în unele localități, inclusiv lipsa grupelor de creșă, cheltuieli legate de înmatricularea copiilor în instituțiile preuniversitare de învățământ etc.;
- Insuficiența serviciilor sociale comunitare și specializate.

De asemenea, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția asupra situației extreme privind existența unei corelații directe dintre poluarea aerului și sănătatea populației, constatată de către specialiștii din domeniu. Aceștia precizează că unul din factorii indirecti ce cauzează decesul copiilor prin malformații congenitale și alte afecțiuni din perioada perinatală o constituie starea mediului. Respectiva stare de lucruri impune luarea fără întârziere a unor decizii radicale din partea autorităților.

La capitolul **creșterea speranței de viață** a copilului datele denotă faptul că progrese semnificative nu au fost înregistrate³.

Biroul Național de Statistică arată că minimul de existență pentru copii constituie în medie 1703,8 lei lunar, cu o diferențiere a acestui indicator în funcție de vârsta copilului, de la 678,7 lei pentru un copil în vârstă de până la 1 an și 1930,0 lei pentru un copil în vârstă de 7-17 ani.⁴

Potrivit aceleiași surse, indemnizațiile lunare pentru îngrijirea copiilor în vârstă de până la 3 ani constituie în medie 1186,7 lei pentru persoanele asigurate, ceea ce acoperă valoarea minimului de existență pentru copiii în vârstă de 1- 6 ani în proporție de 80%. În cazul persoanelor neasigurate, mărimea indemnizațiilor lunare pentru îngrijirea copiilor (440 lei) asigură doar 29,7% din necesarul minim pentru copiii de aceeași vârstă.

Precizăm că Biroul Național de Statistică calculează minimul de existență pentru copii doar în funcție de vârsta acestora, fără a ține cont

³ Biroul Național de Statistică anunță că numărul preliminar al populației stabile în Republica Moldova la începutul anului 2017 a constituit 3550,9 mii persoane, în scădere față de aceeași perioadă a anului 2016 cu 2,2 mii persoane;

⁴ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5584&parent=0> ;

de necesitățile specifice ale unor categorii de copii ca, de exemplu, copiii cu dizabilități.

Astfel, considerăm necesar ca autoritățile publice competente să identifice criterii relevante pentru calcularea minimului de existență și în dependență de necesitățile reale a diferitor categorii de copii. La fel, Guvernul trebuie să identifice resurse financiare pentru acoperirea necesităților familiilor social vulnerabile care cresc și educă copii, în coraport cu minimul de existență, inclusiv și pentru plata indemnizațiilor persoanelor neasigurate.

Cu referire la **subnutriția copiilor**, Programul național în domeniul alimentației și nutriției pentru ani 2014-2020 prevede că respectarea principiilor alimentației raționale și echilibrate este un remediu simplu și eficient de fortificare și menținere a stării de sănătate, precum și prevenirea bolilor netransmisibile legate de dietă, subnutriție și deficiențele nutriționale.

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) și UNICEF au recunoscut alăptarea la sân până la vârsta de 2 ani ca una din metodele de prevenire a subnutriției. Întru promovarea acestei idei a fost lansată Campania „Săptămâna mondială a alăptării”, marcată anual în peste 175 de țări și care vine să încurajeze alăptarea pentru a îmbunătăți starea de sănătate a copiilor din întreaga lume.

Alimentația sănătoasă este importantă la orice vârstă a copiilor. În contextul sărăciei în Republica Moldova există copii care nu beneficiază de o alimentație corespunzătoare vârstei. În consecință acești copii nu corespund parametrilor de înălțime conform vârstei (retard statural), nu corespund standardelor „înălțime-greutate” (retard ponderal sau supraponderal).

Anul 2016 a demonstrat starea de lucruri dezastruoasă la capitolul alimentației copiilor în instituțiile de învățământ – creșe, grădinițe și școli, cât și în alte instituții unde se află copii. Ministerul Sănătății a interzis consumul produselor din carne, care conțin adaos de aditivi alimentari în instituțiile de învățământ general și a elaborat meniul standard pentru grădinițe și școli.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului s-a sesizat din oficiu asupra cazului de alimentație nesănătoasă a copiilor în instituțiile de învățământ general și a solicitat Prim-ministrului convocarea de urgență a ședinței extraordinare a Consiliului Național pentru Drepturile Copilului. Ombudsmanul Copiilor a subliniat că „statul trebuie să identifice soluții optime în ceea ce privește achizițiile publice, certificarea calității alimentelor și să asigure un control eficient al calității alimentelor preparate, inclusiv cu implicarea părinților. Insuficiența mijloacelor financiare bugeta-

re nu trebuie să fie o scuză, căci statele care investesc în copii au viitor. Or, toate acțiunile trebuie să fie conforme interesului superior al copilului”⁵.

Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră că securitatea copilului trebuie să fie parte integrantă prioritară a Strategiei securității naționale, deoarece singura legitimare a unui stat este capacitatea de a proteja și menține drepturile cetățenilor săi și de a le asigura mediul prielnic pentru viață și dezvoltare.

Pentru asigurarea respectării dreptului la supraviețuire sunt foarte importante și acțiunile statului întreprinse în scopul **prevenirii și combaterii bolilor**. În acest sens un accent aparte este pus de autorități pe imunizarea populației. Programul național de imunizări pentru anii 2016-2020 are drept obiectiv eliminarea sau reducerea morbidității, invalidității și mortalității prin asigurarea populației cu imunizări obligatorii, garantate de stat⁶.

Pe adresa Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului au parvenit petiții de la părinți care invocau obligarea de a vaccina copilul contrar voinței lor. Motivul refuzului de vaccinare se întemeia pe neîncrederea în calitatea vaccinului, consecințele vaccinării, etc. În opinia părinților, obligarea populației la măsuri profilactice reprezintă o încălcare a dreptului la integritate fizică, precum și a dreptului de a-și manifesta consimțământul. Iar în cazul copiilor, părinții sunt obligați să-și dea consimțământul pentru vaccinarea acestora, însă statul nu-i asigură calitatea serviciului și asistența corespunzătoare în situația în care survin reacții adverse.

În opinia Ombudsmanului Copilului, în condițiile în care nu există o echitate între siguranța serviciului profilactic prestat și asigurarea ulterioară a bunăstării copilului, nu putem vorbi despre obligarea populației la astfel de servicii. Sarcina primordială a Statului este de a perfecționa sistemul de verificare a măsurilor profilactice, de asigurare a calității serviciilor premergătoare imunizării, a serviciilor de imunizare, precum și a serviciilor sociale necesare în urma survenirii reacțiilor adverse cu oferirea tuturor măsurilor de protecție socială.

Planul European de acțiuni privind vaccinarea pe anii 2015-2020 nu prevede acțiuni de obligare, ci de convingere a populației prin asigurarea verificării calității vaccinului, a măsurilor premergătoare vaccinării, precum și de protecție socială.

⁵ Adresarea Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului M.Bănărescu Prim-ministrului Republicii Moldova P.Filip nr. 07-1/18 din 29.11.2016; (http://ombudsman.md/sites/default/files/demers_catre_p.filip.pdf).

⁶ Conform datelor Ministerului Sănătății, 90 % dintre copiii din țară sunt vaccinați împotriva poliomielitei, tuberculozei, difteriei, parotiditei, rubeolei, rujeolei și hepatitei B.

În acest context, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră că autoritățile publice din domeniul sănătății urmează să intensifice campaniile de promovare și informare privind beneficiul vaccinării pentru copii, privind calitatea vaccinului și alte informații relevante pentru convingerea părinților. La fel, este necesar să fie stabilite măsuri de asistență medicală calitativă preventivă imunizării, în timpul imunizării și după procedura respectivă în cazul apariției reacțiilor adverse, precum și asigurarea unor măsuri de protecție socială.

Fenomenul sucidului și tentativelor de suicid

Cu toate că politicile publice din domeniu⁷ sunt orientate spre asigurarea securității copiilor și protecția acestora, datele statistice arată că numărul cazurilor de suicid este în creștere.

Tentativele de suicid și suicidul în rândul copiilor în funcție de vârstă

Anul	Tentativă de suicid			Suicid		
	Sub 13 ani	13-16 ani	17-18 ani	Sub 13 ani	13-16 ani	17-18 ani
2008	-	-	-	3	8	7
2009	-	-	-	0	7	3
2010	-	-	-	0	9	2
2011	-	-	-	3	8	7
2012	2	73	33	7	11	6
2013	8	59	20	1	12	4
2014	4	51	41	0	14	6
2015	6	64	33	4	3	3
2016	4	88	40	6	14	13

Sursa: MAI, Ministerul Sănătății

Psihologii constată faptul (și datele prezentate în tabelul de mai sus le confirmă) că vârsta de adolescență (13-16 ani) este cea la care astfel de tentative sunt mai frecvente. Din aceste considerente autoritățile menite să asigure protecția copilului sunt obligate să examineze premisele fenomenului respectiv, formele care sunt mai des folosite și să identifice

⁷Codul penal, Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14.06.2013, Hotărârea Guvernului R.Moldova „Cu privire la aprobarea Politicii Naționale de Sănătate”, nr. 886 din 06.08.2007, Hotărârea Guvernului R.Moldova „Cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sistemului de sănătate în perioada 2008-2017”, nr 1471 din 24.12. 2007, Capitolul V „Măsurile necesare pentru atingerea obiectivelor și rezultatelor scontate”, Secțiunea 3 „Prestarea serviciilor de sănătate”, punctul 66, litera f), <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350833>, Obiectivele strategice II și IV.

soluții optime și de lungă durată pentru a preveni sau în caz de necesitate de a combate. E evident că vârsta de 13-16 ani la copii este una foarte sensibilă, fapt ce necesită o atenție specială, pentru a-i putea ajuta să depășească anumite etape ale vieții.

Datele statistice cu privire la numărul de cazuri de sinucidere confirmă faptul că intensitatea fenomenului este diferită la cele două sexe, astfel că băieții se sinucid în număr tot mai mare comparativ cu fetele, atât din mediul rural, cât și din cel urban. Un alt tablou se poate observa în cazul tentativelor de suicid - unde fetele sunt mai predispuse spre tentative, însă mai puține din ele le realizează comparativ cu băieții.

Este necesar de remarcat că numărul tentativelor de suicid în rândul copiilor a crescut 25% comparativ cu datele din anul precedent, ceea ce impune o implicare mai insistentă a specialiștilor psihologi în lucru cu copiii care au trecut prin experiența unei tentative de suicid.

În context, Ombudsmanul Copilului atrage atenția autorităților asupra eficientizării activității mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor-vicime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului; prezenței psihologului în instituțiile de învățământ; implementării Strategiei intersectoriale de dezvoltarea abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022⁸, etc.

RECOMANDĂRI:

- Sporirea cunoștințelor familiilor și comunităților cu privire la semnele de pericol pentru viața și sănătatea copilului;
- Promovarea serviciilor de planificare familială și de formare a abilităților parentale pentru creșterea și educarea copiilor;
- Dezvoltarea sistemului de monitorizare a familiilor cu copii, în mod special a celor care se află în situații de risc;
- Dezvoltarea serviciilor psihologice de susținere a tinerelor familii, atât în perioada sarcinii, cât și în perioada postnatală, în scopul educării în spiritul unei familii sănătoase și al responsabilității ce-i revine fiecărui membru;
- Implementarea standardelor minime de calitate pentru serviciile de intervenție timpurie;
- Dezvoltarea serviciilor medicale prin instruirea continuă a personalului medical și asigurarea instituțiilor medicale prin dotarea cu echipamentul medical adecvat;

⁸ Hotărârea Guvernului R.Moldova „Privind aprobarea Strategiei intersectoriale de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022”, nr.1106 din 03.10.2016.

- Implementarea prevederilor Strategiei intersectoriale privind dezvoltarea abilităților și competențelor parentale pe anii 2016-2022;
- Examinarea posibilității de a stabili o formulă de calcul pentru evaluarea minimului de existență al copiilor cu dizabilități;
- Consolidarea eforturilor statului pentru asigurarea calității vaccinurilor și asumarea responsabilității de către stat în caz de survenire de consecințe negative;
- Realizarea campaniilor de informare cu privire la importanța vaccinării copiilor;
- Identificarea măsurilor pentru asigurarea alimentației calitative în instituțiile de învățământ preuniversitar;
- Implicarea copiilor, adolescenților în activități extrașcolare (sportive, educative, culturale);
- Instruirea asistenților sociali, psihologilor școlari, cadrelor didactice în domeniul care ține de recunoașterea semnelor ce pot duce la tentative de suicid sau chiar la suicid.

DREPTUL LA SĂNĂTATE

Dreptul la sănătate reprezintă dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă și de a beneficia de servicii medicale, tratament și recuperare.

Organizația Mondială a Sănătății definește sănătatea ca o stare care întrunește starea generală de bine din punct de vedere fizic, mental și social, nu doar simpla absență a unei boli sau infirmități.

Sănătatea copiilor se află permanent sub influența mai multor factori care impun dezvoltarea politicilor în privința noilor probleme și priorități, cum sunt HIV/SIDA, gripa pandemică, boli netransmisibile, mortalitatea neonatală, mortalitatea infantilă, dizabilitatea infantilă, sărăcia, șomajul, migrația, discriminarea și marginalizarea. La fel, privind influența asupra sănătății copiilor a schimbărilor climaterice și urbanizarea, dezvoltarea noilor tehnologii de fabricare a vaccinilor și medicamentelor, etc.

Pentru a asigura respectarea dreptului copilului la ocrotirea sănătății, Ministerul Sănătății a implementat un șir de reforme privind facilitarea accesului copiilor la servicii de sănătate, prevenirea cazurilor de deces, îmbunătățirea calității serviciilor medicale precum: dezvoltarea serviciilor de intervenție timpurie și a standardelor minime de calitate pentru serviciile de intervenție timpurie, implementarea standardelor noi de supraveghere a copiilor în condiții de ambulatoriu, readucerea medicului pediatru în instituțiile medicale de sănătate publică, etc.

În opinia Ombudsmanului Copilului, medicii pediatri vor putea soluționa cu promptitudine problemele stringente ce țin de protecția sănătății copilului și a susținut inițiativa Ministerului Sănătății de a acorda dreptul de prescriere a medicamentelor compensate medicului pediatru din cadrul asistenței medicale primare⁹.

Foarte important este și faptul că, în premieră pentru țara noastră, în lista beneficiarilor de tratamente compensate au fost incluși copiii până la vârsta de 18 ani. Prin urmare, Guvernul Republicii Moldova și-a asumat calitatea de asigurat pentru toți copiii și toate cheltuielile legate de îngrijirile de sănătate ale copilului sunt acoperite integral de către stat¹⁰.

Astfel, prin includerea copiilor în lista beneficiarilor de tratament compensat, a fost soluționată și problema tratamentului copiilor care suferă de boli rare, abordată și de către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului.

De asemenea a fost soluționată problema celor 400 de copii care suferă de diabet zaharat, care au fost asigurați pentru anul 2016 cu glucometre și teste pentru monitorizarea glicemiei și lanțete pentru cinci analize zilnice.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a fost sesizat de către un părinte, al cărui copil este diagnosticat cu diabet zaharat tip I insulino-dependent, despre faptul că părintele a fost nevoit să procure, din banii proprii, testele pentru determinarea glucozei în sânge și insulina, vital necesară copilului, ceea cu ce, conform normelor stabilite, ar fi trebuit să fie asigurat de către stat. În urma intervenției Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului (Avizul pentru Ministerul Sănătății nr. 03-520/16 din 09.08.2016, Răspunsul Ministerului Sănătății nr. 01-9/1544 din 06.09.2016), copilul a fost asigurat cu cele necesare, beneficiind de un tratament calitativ. Iar decizia promptă a Ministerului Sănătății a avut impact asupra tuturor copiilor care suferă de această maladie.

⁹ „Acordarea dreptului de prescriere a medicamentelor compensate medicului pediatru va contribui la inițierea oportună a tratamentului, excluzând necesitatea deplasării repetate la medicul de familie pentru prescrierea compensată a medicamentului”.
<http://ombudsman.md/ro/content/medicii-pediatri-vor-putea-solunita-cu-promptitudine-problemele-stringente-ce-tin-de>

¹⁰ Conform art. 4, alin. (4), lit. a), b), c), d), g) al Legii nr. 1585-XIII din 27.02.1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, Guvernul Republicii Moldova are calitatea de asigurat pentru copii. Potrivit art.2, alin.(1) al Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr. 1585-XIII din 27.02.1998, volumul asistenței medicale, acordate în cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală, este prevăzut în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, elaborat de Ministerul Sănătății și aprobat de Guvernul Republicii Moldova.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția asupra problemei ce ține de acoperirea financiară a tratamentului costisitor al unor boli rare pentru care în Republica Moldova actualmente nu există tratament. Ministerul Sănătății a răspuns că asemenea cazuri nu pot fi încadrate într-un program special, deoarece nu există o strategie terapeutică sau un protocol unic de tratament al acestor maladii. În astfel de situații, copiii sunt incluși în lista pacienților care primesc medicamentele necesare din sursele centralizate ale ministerului. Problema rămâne în vizorul Ministerului Sănătății.

De asemenea, Ombudsmanul Copilului atenționează și asupra unor aspecte problematice apărute din cauza deficiențelor de management al instituțiilor publice din sistemul sănătății, precum și a informării insuficiente a populației privind modul de solicitare a serviciilor medicale în baza poliței de asigurare medicală obligatorie.

Nivelul de respectare a drepturilor copilului în procesul de acordare a asistenței medicale de urgență prespitalicească, a constituit o altă prioritate pentru Avocatul Poporului în anul 2016¹¹. Au fost constatate un șir de probleme ce țin de funcționalitatea sistemului de asistență medicală de urgență destinat copiilor în Republica Moldova.

În cadrul investigării unei cereri privind încălcarea dreptului la ocrotirea sănătății, fapt care a dus la decesul unui copil, Oficiul Avocatului Poporului a constatat că în procesul de acordare a asistenței medicale pacientei au fost admise mai multe abateri de la normele protocolului unic de tratament. Managementul defectuos, agravat de dotarea insuficientă cu echipamentul medical necesar, a redus considerabil capacitatea de a acorda asistența medicală calitativă și oportună. La etapa asistenței medicale prespitalicești au fost identificate abateri în activitatea serviciului de telecomunicații din cadrul Serviciului Asistență Medicală Urgentă, precum și lipsa unor aparate obligatorii potrivit Listei aparatajului și echipamentului medical obligatoriu pentru dotarea unităților de transport sanitar din cadrul Stației Asistență Medicală Urgentă, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății „Cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului de Asistență Medicală Urgentă din Republica Moldova” nr.85 din 30.03.2009. Factorii respectivi au generat urmările fatale pentru viața copilului.

Cauzele acestei stări de lucruri sunt de ordin material, social și managerial, iar deficiențele identificate în cadrul sistemului de asistență me-

¹¹ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/studiu_medicina_0.pdf;

dicală de urgență sunt condiționate de: insuficiența personalului medical necesar, inclusiv pediatri (resurse umane); insuficiența unităților de transport (suport financiar); insuficiența dotărilor necesare a echipelor de asistență medicală de urgență (profil general și profil reanimare) destinat copiilor; lipsa indicatorilor cu denumirea străzilor și a enumerărilor blocurilor în unele localități, ceea ce cauzează pierderea timpului „de aur” în situații critice.

Factorii respectivi generează incapacitatea fizică a personalului medical de a-și îndeplini calitativ obligațiile de serviciu.

Un alt aspect, deloc de neglijat, este cultura juridică a populației. Este important ca populația să cunoască temeiul și modul de apelare a serviciilor de asistență medicală de urgență. răspândirea și promovarea informației respective ar fi o premisă pentru diminuarea cazurilor de apel tardiv la serviciile medicale de urgență.

RECOMANDĂRI:

- Asigurarea durabilității reformelor din sistemul ocrotirii sănătății;
- Identificarea resurselor financiare pentru acoperirea cheltuielilor ce țin de tratamentele costisitoare pentru copiii care suferă de boli rare;
- Dezvoltarea campaniilor de promovare a dreptului la ocrotirea sănătății în rândul populației (modul de alegere a instituției medicale, a specialistului, volumul asistenței medicale acordate în cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală, care este prevăzută în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală etc.);
- Implementarea reformei sistemului de asistență medicală prespitalicească;
- Informarea populației privind modul de adresare la serviciul de asistență medicală prespitalicească;
- Organizarea și asigurarea formării și instruirii continue a medicilor cu profil pediatric pentru sistemul de asistență medicală de urgență, precum și a întregului personal medical;
- Elaborarea de Ministerul Educației și includerea în curriculumul disciplinei Educație civică a informațiilor privind modul de solicitare a Serviciului asistență medicală urgentă de către copii.

DREPTUL LA NUME ȘI CETĂȚENIE

Dreptul la nume și cetățenie presupune că fiecare copil trebuie să fie înregistrat, să aibă un nume, precum și să dobândească dreptul de apartenență la o naționalitate.

Legislația Republicii Moldova reglementează expres modul de documentare a copiilor de la momentul nașterii¹² și pe tot parcursul vieții¹³.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția asupra existenței unui număr mare de cazuri când copiii nu au perfectate acte de identitate. Nedocumentarea copiilor duce la încălcarea dreptului acestora la nume și cetățenie, la educație, la protecție socială, la muncă, etc.

Cauzele directe, de obicei, țin de lipsa de responsabilitate a părinților, iar autoritățile tutelare, în virtutea atribuțiilor ce le revin conform cadrului legal, nu întreprind măsuri concrete, suficiente și eficiente în interesul copiilor nedocumentați.

Subiectul nedocumentării copiilor a fost discutat cu autoritățile tutelare din țară în cadrul întrevederilor organizate de către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului. În urma discuțiilor au fost identificate lacune în aplicarea legislației, birocratizarea excesivă a procesului de documentare, iresponsabilitatea părinților, cât și lipsa de conlucrare intersectorială a autorităților publice.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a examinat cazul a două surori în vârstă de 16 și 17 ani, care nu aveau perfectate actele de identitate, nu dețineau nici certificate de naștere, nici buletine de identitate. Copii rămași fără îngrijirea părintească, cele două fete nu aveau un statut oficial determinat și nici o formă de protecție stabilită.

Fata de 17 ani, după absolvirea clasei a 9-a, neavând acte de identitate, nu a fost acceptată de administrația instituției de învățământ, unde a studiat timp de 9 ani, să-și continue studiile în clasa a 10-a (cu toate că și-a dorit acest lucru) sau la o altă instituție de învățământ și nici nu s-a putut angaja în câmpul muncii. În aceeași situație de risc se afla și sora ei de 16 ani, elevă în clasa 9-a a gimnaziului.

În acest caz, autoritățile publice locale, timp de 17 ani, nu au întreprins măsurile necesare pentru determinarea statului copilului și a formei de protecție, măsuri în vederea asigurării dreptului la identitate, adică de documentare. Deși Primarul satului a încercat să perfecteze actele pentru

¹² Legea privind actele de stare civilă, nr. 100 din 26.04.2001.

¹³ Legea privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte, nr. 273 din 09.11.1994.

cele două fete, el s-a confruntat cu un șir de impedimente de ordin birocratic, care au fost cauza tergiversării neîntemeiate a perfectării actelor de identitate pentru copii. În acest caz organele responsabile nu au ținut cont de interesul superior al copilului și nu au căutat soluții, ci au preferat să dea răspunsuri formale, care perpetuau situația gravă a copiilor – lipsa de acte de identitate a acestor copii, ceea ce avea drept consecință încălcarea drepturilor copilului.

Urmare a intervenției Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului (Sesizarea MMPSF nr. 06-5/19 din 19.08.2016; Sesizarea Consiliului raional pentru protecția drepturilor copilului Cimișlia nr. 06-5/17 din 19.08.2017; Sesizarea Ministerului Educației, nr. 06-5/18 din 19.08.2016; Aviz cu recomandări pentru DASPF Cimișlia (autoritatea tutelară teritorială) nr. 06-2/51 din 19.08.2016; Aviz cu recomandări Liceului Teoretic „Hyperion” din s. Gura Galbenei nr.06-2/52 din 19.08.2016; Aviz cu recomandări Direcției învățământ din Cimișlia nr.06-2/53 din 19.08.2016; Aviz cu recomandări Primăriei Gura Galbenei (autoritatea tutelară locală) nr.06-2/52 din 19.08.2016), au fost perfectate acte de identitate pentru ambele fete, ambele au fost înscrise și își continuă studiile la un colegiu. Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a atras atenția autorităților asupra necesității urgentării determinării statutului și forme de protecție a minorelor.

O altă problemă gravă identificată este lipsa datelor statistice privind numărul exact al copiilor care nu dețin certificate de naștere.

Numărul copiilor care nu dețin acte de identitate este prezentat în informația Ministerului Tehnologiilor Informației și Comunicațiilor al Republicii Moldova și se poate constata că este destul de mare, fapt greu de argumentat, deoarece primul buletin de identitate al cetățeanului Republicii Moldova este eliberat gratuit în temeiul prevederilor Hotărârii Guvernului Republicii Moldova „Cu privire la acordarea înlesnirilor la eliberarea actelor de identitate” nr.210 din 24.03.2014¹⁴.

La fel, o bună parte dintre cetățenii Republicii Moldova din unitățile administrativ-teritoriale din partea stângă a Nistrului rămân a fi nedocumentați. Potrivit informației prezentate de către Ministerul Tehnologiilor Informației și Comunicațiilor al Republicii Moldova¹⁵ impedimentele la înregistrarea copiilor din stânga Nistrului sunt următoarele: părinții acestora dețin acte de identitate neoficiale, precum și acte de domiciliu-

¹⁴ Pct.1 la Anexa nr.1 al Hotărârii Guvernului Republicii Moldova „Cu privire la acordarea înlesnirilor la eliberarea actelor de identitate”, nr.210 din 24.03.2014.

¹⁵ Scrisoarea Ministerului Tehnologiilor Informației și Comunicațiilor al Republicii Moldova nr.01/184 din 14.02.2017.

re din stânga Nistrului; lipsa unui mecanism de stabilire a unei forme de protecție copiilor aflați în situații de risc din stânga Nistrului.

Numărul copiilor înregistrați în Registrul de stat al populației care nu dețin acte de identitate

Anul	Nr. minorilor înregistrați în Registrul de stat al populației	Nr. minorilor înregistrați în Registrul de stat al populației care nu dețin acte de identitate	Nr. de minori din stânga Nistrului și mun. Bender înregistrați în Registrul de stat al populației care nu dețin acte de identitate
2013	792630	409960	19393
2014	803882	391719	17289
2015	819428	373852	15402
2016	833831	353475	13678

Sursa: Ministerul Tehnologiilor Informației și Comunicațiilor al Republicii Moldova

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului precizează că documentarea cu acte de identitate a Republicii Moldova a copiilor din stânga Nistrului rămâne o problemă gravă care urmează a fi soluționată de către autoritățile publice central.

RECOMANDĂRI:

- Intensificarea activității mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea copiilor nedocumentați și aplicarea managementului de caz pentru asigurarea măsurilor de protecție necesară;
- Modificarea cadrului legal pentru facilitarea certificării nașterii copilului;
- Identificarea mecanismului pentru documentarea copiilor din stânga Nistrului cu acte de identitate naționale.

DREPTUL DE A NU FI SEPARAT DE PĂRINȚI

Dreptul de a nu fi separat de părinți presupune dreptul copilului de a trăi cu părinții săi, precum și dreptul de a menține contactul cu ambii părinți.

Subiectul plecării părinților în afara țării în căutarea unui loc de muncă și efectele migrației asupra copiilor au fost reflectate și în anii precedenți de Ombudsmanul Copilului¹⁶.

¹⁶http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_2015_final.pdf;

Acest fenomen generează efecte pozitive pe termen scurt din punct de vedere financiar și efecte negative pe termen lung. Principalele efecte pozitive sunt legate de bunăstarea copiilor, creșterea nivelului de trai, îmbunătățirea condițiilor de trai și înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată și bunuri personale (telefon mobil, computer, bicicletă, etc.), călătorii în străinătate și alte beneficii materiale. Printre consecințele negative pot fi enumerate cele ce se referă la deteriorarea relației copilului cu părinții, în special cu părintele rămas acasă, iar la nivel psihologic, deprimarea, consumul de substanțe interzise, probleme în procesul educațional, etc.

Copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate au un profil asemănător cu cei ce trăiesc în familii monoparentale ca urmare a despărțirii părinților sau a decesului unuia dintre ei. Deși plecarea la muncă este temporară, efectele asupra copiilor pot fi similare cu cele ale unei despărțiri pe termen lung sau definitive.

O altă problemă gravă identificată de către Avocatul pentru Drepturile Copilului din multiplele cazuri examinate, este lipsa formei de protecție asupra copiilor rămași acasă în grija rudelor sau altor persoane. Ca și consecință, acești copii sunt lipsiți de un reprezentant legal al intereselor acestora în relațiile sociale: mediu educațional, ocrotirea sănătății, asistență și protecție socială, justiție și alte domenii.

La fel, precizăm și că nu există un mecanism de identificare a părinților care intenționează să plece peste hotarele țării și stabilirii formei de protecție asupra copiilor rămași în țară.

În acest sens, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră că este oportun monitorizarea strictă a părinților care pleacă peste hotarele țării pentru instituirea unei forme de protecție față de copiii lăsați în grija altor persoane, inclusiv prin introducerea unor măsuri cu caracter restrictiv. Sunt recomandate și măsurile de informare, desfășurarea de campanii informaționale pentru sensibilizarea părinților care planifică să migreze la muncă pentru asigurarea securității copiilor.

De asemenea sunt atestate carențe și în exercitarea atribuțiilor autorităților tutelare în ceea ce privește identificarea, luarea în evidență și acordarea asistenței necesare copiilor rămași fără ocrotire părintească.

Un alt subiect intrat în atenția Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului în baza sesizărilor parvenite de la cetățeni este recuperarea pensiilor de întreținere a copiilor. Din numărul total de cauze civile examinate pe parcursul semestrului I al anului 2016, 1303 dosare s-au referit la încasarea pensiei de întreținere a copiilor¹⁷. Conform informației

¹⁷ http://www.justice.gov.md/public/files/diagrame_6_luni_al_anului_2016.pdf

Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești, în semestrul I al anului 2016 sunt 30,4 mii documente executorii rămase în restanță privind încasarea pensiei de întreținere.

Menționăm și lipsa unei baze de date a cererilor la acest subiect înaintate din străinătate către autoritățile competente din Republica Moldova, cât și a cererilor transmise din Republica Moldova către instanțele judiciare din alte state.

Migrația părinților, în special în situația separării acestora și necunoașterii locului aflării unuia dintre ei, a generat o altă problemă ce ține de imposibilitatea pronunțării unei decizii judecătorești privind încasarea pensiei de întreținere a copilului din imposibilitatea prezentării probei privind citarea celeilalte părți.

Un alt aspect important este executarea hotărârilor judecătorești privind determinarea domiciliului copilului în cazul când acesta refuză să stea la domiciliul părintelui determinat de instanța de judecată. Dacă la nivel legislativ totul pare a fi simplu, în practică executorii judecătorești se confruntă cu problema imposibilității executării hotărârii judecătorești din cauza lipsei unei metodologii de conlucrare a autorităților responsabile de asigurarea drepturilor copilului în procesul executării hotărârilor judecătorești.

Adesea, din cauza neînțelegerilor apărute între reprezentanții legali (părinții) copiii sunt influențați în detrimentul executării hotărârii judecătorești, fapt care generează bariere atât psihologice, cât și procedurale în cadrul executării.

În acest context, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a venit cu propunere de modificare a legislației către Ministerul Justiției și de elaborare a unei metodologii de executare a hotărârilor judecătorești în care sunt vizați copiii.

RECOMANDĂRI:

- Examinarea oportunității de soluționare a cazurilor cu elemente de extraneitate de recuperare a pensiilor de întreținere pentru copii;
- Elaborarea unei metodologii de executare a hotărârilor judecătorești privind stabilirea domiciliului copiilor;
- Responsabilizarea autorităților tutelare, asupra atribuțiilor ce le revin în raport cu copiii rămași în țară în urma migrației părinților;
- Implementarea Strategiei intersectoriale de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022.

OPINIA COPILULUI

Opinia copilului reprezintă dreptul copilului de a-și expune și de a i se lua în considerare opinia, ținând cont de vârsta acestuia și gradul de maturitate, în orice procedură ce-l vizează.

Articolul 12 al Convenției cu privire la drepturile copilului stabilește dreptul fiecărui copil de a-și expune liber opinia asupra problemelor care-l privesc, cât și a dreptului de a obține atenția relevantă privind opinia relatată. Prin urmare, statul are obligația pozitivă de a recunoaște și asigura realizarea acestui drept în toate domeniile vieții sociale prin crearea condițiilor prietenoase conform vârstei și gradului de maturitate. Statul trebuie să se asigure că opinia copiilor este luată în considerare în realizarea tuturor drepturilor prevăzute de Convenție.

De asemenea, guvernul este obligat să prevadă mecanisme eficiente de depunere a plângerilor și acordare a asistenței juridice garantate de stat în cazurile ignorării sau violării drepturilor copilului la opinie și/sau neluarea în considerație a opiniei exprimate.

Întru asigurarea respectării dreptului la opinie, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a organizat Forumul de discuție „Participarea copiilor și adolescenților – catalizator al promovării și monitorizării drepturilor copiilor în Moldova”.

În cadrul forumului, Ombudsmanul Copiilor a avut oportunitatea să asculte opinia copiilor asupra percepției respectării drepturilor prevăzute de Convenția cu privire la drepturile copilului. Copiii au specificat problemele cu care se confruntă și și-au expus opinia referitor la eventualele soluții. De asemenea, a fost discutat modul de interacționare cu Ombudsmanul copilului, cât și cu celelalte autorități publice.

În opinia copiilor, drepturile mai puțin respectate sunt:

- Dreptul la educație – copiii au remarcat programul școlar supraîncărcat, numărul mare de discipline obligatorii, insuficiența practicării sportului, favoritismul, plățile informale, suprasolicitarea, lipsa psihologilor școlari, lipsa pedagogilor, condițiilor neadecvate (apa potabilă, blocuri sanitare în curte)etc.;
- Dreptul la opinie – copiii cred că opinia lor este ascultată, dar nu se ține cont de ea;
- Dreptul la odihnă – copiii au menționat lipsa timpului liber pentru recreare, ocupații preferate, discuții cu părinții;
- Dreptul la sănătate – copiii au remarcat lipsa medicilor în școli și doțrilor necesare pentru acordarea primului ajutor, lipsa acțiunilor de profilaxie a diferitor boli, etc;

- Dreptul la mediu sănătos – copiii au vorbit despre calitatea nesatisfăcătoare a apei potabile, a produselor alimentare, fumatul în locurile publice, lipsa zonelor de agrement.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a ținut cont de viziunea copiilor privind modul în care aceștia consideră că Ombudsmanul trebuie să intervină întru asigurarea respectării drepturilor lor fundamentale și anume:

- monitorizarea sistematică la nivel local a modului de respectare a drepturilor copilului;
- asigurarea participării copiilor la acțiunile organizate de către Ombudsman;
- mediatizarea opiniei copilului, precum și a informațiilor cu privire la protecția drepturilor copilului;
- promovarea consiliilor elevilor;
- reprezentarea intereselor în fața autorităților publice;
- organizarea cluburilor tematice, instruirilor și a meselor rotunde cu participarea copiilor;
- mediatizarea informației privind drepturile copilului;
- asigurarea accesului fiecărui copil la informații.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului va ține cont de toate ideile și opiniile expuse de copii, la stabilirea unei metodologii eficiente de interacționare și de comunicare cu aceștia, în scopul asigurării respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale copilului.

RECOMANDĂRI:

- Dezvoltarea mecanismelor de depunere a sesizărilor din partea copiilor;
- Extinderea categoriilor de beneficiari/copii ai asistenței juridice garantate de stat, inclusiv în cauzele civile;
- Aplicarea standardelor în procesul de audiere a copilului victimă/martor al unei infracțiuni în sistemul de justiție;
- Instruirea specialiștilor care intră în contact cu copiii în procesul de audiere a acestora;
- Luarea în considerare a opiniei copilului în orice situație care îl vizează.

LIBERTATEA DE EXPRESIE, DE ASOCIERE, ACCESUL LA INFORMAREA CORESPUNZĂTOARE

Libertatea de expresie, de asociere, accesul la informarea corespunzătoare reprezintă dreptul copilului de a căuta, de a primi, de a difuza informații, precum și de a adera la asociații.

Copilul are dreptul de a cere și de a primi orice informație pertinentă, sub formă orală, scrisă, tipărită sau artistică ori prin orice alte mijloace, la alegerea copilului, precum și de a fi consultat, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra consecințelor pe care le poate avea opinia sa, dacă este respectată, precum și asupra consecințelor oricărei decizii care îl privește. Guvernele se obligă să respecte drepturile copilului la libera asociere în structuri formale și informale, precum și libertatea de întrunire pașnică, în limitele prevăzute de lege.

În conformitate cu articolul 11 al Legii cu privire la asociațiile obștești nr. 837 din 17.05.1996, „Membri ai asociațiilor obștești de tineret pot fi persoanele care au atins vârsta de 14 ani. Membri ai asociațiilor obștești de copii pot fi persoanele care au atins vârsta de 10 ani.”¹⁸

Avocatul pentru Drepturile Copilului salută inițiativa Centrului de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului, care, în anul 2016, a susținut 49 de copii în procesul de elaborare a unui raport despre respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova, pentru al prezenta Comitetului ONU pentru drepturile copilului. În scopul colectării opiniilor a mai multor semeni și pentru a disemina informații accesibile pentru toți copiii despre drepturile lor, adolescenții au decis să creeze o platformă online – Platforma Copiilor, unde fiecare copil s-ar simți în siguranță să vorbească despre cum îi sunt respectate drepturile. Prin intermediul acestui mecanism, copiii au diseminat raportul, precum și Observațiile finale Comitetului¹⁹.

Un alt aspect deloc de neglijat este accesul la informație al copiilor. Aici ne referim la accesibilitatea informației pentru copii. Din cauza că mai există carențe în aspectul acomodării rezonabile, o bună parte din copiii cu deficiențe senzoriale (văz/auz), precum și copiii cu deficiențe mentale întâmpină bariere în procesul de informare în societate, atât la nivel educațional, cât și la nivel cultural, recreativ.

Acest fapt este cauzat de lacunele sistemului educațional, cât și de faptul că instituțiile de recreare, nu oferă suficiente oportunități pentru copiii cu dizabilități de a se informa corespunzător asupra oricărui aspect al vieții sociale.

¹⁸ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=325424>

¹⁹ http://drepturilecopilului.md/files/Raport_DC_ONU_FINAL_for%20WEB.pdf

În acest context este necesar să menționăm că nici mass-media nu depune eforturi pentru a crea condiții speciale necesare care ar facilita accesul pentru copiii cu dizabilități.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția asupra problemei ce ține de asigurarea dreptului copiilor la informare și la opinie, în mod special în mediul rural, și încurajează toți actorii din domeniu să depună mai mult efort pe acest segment.

PROTECȚIA FAȚĂ DE ABUZURI ȘI NEGLIJARE

Protecția față de abuzuri și neglijare reprezintă obligația statului de a proteja copiii de toate formele de maltratare săvârșite de părinți sau persoanele răspunzătoare de îngrijirea lor.

Conform datelor oficiale ale Ministerului Afacerilor Interne, pe parcursul anului 2016 au fost înregistrate 202 cazuri de violență în instituțiile de învățământ dintre care: profesori față de elevi – 44 de cazuri; elevi față de profesori – 2 cazuri; între elevi – 156 de cazuri.

La fel, în adresa Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului au parvenit 20 de cereri în care sunt invocate acțiuni de violență asupra copiilor, dintre acestea, opt se referă la fapte de abuz sexual. Au parvenit mai multe adresări ale părinților privind violența în școli, se invocă acțiuni de abuz din partea profesorilor față de elevi, elev față de alt elev, elev față de profesor.

În cadrul examinării cererilor a fost constatat că Ordinul nr. 858 din 23 august 2013 cu privire la Metodologia de aplicare a Procedurii de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare și trafic al copilului, nu este executat corect și în volum deplin de către coordonatorii acțiunilor de prevenire a violenței și aceștia. Elevii nu cunosc despre modalitățile de aplicare a procedurii la nivelul instituției de învățământ. Executarea ordinului sus-indicat nu este monitorizată.

În rezultat, au fost întocmite acte de reacționare, care au fost remise autorităților publice responsabile, solicitându-se întreprinderea acțiunilor de informare a elevilor și părinților despre dreptul acestora de a anunța cazurile de violență, cât și despre obligația cadrelor didactice și a conducerii instituției de învățământ de a interveni în soluționarea acestora.

De asemenea a fost constatat faptul că minorii-victime nu beneficiază de măsuri corespunzătoare pentru reabilitarea fizică și psihologică, dar și de reintegrare socială, fapt prevăzut de articolul 39 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

În contextul expus, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a monitorizat implementarea prevederilor Legii privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți nr.140 din 14.06.2013 în ceea ce privește angajarea de către autoritățile tutelare locale a specialistului în protecția drepturilor copilului.

Potrivit informației prezentate de către autoritățile publice locale de nivelul II, doar în patru localități ale țării există câte un specialist în protecția drepturilor copilului. În rest, atribuțiile respective le revin specialiștilor din subdiviziunile teritoriale de asistență socială. Lipsa surselor financiare în bugetele locale și refuzul Guvernului Republicii Moldova de a aloca surse financiare în acest scop au fost indicate drept cauze a neangajării specialiștilor în protecția drepturilor copilului.

Ombudsmanul copilului consideră că lipsa specialistului menționat în cadrul mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, are un impact negativ asupra sistemului de protecție a drepturilor copilului și atrage atenția Guvernului asupra identificării unei soluții pentru soluționarea problemei invocate.

RECOMANDĂRI:

- Identificarea resurselor necesare pentru asigurarea fiecărei localități cu un specialist în protecția drepturilor copilului, conform legislației în vigoare;
- Supravegherea și perfecționarea mecanismelor intersectoriale existente în protecția drepturilor copilului;
- Desfășurarea în comun cu mass-media a campaniilor de sensibilizare în scopul informării tinerilor despre modul de comportament pentru a face față cu succes anumitor etape ale vieții.

PROTECȚIA COPIILOR FĂRĂ FAMILIE

Protecția copiilor fără familie reprezintă obligația statului de a oferi protecție specială copiilor lipsiți de mediul familial și de a asigura posibilitatea îngrijirii corespunzătoare din partea altei familii sau în cadrul instituției.

Deși copiii orfani au fost mereu în atenția autorităților, acești copii care au nevoie de o susținere aparte atât din partea autorităților, cât și din partea întregii societăți.

Prin semnarea Convenției cu privire la drepturile copilului, guvernele sunt de acord să protejeze copiii împotriva discriminării, exploatării sexuale și economice și a violenței și să acorde protecție specială orfanilor.

Cu toate că subiectele ce țin de asigurarea cu locuințe sociale, prestații sociale și servicii sociale a copiilor rămași fără îngrijire părintească au fost pe larg abordate în cadrul Raportului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2015, elaborat de Oficiul Avocatului Poporului, putem menționa că probleme reflectate nu au fost soluționate pe parcursul anului 2016.

Cert este faptul că politica publică de protecție a copilului este orientată spre dezinstituționalizare și spre dezvoltarea serviciilor sociale alternative, pentru a-i ajuta pe copiii lipsiți de familie și de grija părintească să beneficieze de un mediu mai apropiat celui de familia tradițională. Este important ca toți copiii să fie educați în spiritul valorilor familiale, să obțină acele deprinderi de viață (de autoîngrijire, de autodeservire, de grijă față de aproapele său, etc.) necesare într-o societate sănătoasă.

Pe parcursul mai multor ani, inclusiv în 2016, în vizorul Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului au fost cazuri în care părinților adoptatori nu le-a fost stabilită indemnizația, iar adoptatorii au menționat că nu au fost informați despre faptul că beneficiază de acest drept, cu toate că Hotărârea Guvernului Republicii Moldova „Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă” nr. 581 din 25.05.2006 prevede: ”1. Pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, părinților adoptivi, tutorilor/curatorilor li se plătesc lunar indemnizații pentru alimentație, procurarea îmbrăcăminte/încălțăminte, obiectelor de igienă personală etc. și 2. Indemnizația se stabilește și se achită în cuantum de 800 lei pentru fiecare copil adoptat sau aflat sub tutelă/curatelă”²⁰.

La fel, în situație critică sunt și copiii al căror părinte se află în detenție. Părintele fiind privat de libertate nu dispune de posibilitatea să-și întrețină copilul. Și mai dificilă este situația mamelor care au cu ele în detenție un copil până la vârsta de trei ani. Respectiv, acestea nu au posibilitatea să lucreze în penitenciar, pentru a trimite sume bănești pentru întreținerea celorlalți copii, asupra cărora a fost instituită tutela.

La acest compartiment, legiuitorul nu a luat în considerație nici situația copiilor ai căror părinți sunt în imposibilitatea de a-și întreține copiii, din cauza problemelor de sănătate pe care le au.

²⁰ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=316122&lang=1>

Din aceste considerente Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a înaintat o propunere de modificare legislației²¹. Ombudsmanul a propus inițierea procedurii de modificare și completare a punctului 10 din Regulamentul cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 581 din 25 mai 2006 și în temeiul Legii privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14 iunie 2013, în scopul reglementării clare a dreptului la plată a indemnizației copiilor aflați sub tutelă/curatelă, din motivul incapacității fizice a părintelui biologic de a-i proteja și a le oferi îngrijirea corespunzătoare.

DREPTUL COPIILOR REFUGIAȚI

Dreptul copiilor refugiați reprezintă dreptul la o protecție specială acordată copiilor refugiați sau copiilor care caută să obțină statutul de refugiat și obligația statului de a coopera cu organizațiile competente care asigură a atare protecție și asistență.

Urmare a realităților sociale survenite drept consecință a politicii internaționale migraționale, tot mai frecvent este pusă în discuție problema copiilor refugiați. Potrivit informației prezentate de Biroul Migrației și Azil²² numărul de copii solicitanți de azil în anul 2016 (82 copii) rămâne practic constant comparativ cu cel din 2015 (91 copii). Conform aceleași surse, în privința solicitanților de azil-copii se aplică un regim mai favorabil decât solicitanților de azil adulți, în ceea ce privește accesul la asistență medicală și învățământ obligatoriu. Solicitanții de azil-copii sunt tratați în aceleași condiții ca și copiii cetățeni ai Republicii Moldova.

În afară de cele trei centre regionale de integrare a străinilor din Bălți, Cahul și Chișinău și Serviciul de Criză pentru migranți, de pe lângă Azilul Republican pentru invalizi și pensionari din Chișinău, refugiaților li se acordă și o indemnizație lunară pentru copii.

Totodată, este necesar de menționat că în perioada 2012-2017 pe teritoriul Republicii Moldova nu au fost înregistrate cazuri de recunoaștere a statutului de apatrid minor.

Reieșind din cele expuse, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ:**

- Evaluarea măsurilor de protecție socială a copiilor refugiați;
- Dezvoltarea spectrului de servicii pentru copiii refugiați în corespundere cu necesitățile acestora și în vederea integrării lor sociale.

²¹ Propunere de modificare a legislației (nr. 01-11/1 din 20.01.2017)

²² Scrisoarea nr. 5/4-1326 din 14.02.2017;

DREPTURILE COPIILOR CU DIZABILITĂȚI

Drepturile copiilor cu dizabilități presupun dreptul copiilor cu deficiențe la îngrijire, educație și instruire, menite să-i ajute să se integreze în societate.

Odată cu ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, și Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, Republica Moldova s-a obligat să întreprindă toate măsurile necesare pentru a promova și implementa politica publică de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități. Incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități presupune ansamblu de măsuri și acțiuni multidimensionale din domeniile protecției sociale, ocupării forței de muncă, fondului locativ, educației, sportului, ocrotirii sănătății, informării și comunicării, mobilității, securității, justiției și culturii, precum și din alte domenii destinate integrării persoanelor cu dizabilități în societate.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a realizat un studiu privind monitorizarea modului de incluziune socială a copiilor ce suferă de tulburări din spectrul autist²³.

În cadrul monitorizării au fost identificate mai multe carențe în domeniul ocrotirii sănătății, protecției sociale și educației, care limitează considerabil accesul acestor copii la viața socială. Ombudsmanul Copiilor încurajează autoritățile publice centrale și locale, precum și organizațiile neguvernamentale care activează în interesul copiilor să stabilească un mecanism de colaborare și conlucrare eficientă pentru realizarea incluziunii sociale a copiilor cu tulburări din spectrul autist, precum și a copiilor cu deficiențe mentale.

Un alt aspect deloc de neglijat se referă la copiii cu deficiențe locomotorii, precum și copiii cu deficiențe senzoriale (auz/văz). Accesul copiilor cu necesități speciale la viața socială adesea este limitat din cauza lipsei unei acomodări rezonabile a infrastructurii: accesul fizic în clădiri și în locuri publice, accesul la informație (pentru copii cu deficiențe de văz sau auz). Toate acestea periclitizează procesul de integrare socială a copiilor cu dizabilități.

Aceste probleme sunt tratate în majoritatea Rapoartelor privind respectarea drepturilor copilului, scrise de Ombudsman și rămân o prioritate și pentru anii viitori.

Menționăm, că prin Hotărârea de Guvern nr. 732 din 16 septembrie 2013, a fost creată la nivel central, instituția publică Centrul Republican

²³ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_tematic_autismul.pdf

de Asistență Psihopedagogică, subordonată Ministerului Educației și la nivelul unităților administrativ-teritoriale, prin decizia Consiliilor de nivelul al doilea, inclusiv din municipiul Chișinău, Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia și municipiul Bălți - Serviciile de asistență psihopedagogică, în subordinea administrativă a Subdiviziunii raionale/municipale cu atribuții în domeniul învățământului și metodologică – a Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului monitorizează eficiența serviciului nou creat pe parcursul anilor 2014-2016, realizând și un Raport tematic cu privire la implementarea prevederilor Hotărârii indicate.

La finele anului 2016, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului s-a adresat Prim-ministrului pentru menținerea Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP) în noua structură a Guvernului²⁴, precizând că serviciile prestate de Centru sunt deosebit de importante în procesul de asigurare a respectării drepturilor la educație pentru toți copiii, inclusiv pentru cei cu dizabilități, în justiția juvenilă și în alte cazuri cu implicarea acestora. Ombudsmanul consideră că lichidarea Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică ar fi o acțiune incorectă în contextul actual de promovare a incluziunii persoanelor cu dizabilități, a justiției prietenoase copiilor, a consultării opiniei copiilor în toate acțiunile întreprinse de autoritățile publice și alți actori implicate.

Conform datelor BNS, în anul de studii 2016-2017 numărul elevilor din instituțiile speciale de învățământ a constituit 860 persoane reducându-se comparativ cu anul de studii 2015-2016 cu 16,7%. Marea parte a copiilor din cadrul acestor instituții sunt elevi cu deficiențe în dezvoltarea intelectuală (64,2%). În același timp, numărul de copii cu necesități speciale integrați în școlile obișnuite a constituit 8675 de persoane și 1455 de persoane cu dizabilități.

Numărul elevilor cu cerințe educaționale speciale și cu dizabilități, în anii de studii 2012/2013 – 2016/2017

	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017
În total	4 558	6 302	9 198	11 426	10 990
În școli obișnuite	2 258	4 495	7 660	10 393	10 130

²⁴ Scrisoarea Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului M. Bănărescu, adresată Prim-ministrului P. Filip nr.07-1/1 din 03.01.2017; <http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-copilului-lichidarea-centrului-republican-de-asistenta-psihopedagogica-ar-fi-o>

în școli pentru copii cu deficiențe în dezvoltarea intelectuală sau fizică	2 300	1 807	1 538	1 033	860
--	-------	-------	-------	-------	-----

Părinții unui elev cu cerințe educaționale speciale în repetate rânduri au fost invitați de către administrația școlii să-și transfere copilul în altă instituție din cauza problemelor de comportament ale elevului. Copilul a necesitat tratament, acumulând, pe motiv de boală, mai multe absențe, inclusiv nemotivate. Urmare a situației create, dar și a stării generale a copilului, acesta nu reușea să însușească materialul, iar instituția de învățământ a atenționat părinții privind exmatricularea elevului. Cazul a fost soluționat prin încheierea unui Acord de conciliere (nr. 06-1/2 din 22.04.2016), în urma exercitării calității de mediator a Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului. Acordul prevedea că instituția de învățământ va depune eforturi susținute pentru incluziunea elevului, va asigura condițiile și măsurile necesare pentru aceasta, iar părinții elevului vor asigura asistența necesară acestuia, vor frecventa obligatoriu ședințele de terapie recomandate, vor asigura prezența copilului la ședințele cu specialiștii și de consultare, vor menține relația cu pedagogii din instituția de învățământ. Realizarea acordului de conciliere urmează să fie monitorizată de OAP.

Reieșind din cele menționate mai sus, în opinia Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului se impune necesitatea consolidării eforturilor autorităților pe segmentul ce ține de:

- Menținerea activității Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică și a Serviciilor de Asistență Psihopedagogică;
- Dezvoltarea serviciilor sociale axate pe nevoile copiilor;
- Asigurarea accesibilității copiilor cu dizabilități la infrastructura instituțiilor publice;
- Continuarea procesului de dezinstituționalizare a copiilor.

DREPTUL LA SECURITATE SOCIALĂ

Dreptul la securitate socială presupune obligația pozitivă a statului de a asigura fiecărui copil dreptul la asigurări sociale sub toate aspectele.

Copiii au drepturi oriunde s-ar afla: în familiile biologice, extinse, alte forme de protecție, instituții de învățământ preuniversitare sau alte instituții publice etc. Membrii familiilor, profesioniștii care lucrează cu co-

pii, dar și orice cetățean responsabil ar trebui să cunoască aceste drepturi.

Autoritățile publice locale și centrale au obligația de a garanta și promova drepturile copilului. Un factor important în dezvoltarea armonioasă a copilului îl constituie asigurarea de către aceste autorități a unui mecanism eficient de protecție, care implică atât măsuri de asistență socială, cât și de asigurare socială.

Potrivit informației prezentate de Casa Națională de Asigurări Sociale²⁵ în anul 2016, 5246 de beneficiari (asigurați social) și 9649 de beneficiari (neasigurați social) au obținut dreptul la indemnizație unică la nașterea primului copil a câte 3100 lei pentru fiecare copil.

Pe când în 2015, aproximativ 5508 beneficiari (asigurați social) și 10188 de beneficiari (neasigurați social) au obținut dreptul la indemnizație unică la nașterea primului copil a câte 3100 lei pentru fiecare copil.

Datele respective denotă faptul că diferența dintre numărul de persoane neasigurate și cele asigurate este foarte mică, ceea ce pune la îndoială bunăstarea nivelului de trai al familiilor respective, în special în cazul când cuantumul indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 1,5 ani este de doar 540 lei/lunar.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului este îngrijorat de faptul că prestațiile sociale oferite tinerilor familii nu acoperă minimumul de existență a copilului.

Biroul Național de Statistică²⁶ arată că în semestrul I al anului 2016, minimumul de existență pentru un copil a constituit circa 1715,8 lei, iar al unui adult - de 1813,7 lei. Raportând minimumul de existență al copilului și al adultului care-l îngrijește la cuantumul prestațiilor sociale ajungem la concluzia că familiile incomplete (monoparentale) sunt impuse de circumstanțe să trăiască în sărăcie.

O altă formă de securitate socială este asigurarea fiecărui copil cu spațiu locativ. În susținerea acestei idei vine Proiectul de construcție a locuințelor pentru păturile social/economic vulnerabile. Astfel, inițial au fost selectate pentru construcție orașele Călărași, Briceni, Sângerei, Hâncești, Soroca, Nisporeni, Ialoveni, Fălești, Rezina și Glodeni. Din 2017 este planificat startul implementării unui nou proiect în Fălești, Rezina, Glodeni, ceea ce oferă speranța că copiii din familii social-vulnerabile vor dispune de un nivel de trai decent.

Ombudsmanul Copilului salută inițiativa autorităților de a demara proiectul de oferire a locuințelor sociale persoanelor din păturele soci-

²⁵ <http://cnas.md/lib.php?l=ro&idc=244&t=/Statistica/>;

²⁶ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5343>;

al-vulnerabile, dar în același timp va monitoriza corectitudinea acțiunilor întreprinse sub aspectul respectării drepturilor copilului.

În ceea ce privește prestațiile sociale oferite familiilor cu copii, Ombudsmanul copilului recomandă autorităților să întreprindă măsuri suplimentare pentru susținerea familiilor cu copii.

DREPTUL LA EDUCAȚIE

Dreptul la educație presupune obligația pozitivă a statului de a asigura gratuitatea și obligativitatea cel puțin a învățământului primar.

Crearea de oportunități egale în educație pentru toți copiii este o tendință contemporană comună tuturor statelor semnatare ale Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. Educația de calitate este un drept fundamental al copilului pentru a garanta accesul la oportunități de dezvoltare și de viață, iar guvernele trebuie să ia toate deciziile în domeniul educației, ținând cont de acest fapt.

Acest deziderat este susținut de Ombudsmanii europeni pentru protecția drepturilor copilului, cu referire la o conceptualizare mai extinsă a dreptului la educație, deoarece în secolul XXI, dreptul la educație nu poate fi limitat doar la învățământul obligatoriu. Acest drept trebuie să includă accesul la educație pre- și post- obligatorie, la procesele educaționale formale și non-formale.

Existența inegalităților constituie o încălcare a dreptului la educație pentru cei mai dezavantajați copii și statele ar trebui să abordeze de urgență eliminarea acestor inegalități. Acoperirea nevoilor celor mai dezavantajați copii implică sisteme și strategii care pun bunăstarea copilului în prim-planul oricărei reforme școlare²⁷.

Ultimii ani sunt ani de reformă pentru sistemul educațional din Republica Moldova, fapt ce a adus schimbări la nivel de percepție a unor aspecte, cum sunt: educația incluzivă (pentru copii din familii social vulnerabile, pentru copii cu cerințe educaționale speciale), asigurarea condițiilor necesare pentru instruirea copiilor (alimentația sănătoasă, transportarea gratuită la instituția de învățământ de circumscripție, lupta contra plăților neformale, etc.).

Cu toate că mai există rezerve la acest capitol, Ombudsmanul Copilului apreciază faptul că autoritățile și-au asumat angajamente în acest domeniu și speră că în comun cu alți actori implicați, se va reuși asigu-

²⁷<http://ombudsman.md/ro/content/medicii-pediatri-vor-putea-soluciona-cu-promptitudine-problemele-stringente-ce-tin-de>.

rarea dreptului la educație pentru fiecare copil. Este foarte important ca Ministerul Educației, în procesul de reformare a sistemului, să țină cont de opinia elevilor, care menționează programul școlar supraîncărcat, numărul mare și volumul exagerat al temelor pentru acasă, calitatea predării disciplinelor școlare, etc.

Problemele identificate de către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului țin atât de aspectul managerial al instituțiilor de învățământ, cât și de insuficiența monitorizării modului de respectare a reglementărilor legale din partea subdiviziunilor teritoriale de învățământ.

Una din probleme este **asigurarea cu servicii medicale a instituțiilor preuniversitare de învățământ**, precum și instruirea specialiștilor ce activează în aceste servicii. Potrivit politicii de descentralizare, cadrele medicale din incinta instituțiilor de învățământ nu se află în subordinea Ministerului Sănătății, fapt ce pune la îndoială pregătirea și informarea acestora despre ultimele tendințe în domeniu, calitatea serviciilor prestate, controlul eficienței acestora și respectiv remunerarea corespunzătoare.

Conform Biroului Național de Statistică în anul de învățământ 2015/2016, punctul medical este disponibil în 47,5% școli primare, 82,2% gimnazii și 96,2% licee. Ministerul Educației menționează că, în anul 2016, în instituțiile de învățământ erau angajați 1014 asistenți medicali și sociali.

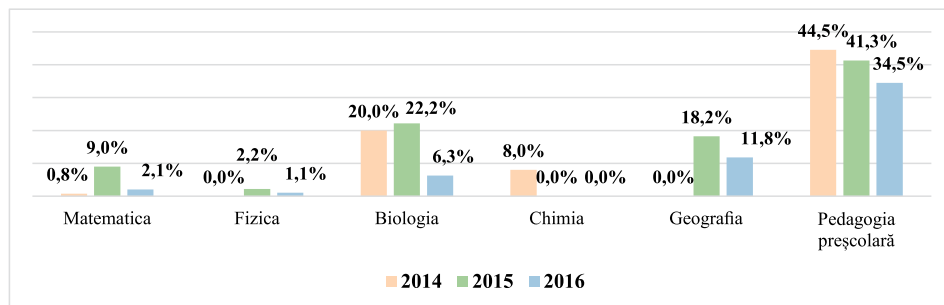
Lipsa cadrelor medicale pune în pericol securitatea și sănătatea copiilor din toate instituțiile de învățământ preuniversitar, în special în cazul când medicul este unul din subiecții capabili să depisteze abuzurile fizice aplicate acestora.

De asemenea, nu putem ignora problemele ce țin de respectarea normelor sanitaro-igienice. Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, în urma vizitelor efectuate la nivelul comunităților, precum și în baza informațiilor parvenite de la Direcțiile de Învățământ din toată țara, a constatat că o problemă majoră, în special în mediul rural, este lipsa blocurilor sanitare în interiorul instituțiilor - WC-urile sunt amplasate în curte, care, în marea lor majoritate, nu sunt conectate la rețele de apeduct și nu sunt dotate cu lavoare, astfel creându-se impedimente atât pentru respectarea igienei personale, cât și pentru menținerea lor în stare sanitaro-tehnică.

Lipsa cadrelor didactice sau insuficiența acestora la unele materii de studii este o altă problemă identificată în sistemul educațional. Raportul auditului privind performanța instrumentelor guvernamentale îndreptate la modernizarea/ îmbunătățirea serviciilor în cadrul sistemului educațional din 22.11.2016 care reflectă faptul că analiza informațiilor privind necesarul de cadre didactice deținute de Ministerul Educației în

anul 2016 (1252 de unități vacante) o creștere cu 162 unități față de anul 2014 (1090 de unități vacante). Prin urmare, datele elucidate atestă că gradul de acoperire a locurilor vacante în anul 2016 a constituit, în medie, circa 61,5%, fiind în scădere cu 3,1 p.p. față de anul 2015. Totodată, gradul de acoperire la nivelul unităților administrativ-teritoriale în anul 2016 a variat de la 5,1% până la 100%.

Sinteza datelor privind gradul de acoperire a necesităților de cadre didactice pe unele discipline în anii 2014-2016, %

Incluziunea școlară rămâne a fi un subiect de discuție, deoarece reflectă modul de integrare școlară a copiilor cu necesități speciale, a copiilor din familii social vulnerabile, dar și a copiilor nevaccinați.

Integrarea școlară a copiilor orfani sau lipsiți temporar de grija părintească -un alt segment de interes a Avocatului Copilului. În conformitate cu prevederile pct. 7 al Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii la programe de formare profesională tehnică postsecundară și postsecundară nonterțiară, aprobat prin Ordinul ministrului Educației nr. 545 din 8 iunie 2016: „Copiii rămași fără ocrotire părintească vor fi scutiți de taxa de înscriere la admitere și vor fi cazați gratuit în căminul instituției de învățământ, în perioada de admitere.”.

Cu toate acestea, Ombudsmanul Copilului a identificat mai multe cazuri când instituțiile de învățământ au perceput taxe de studii de la copiii orfani.

În acest aspect elocvent este cazul unei eleve, copil orfan, care a fost obligată de administrația Colegiului „V. Lupu” din Orhei, unde învață să achite taxa de studii, în pofida faptului că administrația instituției deținea informația despre statutul acestui copil. După intervenția Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului (Avizul cu recomandări nr. 06-2/2 din 12.01.2017), instituția de învățământ i-a returnat banii achitați pentru perioada de studii.

În ceea ce privește accesarea copiilor nevaccinați în instituțiile de învățământ, potrivit Legii privind supravegherea de stat a sănătății publice, „admiterea copiilor în colectivități și instituții educaționale și de recreere este condiționată de faptul vaccinării lor profilactice sistematice”. Copiii nevaccinați sunt admiși în școli sau grădinițe după administrarea dozelor de vaccin conform calendarului de vaccinare din Republica Moldova.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului susține promovarea măsurilor de profilaxie, dar consideră că este inadmisibilă îngrădirea dreptului la educație a unui copil sănătos, din cauza lipsei imunizării, fapt discriminatoriu în realizarea dreptului la educație în raport cu ceilalți copii. Mai mult ca atât, există copii cu dizabilități cărora le sunt contraindicate anumite vaccinări.

Un alt subiect ce a fost inclus pe agenda Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului se referă la **accesul copiilor la spații de recreare** (de joacă și activități sportive).

Actualmente nu toate instituțiile preuniversitare de învățământ dispun de spații pentru desfășurarea orelor de sport, iar cele care dispun - nu au dotarea respectivă necesară.

Conform Biroului Național de Statistică în anul de studii 2015/2016, aproape fiecare a doua școală primară este dotată cu sală sportivă, iar în cazul gimnaziilor și liceelor, respectiv 84,9% și 93,4% dintre acestea.

Ombudsmanul Copilului accentuează necesitatea promovării activităților extrașcolare, deoarece acestea sunt cele mai eficiente măsuri de prevenire a factorilor ce atentează la viața, sănătatea și integritatea psihologică a copilului.

Ținând cont de aceste date, Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului concluzionează că se impune imperios necesitatea de a coordona eforturile specialiștilor din domeniul educației și sănătății pentru asigurarea școlilor primare cu săli/terenuri sportive, având în vedere că practica sportului este primordială pentru dezvoltarea copiilor. Biroul Național de Statistică arată că aproximativ jumătate din instituțiile preșcolare nu dispun de săli pentru sport.

Persistă în 2016 și problema **copiilor neșcolarizați**. Potrivit informației prezentate de Ministerul Educației²⁸, din numărul total de 684,5 mii de copii în Republica Moldova 115 sunt neșcolarizați.

Datele publice ale Ministerului Educației arată că la finele semestrului I al anului de studii 2016-2017 numărul de copii cu abandon școlar a constituit 148 elevi, comparativ cu 203 copii la finele anului de studii 2014-2015. Dintre cei care abandonează școala 19 sunt elevi din clasele I-IV-a și 129 din clasele a V-IX-a.

²⁸ Scrisoarea Ministerului Educației nr. 02/15-489 din 09.02.2017;

Numărul de copii din instituțiile de învățământ preuniversitar

	2013	2014	2015	2016	
Nr. total de copii din Republica Moldova	712,1 mii	699,8 mii	690,9 mii	685,5 mii	La situația din 01 ianuarie
Nr. de copii neșcolarizați (vârsta, cauza, mediul)	63	61	86	115	2013-2015 la situația din 31 mai; 2016 – situația din 31 decembrie
Nr. copiilor care au abandonat școala (vârsta, cauza, mediul)	168	203	220	148	2013-2015 la situația din 31 mai, 2016 – la situația din 31 decembrie
Nr. instituțiilor de învățământ	2792	2787	2776	2752	
Nr. de instituții rezidențiale din subordinea Ministerului Educației și APL	40	35	30	30	
Nr. de copii din instituții rezidențiale	3801	2447	1610	1365	
Nr. de instituții de învățământ închise	21	14	15	28	
Nr. asistenților medicali și sociali din instituțiile de învățământ (de specificat câte vacante, cauza)	1140	1074	1055	1014	ME nu dispune de nr. funcțiilor vacante și cauzele acestora
Nr. total de psihologi (de specificat câte vacante, cauza)	592	695	710	647	ME nu dispune de nr. funcțiilor vacante și cauzele acestora
Nr. de copii neșcolarizați din cauza nevaccinării	-	-	-	-	-

Sursa: Ministerul Educației

Potrivit aceleiași surse, numărul copiilor neșcolarizați în 2016 rămâne constant, în comparație cu anul 2015.

La capitolul abandonului școlar, raportat la anii precedenți vedem o remediare lentă a situației. Motivele abandonului școlar sunt diverse: 53 copii au plecat peste hotare cu părinții (16 dintre ei copii de etnie roma, plecați periodic din țară cu părinții, care pleacă la muncă), 40 copii-pe motiv de refuz al părinților și lucrează, 20 - căsătorie, concediu de îngrijire a copilului, în căutare, 19 - fugari, vagabondaj, 6 – din cauza stării materiale precare, 5- pe motive de sănătate, 5 copii - din cauza nereușitei școlare.

Este necesar de subliniat că în mare parte motivele ce au stat la baza abandonului școlar în anul de studii 2016-2017 nu sunt esențial diferite de cele din anii precedenți.

Motivele abandonului școlar din anii de studii 2015/2016

Cauzele	Nr. de copii cu abandon școlar	Nr. de copii neșcolarizați
Plecați înafara țării cu părinții	53	25
Refuzul părinților/lucrează	40	38
Căsătorie/ concediu de îngrijire a copilului	20	1
Vagabondaj ca urmare a plecării de acasă	19	24
Starea materială precară	6	8
Motive de sănătate	5	18
Nereușita școlară	5	1
În total	148	115

Sursa: Ministerul Educației

Ministerul Educației, pentru a redresa situația creată, a elaborat un Plan de acțiuni privind prevenirea și combaterea abandonului școlar și a absenteismului în învățământul general și Instrucțiunea privind prevenirea și combaterea abandonului școlar și a absenteismului (Ordinul ministrului Educației nr. 559 din 12.06.2015) și a stabilit proceduri și mecanisme de colectare a datelor de la nivel local; a revizuit schemele de intervenție în cazurile de nefrecventare a școlii; a sistematizat date care reflectă în dinamică frecvența elevilor înregistrată la finele semestrelor I și II ale anului de studii.

Avocatul pentru Drepturile Copilului consideră că instituțiile de învățământ urmează să intensifice conlucrarea cu ceilalți reprezentanți ai Mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea, evalu-

area, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențialele victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului în vederea responsabilizării părinților pentru prevenirea abandonului școlar și școlarizării copiilor.

Alimentația copiilor, în cadrul instituțiilor de învățământ preșcolar, a revenit în 2016, ca și în anii anteriori, în atenția societății. Ombudsmanul Copiilor a fost permanent preocupat de această problemă, deoarece alimentația copiilor în cadrul instituțiilor sistemului educațional este un factor determinant pentru sănătatea întregii generații, iar soluționarea problemei calității alimentelor pentru copii, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului o vede în abordarea sistemică și consecventă din partea tuturor autorităților și organelor responsabile.

Conform cadrului normativ care reglementează domeniul alimentației elevilor în instituțiile de învățământ, doar elevii claselor primare și elevii claselor V-XII din instituțiile de învățământ din raioanele de est ale Republicii Moldova, subordonate Ministerului Educației, și din instituțiile de învățământ din raioanele Dubăsari, Căușeni și Anenii Noi amplasate în zona de securitate sunt alimentați gratuit²⁹.

Totodată, doar elevii claselor a V-XII-ea, care provin din familii socialmente vulnerabile, sunt alimentați gratuit din contul mijloacelor autorităților administrației publice locale.

Norma financiară, stabilită de Ministerul Educației, pentru alimentarea gratuită a elevilor pentru anul 2016 a constituit suma de 7,45 lei/zi³⁰, doar pentru asigurarea dejunului sau prânzului. În mod evident, este o sumă care nu poate acoperi în mod real necesarul nutrițional pentru copilul în vârstă de 7-11 ani, potrivit căruia, din alimentația zilnică a copiilor nu trebuie să lipsească proteinele de natură animală – brânzeturi, ouă, pește, carne, dar și fructele și legumele.

O altă problemă constă în faptul că produsele alimentare sunt procurate prin procedura de achiziții publice³¹, iar furnizorul de produse este selectat după criteriul de cel mai mic preț oferit. Drept rezultat, ca urmare a insuficienței resurselor financiare alocate pentru alimentația copiilor, precum și din cauza prevederilor în baza la care are loc procedura de achiziționare, calitatea produselor alimentare achiziționate nu corespunde normelor sanitare recunoscute.

Către sfârșitul anului 2016 au fost depistate mai multe încălcări grave în acest domeniu și inițiate dosare penale pe fapte legate de calitatea produselor achiziționate. Unele instituții de învățământ nu dispun de cantine

²⁹ Hotărârea Guvernului nr. 234 din 25 februarie 2005 cu privire la alimentarea elevilor;

³⁰ Ordinul Ministerului Educației nr.759 din 18.08.2016;

³¹ Legea nr. 96 din 13 aprilie 2007 privind achizițiile publice;

școlare, elevii „iau masa” în sălile de clasă sau în cantinele grădinițelor.

Studiile arată că fiecare al optulea copil din instituțiile preșcolare și instituțiile preuniversitare de învățământ se expune unui risc de a se îmbolnăvi ca urmare a utilizării apei neconformenormelor sanitare stabilite după conținutul de nitrați și fluor. Fiecare al patrulea copil este expus la concentrații sporite de bor și fiecare al șaselea preșcolar riscă îmbolnăvire de boli diareice acute ca urmare a consumului de apă poluată microbian.³²

În acest context, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului **consideră necesară** întreprinderea măsurilor din partea autorităților publice pe segmentul fortificării eforturilor de mobilizare comunitară întru ameliorarea situației. Este necesar să fie modificată procedura de achiziții publice și intensificată verificarea calității produselor alimentare și a bucatelor preparate, consideră ombudsmanul.

Subiectul **școlarizării copiilor diferitor etnii** este un subiect urmărit de Avocatul Copilului și abordat pe larg în cadrul Studiului „Percepții asupra drepturilor omului în Republica Moldova”³³, realizat de Oficiul Avocatului Poporului în anul 2016. Un aspect cercetat în studiu este crearea de către stat a condițiilor suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat. Conform Studiului, circa 1/3 de respondenți consideră că aceste condiții sunt suficiente, atribuind note de 7-10 acestora. Mai puțin de acord sunt respondenții din mediul urban cu aceeași 1/3 răspunsuri notate cu 1-4, cei din mediul rural s-au expus mai puțin în acest context. Totodată, circa 40% dintre respondenții de alte naționalități, dar și 21,3% moldoveni/români consideră că statul nu creează condiții suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat, notând cu 1-4 răspunsul la întrebarea respectivă.

Articolul 4 (1) Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor nr.382 din 19.07.2001, prevede că statul garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la egalitate în fața legii și la protecție egală în fața legii.

La moment, este aprobat de către Guvernul Republica Moldova, Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2015-2020³⁴, cu unul din obiective ce se referă la asigurarea efectivă a accesului persoanelor de etnie romă la servicii de

³²<http://deschide.md/ro/stiri/social/4439/Raport-UNICEF-CNSP-%C3%8En-fiecare-a-patra-gr%C4%83dini%C5%A3%C4%83-se-consum%C4%83-ap%C4%83-care-prezint%C4%83-risc-pentru-s%C4%83n%C4%83tate.htm>;

³³http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/ro-raport_do_final_pentru_tipar.pdf;

³⁴ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=339319&lang=1>

educație, asistență medicală, încadrare în câmpul muncii, documentare și condiții mai bune de locuit, prin promovarea la scară națională a serviciului de mediatori comunitari.

Pentru a evalua eficiența mediatorului comunitar, inclusiv pe segmentul ce ține de școlarizarea copiilor de etnie romă, Coaliția „Vocea Romilor” în parteneriat cu Fundația Est-europeană a întocmit în anul 2016 un Raport cu privire la analiza cadrului funcțional și actelor normative cu privire la formalizarea, consolidarea și eficientizarea activității mediatorului comunitar.

Conform acestui raport, mediatorul va fi cel care va contribui la diminuarea numărului de copii romi neșcolarizați.

Cu toate că raportul subliniază rolul mediatorului comunitar în școlarizarea copiilor de etnie romă, la data de 15.09.2016 din numărul total de mediatori necesari - 48 de unități, doar 20 unități *de facto* activau, dintre care 14 - cu program deplin de muncă, 2 - cu program de jumătate de zi și 4 - în bază de voluntariat. Angajarea și finanțarea mediatorilor comunitari, în corespundere cu cadrul legal național, se realizează din bugetul autorităților publice locale de nivelul I.

Avocatul Copilului consideră că este oportun de luat în calcul opinia reflectată în Declarația finală a misiunii raportorului special al ONU pentru subiectele minorităților în Republica Moldova, dna Rita Izsák-Ndiaye, din luna iunie 2016, și anume: ”Recunoscând rolul esențial jucat de mediatorii comunitari romi în construirea unor punți între autorități și persoane de etnie romă și realizările concrete ale acestora în promovarea drepturilor romilor, trebuie luate măsuri pentru a completa toate posturile vacante și asigurarea salariilor lor de la bugetul central.”

Transportarea elevilor la școlile de circumscripție este și ea o parte a reformei structurale în domeniul învățământului ce are drept scop asigurarea accesului fiecărui copil la o educație de calitate.

Esența reformei constă în reorganizarea instituțiilor de învățământ, astfel încât să fie optimizate costurile pentru procesul și condițiile de instruire per elev, din cauza prețurilor exagerate care trebuiau suportate pentru întreținerea unor instituții, care erau frecventate de un număr foarte mic de elevi, drept consecință a regresului demografic, în special în mediul rural.

Potrivit informației prezentate de către Ministerul Educației³⁵, în temeiul datelor prezentate de organele locale de specialitate în domeniul învățământului, transportarea elevilor în anul de studii 2016-2017 se realizează cu 310 autobuze școlare din cotul alocațiilor prevăzute în finanțarea pe bază de cost standard per elev a instituțiilor de învățământ. Respectiv,

³⁵ Scrisoarea Ministerului Educației nr. 02/15-489 din 09.02.2017;

conform situației de la 01.10.2016, din numărul total de 323 791 de elevi au fost transportați la școală în altă localitate circa 18 088 de copii (6%).

Totodată, potrivit datelor direcțiilor de învățământ, pentru transportarea elevilor mai sunt necesare 120 unități de transport.

Ombudsmanul Copilului apreciază intenția și eforturile depuse de autoritățile publice în pentru asigurarea transportării fără riscuri a copiilor la instituția de învățământ de circumscripție, inclusiv transport adaptat pentru copiii cu dezabilitați, dar subliniază că acest domeniu rămâne în vizorul său ca fiind unul de importanță majoră pentru reușita asigurării nivelului corespunzător al procesului instructiv-educativ.

RECOMANDĂRI:

- Identificarea unui mecanism de asigurare a fiecărei instituții de învățământ cu cadre medicale, potrivit legislației în vigoare și instruirii continue a acestora și transferarea acestora în subordinea Ministerului Sănătății;
- Informarea copiilor cu privire la modul sănătos de viață și promovarea măsurilor extrașcolare (sportive, educaționale, culturale, artistice);
- Consolidarea mecanismelor de identificare, de raportare și prevenire a abandonului școlar și realizarea Instrucțiunii și Planului de acțiuni privind prevenirea și combaterea abandonului școlar și absenteismului în învățământul general (Ordinul ministrului Educației nr. 559 din 12.06.2015);
- Susținerea familiilor aflate în situație de risc pentru a prevenirea situațiilor în care copiii abandonează școala pe motiv de sărăcie;
- Realizarea obiectivelor Strategiei de integrare a minorităților naționale din Republica Moldova în perioada anilor 2015-2020;
- Adaptarea normativelor financiare pentru alimentația elevilor în cadrul instituțiilor de învățământ preuniversitar și suplimentarea resurselor financiare pentru a asigura un meniu corespunzător dezvoltării copilului;
- Asigurarea instituțiilor de învățământ preuniversitar cu produse alimentare de calitate, prin modificarea criteriilor de selectare a furnizorilor de produse alimentare, care să corespundă nu doar după criteriu de cel mai mic preț, dar și după criterii de calitate stabilite ca și normă la nivel național a produselor;
- Amenajarea spațiilor pentru alimentația elevilor corespunzător cerințelor medico-sanitare;
- Consultarea opiniei elevilor, prin crearea și funcționarea Consiliilor elevilor și tinerilor în cadrul reformei sistemului educațional.

DREPTUL LA TIMP LIBER, RECREARE ȘI ACTIVITĂȚI CULTURALE

Dreptul la timp liber, recreare și activități culturale presupune dreptul copilului la timp liber, joc și participarea la activități culturale și artistice.

Orice guvern este obligat prin instrumentele internaționale ratificate de a-și intensifica eforturile de garantare a dreptului copilului la odihnă și la timp liber, de a se juca și de a lua parte la activități recreative potrivite vârstei sale și de a participa liber la viața culturală și artistică.

În acest context, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului acordă o atenție deosebită respectării acestui drept, subliniind faptul că guvernul trebuie să își intensifice eforturile și să pună la dispoziția copiilor, mai ales celor cu dizabilități, spații de joacă adecvate unde aceștia să poată să desfășoare activități recreative.

La acest capitol, Ombudsmanul Copilului a luat act de opiniile copiilor expuse la întrunirile cu ei, precum și de concluziile experților în domeniul educației și cercetării, care atenționează asupra faptului că curricula este inflexibilă și supraîncărcată³⁶, „Curricula nu servește ca bază pentru crearea și funcționarea unui sistem efectiv de orientare școlară și profesională, candidații la studii, elevii și studenții nu văd rolul studiilor pe care le urmează în viitorul traseu profesional”.³⁷

Raportul copiilor din Moldova pentru Comitetul ONU privind Drepturile Copilului, 2016³⁸ arată că programul școlar este prea încărcat. Conform opiniei copiilor, elevii au câte 6-9 lecții și vin acasă obosiți. Din acest motiv ei nu au suficient timp liber și putere de concentrare pentru a-și face temele pentru acasă, care sunt și ele în volum mare, nu reușesc să se implice în activități extrașcolare, să comunice cu semenii, să se odihnească. De multe ori orarul lecțiilor nu este adaptat la nevoile, ritmul și regimul copilului: disciplinele mai dificile (matematica, fizica, chimia, biologia) sunt puse la finalul zilei, iar cele opționale – printre primele; deseori lecțiile dificile sunt puse în orar în aceeași zi, una după alta.

Conform cadrului legal, activitățile extrașcolare (cor, cerc de dans, orchestre, artă decorativă aplicată, design, ikebana, artizanat, pictură, grafică, activități de cercetare la disciplinele de studii etc.), sunt prevăzute câte opt ore săptămânal pentru fiecare complet de clase I-IX și câte patru ore săptămânal pentru fiecare complet de clase X-XII, conform Planu-

³⁶ http://www.ipp.md/public/files/Proiecte/Studiu_Formarea_Competentelor-Cheie.pdf

³⁷ Studiul comprehensiv privind domeniul educațional și al politicilor educaționale, Educația în Republica Moldova, susținut de către Fundația pentru Libertate "Friedrich Naumann", Chișinău, 2016.

³⁸ http://drepturilecopilului.md/files/Raport_DC_ONU_FINAL_for%20WEB.pdf

lui-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2016-2017³⁹, însă specialiștii din domeniu remarcă faptul că în realitate acestea nu se desfășoară, în mod special în mediul rural, unde nu există aceste posibilități:

Până la 120 elevi	4 ore (o secție sportivă)
de la 121 până la 280 elevi	8 ore (2 secții sportive)
de la 281 până la 400 elevi	16 ore (4 secții sportive)
de la 401 până la 640 elevi	24 ore (6 secții sportive)
de la 641 până la 880 elevi	32 ore (8 secții sportive)
de la 881 până la 1120 elevi	40 ore (10 secții sportive)
peste 1121 elevi	48 ore (12 secții sportive)

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului concluzionează că este absolut necesară **coordonării eforturilor specialiștilor** din domeniul educației și sănătății pentru racordarea curriculei la cerințele unei societăți moderne, dar și sănătoase. Mai mult ca atât, încadrarea copiilor în activități extracurriculare, după cum deja s-a menționat, este una din cele mai eficiente metode de dezvoltare multilaterală a copilului, dar și una din cele mai eficiente metode de prevenire a unui comportament deviant și antisocial.

MUNCA COPILULUI

Munca copilului presupune obligația pozitivă a statului de a proteja copilul de angajarea acestuia într-o muncă ce constituie un pericol pentru sănătatea, educația sau dezvoltarea sa.

Convenția cu privire la drepturile copilului stipulează că statele-părți recunosc dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării economice și exercitării unei munci ce comportă riscuri sau îi împiedică educația sau îi dăunează sănătății sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale sau sociale.

Specialiștii Centrului Național de Sănătate Publică atenționează asupra faptului că munca grea și improprie are, cel mai des, consecințe nefaste asupra sănătății copilului. Pot apărea cefozele, scoliozele și lordozele. La fel, pe termen lung, dacă un copil ar fi implicat în activitățile fizice neadecvate vârstei și particularităților morfo-fiziologice, ar fi o influență asupra sistemului cardio-vascular.

³⁹ http://www.edu.gov.md/sites/default/files/plan-cadru_2016-17.pdf

În paralel, în ultima perioadă mass-media reflectă că: „Munca copilului în Moldova este determinată de sărăcie și inechitate, care s-au amplificat în perioada de tranziție la economia de piață. Deseori, părinții, presați de griji, nu înțeleg beneficiile pe termen lung ale investițiilor în educație, în raport cu câștigul pe termen scurt adus de munca copilului.

Aceasta se întâmplă din cauza incapacității părinților de a privi dincolo de strategiile de supraviețuire în care sunt prinși, a lipsei de încredere în posibilitatea sistemului de educație de a crește șansele copiilor pentru o muncă decentă în viitor, a percepțiilor potrivit cărora munca este benefică pentru dezvoltarea copilului (indiferent de pericolele legate de munca efectuată de copii).”⁴⁰

Ombudsmanul Copilului consideră necesară educarea copilului și adaptarea acestuia la viața socială prin susținerea părinților și reprezentanților legali la diferite activități casnice sau agricole, însă toate aceste activități trebuie desfășurate în măsura în care să nu pericliteze sănătatea, educația sau dezvoltarea sa.

Această stare de lucruri implică o altă abordare din partea autorităților publice, inclusiv necesitatea desfășurării campaniilor de informare cu implicarea sindicatelor, patronatelor, societății civile pe segmentul prevenirii muncii ilegale a copiilor și riscurile ce le implică.

INTERZICEREA TORTURII ȘI PRIVĂRII DE LIBERTATE

Interzicerea torturii și privării de libertate presupune obligația pozitivă a statului de a proteja copilul de privări de libertate ilegale, tortură și rele tratamente.

Una din prioritățile Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului, inclusiv în calitatea sa de membru al Consiliului pentru prevenirea torturii în Republica Moldova, este prevenirea torturii și relelor tratamente față de minori.

Respectiv o atenție aparte este acordată cazurilor de reținere a minorului, de plasare în detenție, precum și de executare a hotărârilor judecătorești cu închisoarea.

Conform datelor oficiale ale Departamentului Instituției Penitenciare al Republicii Moldova în anul 2016, în arest preventiv -26 de minori, dintre care 18 aveau vârsta de 17 ani și toți erau băieți. Dintre aceștia, 10 au săvârșit infracțiuni grave și 13 - deosebit de grave.

⁴⁰ <http://vocea.md/munca-copilului-in-republica-moldova/>

Cei 37 de minori (35 băieți și 2 fete) executau pedeapsa închisorii în anul 2016, 20 dintre ei aveau atinsă vârsta de 17 ani. Durata medie de detenție a minorilor după condamnare o constituie 3 ani.⁴¹

Informația privind numărul minorilor și durata medie a detenției

Anii	2013	2014	2015	2016
Numărul copiilor	32	27	31	30
Durata medie de detenție	3 ani	3 ani	3 ani	3 ani

Sursa: Departamentul Instituțiilor Penitenciare al Republicii Moldova

Ombudsmanul Copilului recomandă actorilor implicați în examinarea cazurilor cu implicarea minorilor să fie aplicate măsurile preventive alternative privării de libertate, iar în cadrul urmăririi penale altele decât arestarea preventivă, conform legislației penale.

De asemenea condițiile de detenție a minorilor adesea nu corespund standardelor, ceea ce generează tratament degradant și în acest sens, izolatoarele de urmărire penală reprezintă o problemă majoră.

O altă problemă identificată, este respectarea drepturilor copiilor în vârstă de până la trei ani aflați în instituțiile penitenciare cu mamele care își ispășesc pedeapsa. În opinia Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului, în bugetele instituției penitenciare unde se află acești copii trebuie să fie prevăzută o linie bugetară separată pentru acoperirea tuturor necesităților de întreținere a copiilor.

DREPTUL LA ÎNGRIJIRI RECUPERATORII

Dreptul la îngrijiri recuperatorii presupune obligația pozitivă a statului de a asigura un tratament adecvat pentru recuperarea psihologică și socială a copiilor victime ale torturii, maltratării, sau exploatării.

Realitățile sociale denotă faptul că adesea copiii devin victime ale diferitor forme de abuzuri, maltratări, fapte calificate drept infracțiuni.

Datele oficiale arată că pe parcursul a douăsprezece luni ale anului 2016 pe 980 cauze penale – 1029 de copii au fost oficial calificați și recunoscuți cu statut de victime ale infracțiunilor (2015 - pe 1334 de cauze penale), ceea ce constituie o descreștere cu - 26,53 % comparativ cu perioada analogă a anului precedent. Copiii au devenit victime ale infracțiunilor contra vieții și sănătății, fiind pornite 11 cauze penale conform elementelor constitutive ale infracțiunilor prevăzute de articolele 145-149 Codul penal (anul 2015- 6), 28 – pentru vătămarea integrității corporale (anul 2015-32).

⁴¹ <https://drive.google.com/file/d/0B3cDJ-pp652HTHhLbFJUSmE1Znc/view>

Copiii sunt frecvent victime ale infracțiunilor patrimoniale, fiind pornite 247 cauze penale conform elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute de articolul 186 al Codului penal (2015-291); 47 – conform articolului 187 Cod penal (2015-57); 2 – conform articolului 188 Cod penal (2015-1).

Concomitent, au fost înregistrate 40 acte de huliganism împotriva copiilor (2015-53), iar în 79 de cazuri (2015-84) aceștia au devenit victime ale infracțiunii prevăzute de art. 264 al Cod Penal (încălcarea regulilor de securitate a circulației).⁴²

În anul 2015 au fost identificate 68 de victime ale traficului de copii, număr dublu față de cel înregistrat în 2014 (26 de victime identificate). Dintre aceștia, 48 au fost exploatați sexual, iar 19 – exploatați prin muncă. Traficul intern de copii rămâne și în anul 2015 pe primul loc, cu 64 de copii identificați în acest sens, atestându-se astfel și o creștere față de numărul de victime ale traficului de copii identificat în 2014 (15 victime).

În 2016 au fost identificați 35 victime ale traficului de copii. Din aceștia 25 copii au fost exploatați sexual, 5 au fost exploatați în cerșit, 4 – exploatați prin muncă, iar unul – exploatat în mai multe domenii concomitent prin muncă și cerșit.

Vis-a-vis de țara de destinație, fenomenul traficului intern de copii rămâne a fi preponderent, fiind identificate 25 victime. Majoritatea victimelor traficului de copii exploatate pe teritoriul Republicii Moldova, sunt de gen feminin, și anume 22, dintre care 20 victime au fost exploatate sexual, iar două au fost exploatate prin muncă. Victime minore de gen masculin, exploatate pe teritoriul Republicii Moldova, au fost identificate 3, două dintre care au fost exploatate prin muncă, iar una prin cerșit.

La capitolul traficul de copii extern, au fost identificate 10 victime. Federația Rusă, Turcia și Ucraina continuă să fie destinații clasice, cu câte 2 victime ale traficului de copii identificate. În cazul Federației Ruse fiind vorba despre exploatare sexuală și în cerșit, în cazul victimelor exploatate în Turcia, acestea au fost exploatate sexual, pe când în Ucraina victimele au fost exploatată în cerșit. Totodată, se evidențiază și țările Europei de vest precum Germania, Marea Britanie și Spania, cu 2 și respectiv câte o victimă identificată.

În ce privește repartizarea pe genuri, 31 copii sunt de gen feminin și 4 copii de gen masculin.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului subliniază că, deși în anul 2016 comparativ cu 2015, numărul copiilor care au de-

⁴² http://igp.gov.md/sites/default/files/nota_informativa_cu_privire_la_starea_delicventei_juvenile_pe_parcurusul_a_12_luni_2016.pdf

venit victime ale infracțiunilor este în scădere ușoară, totuși acest indice rămâne destul de ridicat și acestor copii li se încălcă în continuare dreptul la securitate și protecția respectivă. Fiecare caz necesită a fi examinat cu maximă diligență, pentru a-i putea oferi copilului asistența necesară întru reabilitarea sa psihologică, dar și socială. În caz contrar, ei riscă să rămână afectați pe tot restul vieții.

Dat fiind faptul că polițiștii, la primul contact cu victimele minore, se confruntă cu problema referirii cazului, iar ulterior – cu cele ce țin de acordarea asistenței acestor victime, a fost luată decizia prin care Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei va întreprinde măsuri pentru consolidarea mecanismelor de implementare a Strategiei SNR, de acordare necondiționată a serviciilor de asistență victimelor traficului de ființe umane și de monitorizare a procesului post-asistență/reintegrare a cazurilor.

În cadrul ședinței sale din luna mai 2016, Comitetului național pentru combaterea traficului de ființe umane a abordat subiectul cu privire la nerespectarea drepturilor victimelor și a standardelor internaționale în procesul de examinare a cauzelor în baza articolelor 165 și 206 din Codul Penal, care duc la revictimizarea acestora. Prin urmare, Comitetul a recomandat instituțiilor competente să ia măsuri suplimentare pentru a elimina aceste lacune grave.

Ținând cont de problemele evidențiate pe acest segment, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră necesar de intervenit de urgență în soluționarea acestora.

De asemenea Ombudsmanul Copilului este îngrijorat de insuficiența măsurilor de asistență, în special a celei psihologice, atât de necesare pentru reabilitarea psihoemoțională a copiilor.

RECOMANDĂRI:

- Perfecționarea mecanismelor de acces necondiționat la asistență și protecție a copiilor victime a diferitor forme de abuzuri: reprezentare legală a copiilor, plasament în regim de urgență, servicii specializate, etc.;
- Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, în comun cu Ministerul Finanțelor/Administrația Publică Locală, să identifice mecanismele de finanțare a serviciilor sociale create, precum și căile și metodele de dezvoltare a serviciilor specializate noi, inclusiv a celor de plasament în regim de urgență;
- Perfecționarea cadrelor din sistemul de protecție a copilului și specializarea acestora conform necesităților noi identificate.

ADMINISTRAREA JUSTIȚIEI JUVENILE

Administrarea justiției juvenile presupune dreptul copiilor aflați în conflict cu legea de a fi tratați cu respect al demnității sale umane.

Potrivit Principiilor Organizației Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh)⁴³, prevenirea delincvenței juvenile este o parte importantă în prevenirea criminalității în societate. Prin implicarea în sistemul legislativ, realizarea unor activități sociale folo-sitoare, a unei orientări umaniste spre societate și nu egoistă, persoanele tinere pot dezvolta o atitudine străină criminalității.

Prevederile acestor principii, precum și a altor standarde internaționale din domeniu, cer un sistem legislativ orientat în folosul copilului, ce-l recunoaște ca pe un subiect de drepturi și libertăți fundamentale, și asigură că toate acțiunile care îl privesc sunt călăuzite în primul rând de interesul superior al copilului.

În acest context, aspectul justiției juvenile este abordat permanent de către Avocatul poporului pentru protecția drepturilor copilului, fapt reflectat în rapoartele anuale precedente. Este necesar de menționat că acest fenomen capătă amploare, fapt care trezește îngrijorarea ombudsmanului. Din aceste motive, autoritățile trebuie să întreprindă măsuri pentru a combate premisele fenomenului.

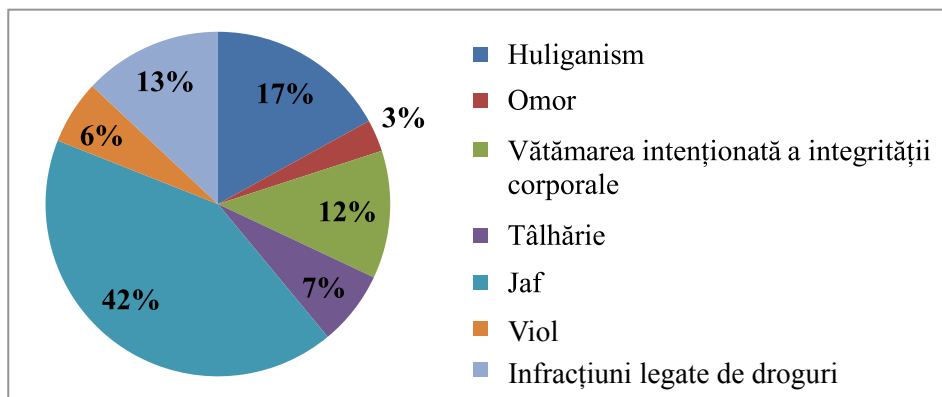
Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a readus pe agenda Guvernului problema copiilor din stradă⁴⁴, astfel au fost întreprinse eforturi pentru a căuta și a găsi soluții, însă problema rămâne deocamdată deschisă, fără soluții sistemice, reale și viabile. Insuficiența personalului pregătit pentru a interacționa cu astfel de copii, precum și insuficiența mijloacelor financiare sunt principalele cauze ale situației existente.

Factorii de ordin social și economic favorizează creșterea numărului de copii aflați în conflict cu legea. La capitolul delincvenței juvenile, comparativ cu anii precedenți⁴⁵ situația nu a suferit modificări considerabile.

⁴³ Principiile Organizației Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh), Rezoluția 45/112 14 decembrie 1998 (a 68-a Sesiune Plenară);

⁴⁴<http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-pledeaza-pentru-crearea-unui-serviciu-de>

Infracțiuni comise de minori sau cu participarea lor în perioada a 10 luni ale anului 2016

Sursa: Ministerul Afacerilor Interne

Potrivit informației prezentate de Inspectoratul General de Poliție,⁴⁶ în anul 2016 au fost înregistrate 941 de infracțiuni săvârșite de minori sau cu participarea acestora. Din numărul total de infracțiuni, minorii au săvârșit: 5 infracțiuni excepțional de grave, 100 – grave, 610 – mai puțin grave și 66 de infracțiuni ușoare.

Conform datelor Departamentului Instituției Penitenciare al Republicii Moldova, în anul 2016 în arest preventiv se aflau 26 de băieți, dintre care 18 aveau vârsta de 17 ani. Dintre aceștia, 10 au săvârșit infracțiuni grave, iar 13 - deosebit de grave. 11 copii locuiau în familii incomplete, iar 4 erau separați de părinți.

În anul 2016, în temeiul unei sentințe de condamnare, 37 (35 de băieți și 2 fete) de minori executau pedeapsa, dintre care 20 au atins vârsta de 17 ani. Dintre aceștia, 15 minori provin din familii incomplete, iar unul locuia separat de familie.

În conformitate cu politica publică de asigurare a unei justiții prietenoase copilului, un rol important îl au **condițiile de audiere a minorilor**.

De mai mult timp sunt puse în discuție condițiile din camerele de audieri pentru minori și în ce măsura acestea corespund standardelor.

Ținând cont de informația prezentată de către Inspectoratul General de Poliție⁴⁷, în Inspectoratele de Poliție sunt 2 camere de audieri (la IP

⁴⁶ IDEM.

⁴⁷ Scrisoarea IGP, MAI nr.34/11-516 din 02.02.2017.

Căușeni și IP Ungheni), unde au avut loc 47 de audieri repetate. Conform Procuraturii Generale⁴⁸, în procuraturi se află 8 camere de audieri, unde au fost desfășurate 2 audieri repetate.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului este îngrijorat de faptul că nu sunt elaborate standarde la nivel național privind camerele de audieri. Autoritățile care dispun de camere de audieri au făcut referire la standarde internaționale, care reprezintă niște reguli generale.

Justiția juvenilă prietenoasă copilului reprezintă un sistem de drept menit să respecte demnitatea umană a minorului și să-l asigure cu asistența necesară pentru reeducare și integrarea sa în societate.

Subiectul **educației copiilor din instituțiile penitenciare** a fost monitorizat în mod special pe parcursul mai multor ani de către Ombudsmanul Copilului. Instituția Ombudsmanului a realizat Studiul „Respectarea dreptului la învățătură a deținuților/condamnaților minori din instituțiile penitenciare” în care se menționează faptul că: „Deși Constituția Republicii Moldova garantează că învățământul liceal, profesional și cel superior de stat este egal accesibil tuturor, pe bază de merit, minorilor deținuți în cadrul instituțiilor penitenciare le este îngăduit acest drept.”⁴⁹

În acest sens, reamintim **recomandările studiului** care urmează a fi implementate:

- Stabilirea numărului de ore și a disciplinelor de studii pentru minorii din instituția penitenciară, în conformitate cu Ordinul Ministerului Educației „Cu privire la planul cadru pentru învățământ primar, gimnazial și liceal în anul de studii 2016-2017”.
- Modificarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24 decembrie 2004 și al art. 240 alin.(1) din Legea cu privire la sistemul penitenciar nr. 1036 din 17 decembrie 1996, art.11 alin. (13), care prevede că în penitenciare se organizează în mod obligatoriu învățământul secundar general al condamnaților și racordarea acestor prevederi la Constituția Republicii Moldova, dar și la Codul Educațional care prevede că învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar, iar obligativitatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 18 ani.

⁴⁸ Scrisoarea Procuraturii Generale nr.25-16d/2017-39 din 03.02.2017.

⁴⁹ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_tematic_educatia_in_penitenciarele_pentru_minori.pdf, Studiul „Respectarea dreptului la învățătură a deținuților/condamnaților minori din instituțiile penitenciare”, p.5-6.

- Asigurarea procesului educativ pentru minorii din detenție care au absolvit ciclul gimnazial;
- Asigurarea procesului educativ pentru minorii din detenție care la momentul reținerii/arestării/condamnării au început procesul de studii la ciclul liceal și nu-l pot continua în instituția penitenciară;
- Monitorizarea sistematică a procesului de învățământ în instituțiile penitenciare;
- Asigurarea deținuților cu manuale și rechizite necesare pentru însușirea programei școlare.
- De asemenea rămâne actuală și problema resocializării minorilor .

Integrarea socială a minorilor din instituții de detenție

anul	Nr. minorilor înregistrați	Nr. minorilor care au beneficiat de asistență de integrare socială	Nr. minorilor integrați în societate
2013	373	533	338
2014	320	437	312
2015	344	450	304
2016	346	662	316

Sursa: Inspectoratul Național de Probatiune

Statistica arată că în 2016 din numărul total de minori care au beneficiat de asistență de integrare socială, circa 47,7% au fost integrați în societate. În 2013 au fost integrați aproximativ 63,4% din numărul total de minori din categoria respectivă. Cifrele respective semnifică existența de curențe în sistemul de integrare socială a minorilor aflați în conflict cu legea.

RECOMANDĂRI:

- Dezvoltarea serviciilor de asistență și de integrare socială a minorilor aflați în contact/în conflict cu legea;
- Elaborarea standardelor la nivel de țară pentru camerele de audiere a copiilor-victime/martori ale infracțiunilor;
- Dezvoltarea și implementarea programelor de perfecționare pentru angajații penitenciarelor pentru utilizarea metodelor de educație corespunzătoare vârstei deținuților;

- Modernizarea bazei tehnico-materiale pentru a permite deținuților să primească o educație corespunzătoare.
- Specializarea profesională și instruirea continuă a tuturor actorilor implicați în examinarea cazurilor cu privire la minori (judecători, avocați, procurori s.a.).

REPORT

ON OBSERVANCE OF CHILD'S RIGHTS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN 2016

REPORT OF OMBUDSPERSON
FOR CHILDREN'S RIGHTS

CHIȘINĂU, 2017

This report has been produced and published with the financial support of UNICEF Moldova.

The content, views and the ways information is presented in this report, as well as the graphic presentation, do not necessarily reflect the opinion of UNICEF Moldova.

CONTENTS

Introduction.....	59
Right to life, to survival and to development.....	61
Right to health.....	68
Right to name and citizenship.....	72
Right not to be separated from parents.....	75
Child opinion.....	77
Freedom of expression, affiliation, access to correct information.....	79
Protection against abuses and negligence.....	80
Protection of children without families.....	82
Right of refugee children.....	83
Rights of children with disabilities	84
Right to social security.....	87
Right to education.....	89
Right to leisure, recreation, cultural activities.....	99
Child work.....	101
Prohibition of torture and deprivation of liberty.....	102
Right to recovery care.....	103
Administration of juvenile justice.....	105

ABBREVIATIONS

CRC	Convention on the Rights of the Child
WHO	World Health Organization
UNICEF	The United Nations Children's Found
HIV/AIDS	Human Immunodeficiency Virus/ Acquired Immune Deficiency Syndrome
MLSPF	Ministry of Labour, Social Protection and Family
DSAFP	Department for Social Assistance and Family Protection
RCPA	Republican Center for Psycho-pedagogical Assistance
OPA	Office of the People's Advocate
ME	Ministry of Education
CR	Child Rights
NRS	National Reference System
PO	Police Office
GPO	General Police Office

INTRODUCTION

This Report is the first written by me as a People's Advocate for the Protection of the Rights of the Child and it includes an overall assessment of the situation regarding the respect of children's rights in the Republic of Moldova in 2016, it highlights the major issues in the field, as well as my concerns about them. Findings and recommendations are being made, the implementation of which can lead to an improvement of the situation regarding the respect of children's rights in the Republic of Moldova.

The Report on the Protection of the Rights of the Child in 2016 was prepared on the basis of the rights stipulated in the UN Convention on the Rights of the Child and it presents an exposition of the objectives set out at the stage of my appointment as a People's Advocate for the Rights of the Child and the subjects that were in my attention in the first year of activity, the list of problems approached being much longer than the one I initially drafted. And this is because during this year, in my view, there have been some problems in the field of respecting the rights of the child, which required immediate involvement.

According to the results of the Human Rights Perceptions Survey in the Republic of Moldova conducted last year by the Office of the People's Advocate with the support of the OHCHR, 57% of respondents believe that the rights of the child are respected to "high" and "very high" extent in our country.

Despite these favorable assessments of the situation, I, as Children's Ombudsperson, drew attention to several gaps in the field: lack of statistical data on children, deficiencies in the child rights protection system. The worst issues concern the documentation of children, especially from the left bank of the Dniester River; protecting children left without parental care; preventing juvenile delinquency and ensuring child-friendly justice; respect for the right to education, de-institutionalization and inclusion of children with disabilities, respect for the rights of children with disabilities, children's right to health, assistance and social protection, the right to opinion and free expression; the protection of children's rights in penitentiary institutions and criminal prosecution facilities, including children in prisons alongside their mothers until the age of three; the inefficient activity of the intersectoral mechanism and the lack of a specialist for the protection of children's rights.

These findings are also based on children's views on respect for their rights, expressed in the Forum of 16 November 2016.

My conclusions on the protection of the rights of the child in 2016

were made public in the context of the presentation of the People's Advocate Annual Report on respect for human rights, and for the first time at a separate event on 27 April 2017, with the invitation of key stakeholders - public authorities, NGOs, international partners.

I believe that the experience of separately drafting and editing a Report on the respect of children's rights should also be applied in the future as it offers additional opportunities to attract the attention of public opinion and decision-makers to the serious problems that arise over the course of the year in respecting children's rights, in order to make an analysis and appreciation of the developments in the field, as well as to inform the competent authorities about the opinion and recommendations of the Ombudsman. I am glad that my point of view in this regard was supported by the representatives of the associative sector, the public authorities and UNICEF Moldova.

I am grateful for the support given by the internal and external partners.

The elaboration of the Report on respect for the rights of the child in 2016 was possible thanks to the assistance of UNICEF Moldova, as well as the public presentation and publication thereof. The actions concerned are part of the project „Strengthening the capacity of the People's Advocate Institution to protect the rights of the child” implemented by the People's Advocate with the support of UNICEF Moldova.

I am grateful to the non-governmental organizations working in the field of respect for the rights of the child and the media who have been with me in the exercise of my duties, including as important sources of information on cases of non-compliance with the rights of the child.

I appreciate the effort made by the Government in 2016 to adopt important normative acts to improve the situation regarding the respect of children's rights and the openness towards cooperation with the Children's Ombudsperson. Also, I thank the team of the Office of the People's Advocate, the Children's Rights Division for the assistance provided to meet the existing challenges related to the promotion and protection of the child's rights.

**Respectfully,
Maia BĂNĂRESCU**

OBSERVANCE OF CHILD'S RIGHTS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN 2016

Any action undertaken by the state authorities, legal representatives of children should correspond to its superior interest.

The Ombudsman for the protection of children's rights, in 2016, focused in its activity on the examination of the efficiency of the existent public policies and monitoring the way in which the state authorities ensure the realization of children's rights in compliance with the provisions of UN Convention on children's rights (hereinafter referred to as CCR).

RIGHT TO LIFE, TO SURVIVAL AND TO DEVELOPMENT

The right to life, to survival and to development presumes the positive obligation of the state to create a proper environment for ensuring survival and physical, mental, spiritual, moral, psychological and social development of child in a dignified manner and which will prepare him/her for life in a free society.

Guaranteeing the right to life, to survival and to development supposes the obligation of state to undertake measures oriented for ensuring optimal development for all children and to examine all factors which have a major importance for the realization of these rights. Many of the risk and protection factors which are basic for life, survival and development of child should be identified systematically for the development and putting into operation the approved policies being taken into consideration a large range of factors which are determined in the life process. In their budgetary decisions, the Government should take into account the factors which are bases on the needs and age of children. The investments in the development of children of early life are very important and have a positive impact for the future generations.

For ensuring the right to life, to survival and to development, the Government has undertaken many actions:

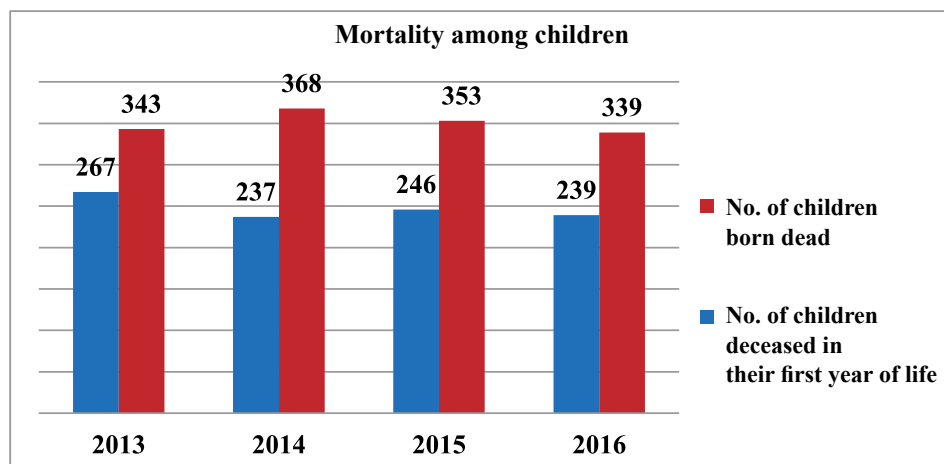
- Implementation of the regionalized system of perinatal assistance on three level;
- Implementation of the Concept Family Friendly Maternity;
- Implementation of the mechanism of inter-sectorial collaboration in the medical-social field for reducing the infantile mortality of children who are under five years old;

- Strengthening the infrastructure of perinatal centers by purchasing and installing modern medical equipment;
- Approval of the mechanism of early intervention¹ which provides the modality of supervising children from the early age and intervention for their rehabilitation.

In the same context, by the Order of the Minister of Labor, Social Protection and Family no. 201 of 25.10.2016 it was modified the regulation of the Centre for assistance and protection of victims of trafficking in human beings and in its base it was introduced a new category of beneficiaries – children – victims and the potential victims of violence, negligence and exploitation who will be able to benefit from different services of assistance (primary medical assistance, temporary accommodation, food, legal counseling and others).

In the last years in the Republic of Moldova the result of the developed policies it was registered a light reduction of the *infant mortality* from 9,8 per 1,000 live births, in 2012, to 9,2 per 1,000 live births, in 2016².

According to the information presented by the Civil Status Service in comparison with 2013, in 2016 the number of children born dead has decreased with 10,5%, and the number of children who have died in the first year of life was reduced with 1,2%.

Source: Civil Status Service

However, the Republic of Moldova is still a country with infant mortality which exceeds the European average (4,1 per 1,000 live births).

¹ Framework regulation on organization and operation of services of early intervention, approved by the Decision of the Government of the Republic of Moldova no. 816 of June 30, 2016.

² Answer of the Ministry of Health no. 07-3/13 of 30.01.2017.

The causes of mortality in 2016, mostly were some affections in the perinatal period and congenital malformations.

As the result of the monitoring of the mentioned subject, the Ombudsman for the protection of children's rights underlines that on this segment there are still problematic aspects:

- Irresponsibility of some families/ parents about their own children health;
- presence of risk factors in the families, including alcohol abuse/drugs, violence within the family, abuse toward children, negligence of parental obligations etc.;
- insufficiency of living spaces, sure sources of incomes and the incapacity of families in establishing priorities about the settlement of the identified problems;
- insufficiency of pre-school institutions in some localities, including the lack of nursery groups, expenditures for enrolling the children in the pre-university institutions etc.;
- penury of community social and specialized services.

The Ombudsman for the protection of children's rights, also draws attention on the extreme situation about the existence of a direct correlation between the air pollution and the population health which was identified by the specialists from the respective field. They precise that one of the indirect factors which causes the death of children as the result of congenital malformations and other affections from the perinatal period is the environment condition. This situation imposes to be taken some radical decisions without delay by the authorities.

Data from the chapter **increase of child life expectancy** denote the fact that there were not registered significant progresses³.

The National Bureau of Statistics shows that the minimum income of existence for children constitutes on average MDL 1703,8 per month, with a difference of this indicator depending on the age of the child from MDL 678,7 per child who is under 1 year old and MDL1930,0 per child who is 1-17 years old.⁴

According to the same source, the maternity grant for children under 3 years old represents on average MDL1186,7 for insured persons, amount which covers 80% of the value of the minimum income of existence for children who are 1-6 years old. In the situation of non-insured persons,

³ National Bureau of Statistics informs that the preliminary number of stable population in the Republic of Moldova at the beginning of 2017 has constituted 3550,9 thousand persons in comparison with the same period in 2016 with 2,2 thousand persons.

⁴ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5584&parent=0> ;

the amount of the maternity grant (MDL 440) ensures only 29,7% of the minimum need for children of the same age.

In the same context, we precise that the National Bureau for Statistics calculates the minimum income of existence for children only taking into account their age and not taking into consideration the specific needs of some categories of children, as would be children with disabilities.

Thus, we consider that it is necessary for the competent public authorities to identify relevant criteria for calculating the minimum income of existence taking into consideration the real needs of different categories of children. The Government also should identify financial resources for covering the needs of social-vulnerable families which grow up and educate children in co-report with the minimum income of existence, inclusively the payment of compensations for non-insured persons.

Referring to **child malnutrition**, the National Program on Food and Nutrition for 2014-2020 provides that the respect for the principles of rational and balanced food is a simple and efficient remedy for strengthening and maintaining the health condition and prevention of non-communicable diseases which are caused by diets, malnutrition and nutritional deficiencies.

The World Health Organization (WHO) and UNICEF have recognized breastfeeding until 2 years as one from the methods of malnutrition prevention. For promoting this idea, it was launched the Campaign “World Breastfeeding Week” which is marked annually in more than 175 countries and it will encourage breastfeeding for improving children health condition in the world.

Healthy food is very important at any age of the child. In the context of poverty from the Republic of Moldova there are children who do not benefit from a proper food for their age. As the consequence these children do not correspond to the parameters of height according their age (height retardation) and to the standards of “height-weight” (weight or overweight retardation).

Year of 2016 has proven the disastrous situation at chapter children’s nutrition in both educational institutions – nursery groups, kindergartens and schools and other institutions where children are. The Ministry of Health has prohibited in the general education institutions the consumption of meat products which contain addition of food additives and it has elaborated the standard menu for schools and kindergartens.

The Ombudsman for protection of children’s rights noticed ex officio on not healthy nutrition of children in the general education institutions required to prime-minister to be convoked immediately the extraordinary

session of the National Council for Children's Rights. The Ombudsman of children has underlined that: „, the *state should identify optimal solutions in relation to public procurement, certification of food quality and to ensure an efficient control of the prepared food quality, inclusively with the involvement of parents. The insufficiency of financial budgetary resources should not be an excuse, because the states which invest in children have a future, Or, all the actions should follow the superior interest of child*”⁵.

The Ombudsman for children's rights considers that the security of child should be integral part of the Strategy of National Security, because the single legitimation of a state is the capacity to protect and maintain the rights of people and to ensure them a favorable environment for life and development.

For ensuring the respect for the right to survival the actions of state undertaken for the purpose of **prevention and combating diseases** are very important. In this sense a particular accent is put on the immunization of population. The national program for immunization for 2016-2020 has as the objective the elimination and reduction of morbidity, disablement and mortality by ensuring people with mandatory immunizations which are guaranteed by the state⁶.

To the address of the Ombudsman for the protection of children's rights were submitted petitions from parents who invoked the obligations to vaccinate the child contrary to their will. The reason for the refusal to vaccinate the child was based on the non-confidence in the quality of the vaccine, consequences of vaccination etc. in the opinion of parents the obliging the population to prophylactic measures represents a violation of the right to physical integrity and the right to express the consent. And when speaking about children, parents are obliged to express their consent for the vaccination of children, but the state does not ensure the quality of service and the corresponding assistance in the situation in which secondary effects appear.

In the opinion of Child Ombudsman in the conditions in which there is no an equity between the safety of the provided prophylactic service and further insurance about the child wellbeing we cannot speak about obligating the population to such services. The prior task of the State is to improve the system on checking the prophylactic measures, ensuring the quality of services preceding the immunization, immunization services

⁵ Addressing of Ombudsman for protection of children's rights M.Banarescu no. 07-1/18 of 29.11.2016 to the Prime-minister of the Republic of Moldova P.Filip (http://ombudsman.md/sites/default/files/demers_catre_p.filip.pdf).

⁶ According to data of the Ministry of Health, 90 % of the children from the country are vaccinated against a poliomyelitis, tuberculosis, diphtheria, mumps, rubella, scarlet rash and hepatitis B.

and social services necessary after the appearance of secondary effects and offering all the measures of social protection.

The European Action Plan on vaccination for 2015-2020 does not provide obligating actions, but convince actions for population by ensuring checking of the vaccine quality, vaccination preceding measures and social protection.

In this context, the Ombudsman for the protection of children's rights considers that public authorities from the field of health follow to intensify the campaigns of promotion and information on the benefit of vaccination for children, vaccine quality and other relevant information for convincing parents. It is necessary also to be established measures of qualitative medical care before, during and after the immunization, the respective procedure in the case of appearance of secondary effects and ensuring some measures of social protection.

Phenomenon of suicide and suicide attempts

Although the public policies of this field⁷ are oriented for ensuring the children safety and their protection, statistical data show that the number of cases of suicide is increasing.

Attempts of suicide and suicide among children, depending on age

Year	Suicide attempt			Suicide		
	Under 13 years old	13-16 years old	17-18 years old	Under 13 years old	13-16 years old	17-18 years old
2008	-	-	-	3	8	7
2009	-	-	-	0	7	3
2010	-	-	-	0	9	2
2011	-	-	-	3	8	7
2012	2	73	33	7	11	6
2013	8	59	20	1	12	4
2014	4	51	41	0	14	6
2015	6	64	33	4	3	3
2016	4	88	40	6	14	13

Source: Ministry of Internal Affairs, Ministry of Health

⁷ Criminal Code, Law on social protection of children who are in risk situation and children who are separated from their parents no. 140 of 14.06.2013, Decision of the Government of the Republic of Moldova „on approval of the National Health Policy”, no.886 of 06.08.2007, Decision of the Government of the Republic of Moldova „On approval of the Development Strategy of health system in the period 2008-2017”, no.1471 of 24.12. 2007, Chapter V „The necessary measures for achieving the expected objectives and results”, Section 3 „Provision of health services”, point 66, letter f). <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350833>, Strategic objectives II and IV.

Psychologists identify the fact (and information presented in the table above confirm them) that the teenage age (13-16 years) is the one when attempts like these are more frequent. Because of these reasons the authorities designated to ensure child protection are obliged to examine the premises of this phenomenon, the form which are frequently used and to identify optimal and long-term solutions for preventing and if necessary to fight against it. It is obvious that the age of 13-16 years of children is a sensible one, fact which needs a special attention for helping them to exceed particular stages of life.

Statistical data on the number of suicide cases confirm the fact that the intensity of phenomenon is different for those two sexes, thus boys commit suicide in a bigger number if compared with girls both, from the rural and urban areas. Another picture can be observed in the case of suicide attempt – where girls are more predisposed for attempts, but fewer of them commit suicide if compared with boys.

It is necessary to remark the fact that the number of attempts of suicide among children has increased with 25% if compared with data of the last year, fact which imposes a more insistent involvement of psychologists in the activity with the children who have the experience of a suicide attempt.

In context, the Ombudsman of the Child draws attention of authorities on making efficient the activity of the inter-sectorial mechanism of cooperation for the identification, assessment, reference, assistance and monitoring of children-victims and potential victims of violence, negligence, exploitation and traffic; presence of psychologist in the educational institutions; implementation of the inter-sectorial strategy of the development of parental abilities and competences for 2016-2022⁸ etc.

RECOMMENDATIONS:

- Increasing the knowledge of families and communities on signs of danger for the child life and health;
- Promotion of family planning services and formation of parental abilities for growing up and educating children.;
- Development of the monitoring system of families with children, especially those families which are in risk situations;
- Development of psychological services for the support of young families both in the period of pregnancy and in the post-natal period for

⁸ Decision of the Government of the Republic of Moldova no.1106 of 03.10.2016 „on approval of the inter-sectorial strategy of the development of parental abilities and competences for 2016-2022”.

the purpose of educating in the spirit of a healthy family and responsibility which are adequate for each member of the family;

- Implementing minimal quality standards for the early intervention services;
- Development of medical services through the continuous training of the medical staff and ensuring medical institutions by installing the adequate equipment;
- Implementation of the inter-sectorial strategy of the development of parental abilities and competences for 2016-2022;
- Examination of possibilities to establish a calculation formula for the assessment of the minimum income of existence for children with disabilities;
- Consolidation of the state efforts for ensuring the quality of vaccines and assuming the responsibilities by the state in the case if some negative consequences appear;
- Realization of information campaigns on the importance of children vaccination;
- Identification of measures for ensuring qualitative nutrition in the pre-university institutions;
- Involvement of children, teenagers in extra-curriculum activities (sportive, educational, cultural activities);
- Organization of trainings for the social assistants, school psychologists, teachers in the field which is related to the recognition of signs which can lead to suicide attempts or suicide.

RIGHT TO HEALTH

The right to health represents the right of child to enjoy the best possible health condition and to benefit from medical services, treatment and recovery.

The World Health Organization defines is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity.

Health condition of children is permanently under the influence of several factors which impose the development of policies about new problems and priorities as: HIV/AIDS, influenza pandemic, non-communicable diseases, neonatal mortality, infantile mortality, infantile disability, poverty, unemployment, migration, discrimination and marginalization and the influence on children health condition of some climate changes

and urbanization, development of new technologies of vaccines and medicines production etc.

For ensuring the respect for the right of child to health protection, the Ministry of Health has implemented a series of reforms about the facilitation of children's access to medical services, prevention of death cases, improvement of the medical services quality like: development of early intervention services and minimum quality standards for the early intervention services, implementation of new standards of children supervision in out-patient conditions, return of pediatrician in the public health medical institutions etc.

In the opinion of Children's Ombudsman the pediatricians will be able to settle promptly stringent problems which are related to the protection of child health and it supported the initiative of the Ministry of Health to offer the pediatrician the right to prescribe compensate medicines during primary medical care¹.

It is very important the fact that in our country for the first time the children who are under 18 years old were included in the lists of the beneficiaries of compensate treatments. Thus, the Government of the Republic of Moldova has assumed the quality of insurant for all children and all the expenditures which are related to children medical are integrally covered by the state².

Thus, by including children in the lists of the beneficiaries of compensate treatment it was settled the problem of treating children who suffer from rare diseases which was approached by the Ombudsman for the protection of children rights.

it also was settled the problem of those 400 children who suffer from diabetes, who were ensure for the year of 2016 with glucometers and tests for glycaemia monitoring and lancets for five daily analyses.

The Ombudsman for the protection of children's rights was notified by a parent whose child is diagnosed with diabetes of 1st type insulin-dependent about the fact that this parent had to buy from his/her own money the tests for determining glucose in blood and insulin which is vitally necessary for child, but according to the established norms they should be ensured by the state. After the intervention of the Ombudsman for protection of children's rights (Note for the Ministry of Health no. 03-520/16 of 09.08.2016, Answer of the Ministry of Health no. 01-9/1544 of 06.09.2016), the child was provided with all the necessary, benefiting from a qualitative treatment. And the prompt decision of the Ministry of Health had an impact over all the children who suffer from this disease.

The Ombudsman for the protection of children's rights draws attention on the problem which is related to the financial coverage of the expensive treatment of some rare diseases for which currently in the Republic of Moldova there is no treatment. The Ministry of Health also has answered that these cases cannot be included in a special program, because there is no a therapeutic strategy or a unique protocol of treatment for these diseases. In situations like these children are included in the lists of patients who receive the necessary medicines from the centralized sources of the Ministry. This problem remains in the attention of the Ministry of Health.

The Children's Ombudsman also draws attention on some problematic aspects appeared because of management deficiencies of public institutions of the system of health and because of insufficient information of population about the way of requiring medical care according to mandatory medical insurance policy.

During the investigation of a claim on the violation of the right to health protection, fact which has led to death of a child, the Office of Ombudsman has founded in the process of providing medical care to a patient there were admitted several deviations from the norms of the unique protocol of treatment. The faulty management which is aggravated by the insufficient equipment with necessary medical devices has reduced considerable the capacity to offer qualitative and opportune medical care. There were identified deviations at the stage of pre-hospital medical care in the activity of telecommunication service from the Emergency Health Care Service and the lack of some mandatory devices in correspondence with the List of mandatory medical equipment and devices for equipping sanitary transport units from Emergency Health Care Station which is approved by the Ministry of Health „on organization and operation of the Emergency Health Care Service of the Republic of Moldova” no.85 of 30.03.2009. These factors have generated fatal consequences for the child life.

The level of respect of children rights in providing pre-hospital emergency health care process has constituted another priority for the Ombudsman in 2016⁹. There were founded a series of problems which are related to the operation of the children emergency health care system from Republic of Moldova.

The causes of this situation are of material, social and managerial nature and the deficiencies identified within the emergency health care system are conditioned by: insufficiency of the necessary medical staff,

⁹ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/studiu_medicina_0.pdf.

inclusively pediatricians (human resources); insufficiency of transport units (financial support); insufficiency of the necessary equipment for the emergency health care teams (general profile and reanimation profile) designated for children; lack of indicators with the name of streets and numbers of houses in some localities fact which causes the loss of time „golden” in critical situations.

These factors generate physical incapacity of the medical staff to fulfill qualitatively their service obligations.

Another aspect which should not be neglected is the legal culture of the population. It is very important for the population to know the ground and the way to call the emergency health care services, spread and promotion of the respective information would be a premise for reducing the cases of late call to emergency health care services.

RECOMMENDATIONS:

- Ensuring the durability of reforms from the health protection system;
- Identification of financial resources for covering the expenditures which are related to the expensive treatments for children who suffer from rare diseases;
- Development of promoting campaigns of the right to health protection among the population (modality of choosing the medical institution, specialist, volume of medical care granted within the mandatory medical care insurance which is provided by the Single Mandatory Health Insurance Program etc.);
- Implementation of the reform of the pre-hospital medical care system;
- Informing population on the modality to address to pre-hospital medical care assistance;
- Organizing and ensuring formation and continuous trainings of doctors with pediatric profile for the emergency medical care system and the whole medical staff;
- Elaboration by the Ministry of Education and including in the curriculum of Civic Education discipline of information on the modality of requiring emergency medical assistance service by children.

RIGHT TO NAME AND CITIZENSHIP

The right to name and citizenship supposes that every child should be registered and to have a name and to acquire the right of affiliation to a nationality.

The Law of the Republic of Moldova regulates expressly the modality of children documentation from the moment of birth¹⁰ and during life¹¹.

The Ombudsman for the protection of children's rights draws attention on the existence of a big number of cases when children have no identity documents. Non-documentation of children leads to the violation of their right to name and citizenship, education, social protection and work etc.

Direct causes, usually, are related to the responsibility of parents and the tutelary authorities by the virtue of fitting attributions under the legal framework do not undertake concrete, sufficient and efficient measures for the interest of non-documented children.

The subject of children non-documentation was discussed with the tutelary authorities from the country within the meetings organized by the Ombudsman for the protection of children's rights. After the discussions there were identified gaps in application of law, excessive bureaucracy of the documentation process, irresponsibility of parents and lack of inter-sectorial collaboration of public authorities.

The Ombudsman for the protection of children's rights has examined the case of two sisters who were 16 and respectively 17 years old and had no identity acts; they had no birth certificates and identity cards. Children rested without parental care, those two sisters had no a determined official status and an established protection form.

The girl who was 17 years old after graduating the 9th form and being without identity card was not accepted by the administration of the educational institution where she was studying for 9 years to study in the 10th form (although she wanted this thing) or in another educational institution and she could not be employed. In the same risk situation was her sister who was 16 years old and a 9 form pupil.

In this situation, the public local authorities during 17 years did not undertake the necessary measures for determining the status of the child and the protection form, measures for ensuring the right to identity, namely to documentation. Although, the mayor of the village has tried to

¹⁰ Law no. 100 of 26.04.2001 on Civil Status Acts.

¹¹ Law no. 273 of 09.11.1994 on identity card in the national passport system.

make documents for those two girls he faced a series of impediments of bureaucratic nature which were the cause of non-motivated tergiversation for drawing up the identity acts for children. In this case the responsible authorities did not take into account the superior interest of child and did not look for solutions but they have preferred to give formal answers which perpetuated the grave situation of children – absence of identity acts of these children fact which had as a consequence the violation of children's rights.

The result of the intervention of the Ombudsman for the protection of children's rights (Note no.06-5/19 of 19.08.2016 which was addressed to the MLSPF; Note no. 06-5/17 of 19.08.2017 which was addressed to the Cimislia District Council for the protection of children's rights; Note no. 06-5/18 of 19.08.2016 submitted to the Ministry of Education; Recommendation notice no. 06-2/51 of 19.08.2016 for Cimislia DSAPF (tutulary territorial authority); Recommendation notice no.06-2/52 of 19.08.2016 submitted to the Theoretical Lyceum „Hyperion” of Gura Galbenei village; Recommendation notice no.06-2/53 of 19.08.2016 addressed to Cimislia Educational Department; Recommendation notice no.06-2/52 of 19.08.2016 submitted to Gura Galbenei Mayoralty (tutulary local authority), there were drawn up identity acts for both girls, both of them were enrolled and they continue their studies in a college. The Ombudsman for the protection of children's rights has drew attention on the necessity to urge the determination of status and the form of protection of minor girls.

Another serious problem which was identified is the lack of statistical data about the exact number of children who have no birth certificate.

Number of children who have no identity acts is presented in the Information of the Ministry of Information Technology and Communications of the Republic of Moldova and it can be founded that it is very big, fact which is difficult to argue, because the first identity card of the citizen of the Republic of Moldova is free of charge according to the provisions of the Decision of the Government of the Republic of Moldova no.210 of 24.03.2014 „on granting facilities when issuing identity acts”¹².

Also a good few of citizens of the Republic of Moldova from the administrative-territorial units from the left bank of Nistru river remain to be undocumented. According to the information which was presented by the Ministry of Information Technology and Communications of the Republic of Moldova,¹³ the impediments when registering children from the

¹² P. 1 of Annex no. 1 of the Decision of the Government of the Republic of Moldova no.210 of 24.03.2014 „on granting facilities when issuing identity acts”.

¹³ Letter no. 01/184 of 14.02.2017 of the Ministry of Information Technology and Communications of the Republic of Moldova.

left bank of Nistru river are the following: their parents have non-official identity acts and domicile documents from the left bank of Nistru river; the lack of a mechanism for establishing a form of protection for children from the left bank of Nistru river who are in risk situation.

Number of children who are registered in the State Register of population who have no identity acts

Year	No. of minorities who are registered in the State Register of population	No. of minorities who are registered in the State Register of population who have no identity acts	No. of minors from the left bank of Nistru river and Bender mun. who are registered in the State Register of population who have no identity acts
2013	792630	409960	19393
2014	803882	391719	17289
2015	819428	373852	15402
2016	833831	353475	13678

Source: Ministry of Information Technology and Communications of the Republic of Moldova

The Ombudsman for the protection of children's rights specifies that the documentation with identity acts of the Republic of Moldova of children from the left bank of Nistru river remains a serious problem which follows to be settled by the central public authorities.

RECOMMENDATIONS:

- Intensification of the activity of the inter-sectorial mechanism of co-operation for identifying undocumented children and applying case management for ensuring the necessary measures of protection;
- Amendment of legal framework for facilitating the childbirth certification;

Identification of the mechanism for documenting children from the left bank of Nistru river with national identity acts.

RIGHT NOT TO BE SEPARATED FROM PARENTS

The right not to be separated from parents means the child right to live with his/her parents and the right to keep the contact with both parents.

The subject about the leave of parents abroad for finding a job and the effects of migration on children was also reflected by the Children's Ombudsman in the last years¹⁴.

This phenomenon generates positive effects of short term from the financial point of view and long-term negative effects. The main positive effects refer to: child welfare, increasing the living conditions and endowing with goods of long-term use and personal goods (mobile phone, computer, bicycle etc.), traveling abroad and other material benefits. Through the negative consequences there can be enumerated those which refer to the deterioration of child – parent relation, especially with the rested home parent and on psychological level – depression, consumption of prohibited substances, problems in the educational process etc.

Children whose parents are working abroad have a similar profile with those who live in single parent families as the result of parents' divorce or the death of one of them. Although the leave abroad is temporarily the effects on children can be similar with those of one long-term or definitive separation.

Another serious problem identified by the Children's Ombudsman from many examined cases is the lack of the protection form for children who are rested home being cared by relatives or other persons. As the consequence these children are missing a legal representative of their interests in the social relations: educational environment, health protection, social assistance and protection, justice and other fields.

We also specify the fact that there is no a mechanism for identifying parents who intend to go abroad and for establishing a form of protection for children rested home.

In this regard, the Ombudsman for the protection of children's rights considers that it is opportune the strict monitoring of parents who go abroad for instituting a form of protection for children rested home and being cared by other persons, including introduction of some measures with restrictive character. There are also recommended the information measures, conducting information campaigns for sensitizing parents who intend to migrate for working for ensuring children's security.

¹⁴ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_2015_final.pdf.

There are also attested deficiencies in the exertion of attributions of the tutelary authorities which are related to the identification, taking for registration and granting the necessary support for children rested without parental protection.

Another subject which was in the attention of the Ombudsman for protection of children's rights according to the claims came from citizens is the recovery of child support pensions. From the total number of civil cases which were examined during the 1st quarter of 2016, 1303 files referred to the collection of child support pension¹⁵. According to the information of the National Union of Judicial Executors in the 1st quarter of 2016 there are 30,4 thousand executory documents on the collection of child support pension.

We also mention the lack of a database with applications at this chapter which are submitted from abroad to the competent authorities from the Republic of Moldova and the applications submitted from the Republic of Moldova to the courts of law from other countries.

Migration of parents, especially in the situation of their separation and not knowing the place where one of them is has generated another problem which is related to the impossibility to be pronounced a court decision on the collection of child support pension because the impossibility to be presented the proof of completion of summons procedure.

Another important aspect is the execution of court decisions about the determination of child domicile in the situation in which he/she refuses to stay at the domicile of the parent which was established by the court. If on the legislative level everything seems to be easy, the judicial executors in practice face the problem of the impossibility of court decision execution because of the lack of a technology of collaboration of the authorities responsible for ensuring the child rights in the process of court decisions execution.

Frequently, because of misunderstandings which appeared between the legal representatives (parents) children are influenced to the detriment of the execution of court decision, fact which generates within the execution both, psychological barriers and procedural barriers.

In this context, Ombudsman for protection of children's rights came with the proposal for the Ministry of Justice to modify the legislation and elaboration of a methodology of execution of court decisions which refer to children.

¹⁵ http://www.justice.gov.md/public/files/diagrama_6_luni_al_anului_2016.pdf.

RECOMMENDATIONS:

- Examination of the opportunity for settling the cases with elements of extraneity for recovering child support pensions;
- Elaboration of a methodology for the execution of court decisions about establishment of child domicile;
- Raising awareness of tutelary authorities about the attributions which are proper for them in relation to children rested in the country after the migration of their parents;
- Implementation of the Inter-sectorial strategy for the development of parental abilities and competences for 2016-2022.

CHILD OPINION

Child opinion represents the child right to express and to be taken into consideration his/her opinion being taken into account his/her age and his/her degree of maturity in any procedure which regards him/her.

Article 12 of the Convention on children's rights establishes everyone right to express freely the opinion on matters which regard him/her and the right to get the revealed attention about the exposed opinion. Thus, the state has the positive obligation to recognize and to ensure the realization of this right in all the fields of social fields by the creation of friendly conditions in compliance with the age and the degree of maturity. The state should ensure that the children's opinion is taken into consideration in the realization of all rights which are provided by the Convention.

That is why the Government is bound to provide efficient mechanisms for the submission of claims and offering legal state guaranteed assistance in the cases of ignorance and violation the child right to opinion and/or not taking into consideration the expressed opinion.

For ensuring the respect for the child right to opinion the Ombudsman for protection of children's rights has organized the discussion forum „Participation of children and teenagers – catalyzer for the promotion and monitoring of children's rights in Moldova”.

During the forum, the Children Ombudsman had the opportunity to listen the opinion of children on perception of the respect for rights provided by the Convention on children's rights. Children have specified the problems they face and they have expressed their opinion on the eventual solutions. It also was discussed the modality of interaction with the Children's Ombudsman and with other public authorities.

In the children's opinion the least respected rights are:

- Right to education – children have remarked the over busy school program, big number of mandatory disciplines, insufficiency of sport practicing, favoritism, informal payments, over demand, lack of school psychologists and teachers, non-adequate conditions (drinking water, toilet room in the schoolyard) etc.;
- Right to opinion – children think that their opinion is listened, but it is not taken into account;
- Right to rest – children have mentioned the lack of time for recreation, preferred occupations, discussions with parents;
- Right to health – children have remarked the lack of doctors in schools and the necessary equipment for granting the first aid, lack of prophylaxis actions for different diseases etc.;
- Right to a wealthy environment – children have spoken about the non-satisfactory quality of drinking water, food, smoking in public places, lack of recreation spaces.

The Ombudsman for protection of children's rights has taken into account the children vision on the modality in which they consider that the Ombudsman shall intervene for ensuring the respect for their fundamental rights namely:

- systematic monitoring on the local level of the way the children's rights are respected;
- ensuring the participation of children to the actions organized by the Ombudsman;
- mediatization of child opinion and information on the protection of child rights;
- promotion of pupils' councils;
- representation of interests before the public authorities;
- organization of thematic clubs, trainings and roundtables with the participation of children;
- mediatization of information on children's rights;
- ensuring the access to information for every child.

The Ombudsman for protection of children's rights will take into account all the ideas and opinions expressed by children in regard to the establishment of an efficient methodology of interaction and communication with it for ensuring the respect for the fundamental rights and freedoms of child.

RECOMMENDATIONS:

- Development of the mechanisms for submission of claims from children;
- Extend of categories of beneficiaries/children of legal state guaranteed assistance, including in the civil cases;
- Application of standards in the process of hearing of the child victim/witness of a crime in the justice system;
- Organizing trainings for specialists who enter in contact with children in the process of their hearing;
- Taking into account child opinion in any situation which regards him/her.

FREEDOM OF EXPRESSION, AFFILIATION, ACCESS TO CORRECT INFORMATION

Freedom of expression, association, access to correct information represents the child right to look for, receive, and distribute information and to affiliate to associations.

Child has both the right to require and to receive any pertinent information in written, oral printed or artistic form or through other modalities, upon the child choice and to be consulted, to express his/her opinion and to be informed on the consequences which can have his/her opinion, if it is respected and the consequences of any decision which concerns him/her. The Governments undertake to respect children's rights to free affiliation in formal and informal structures and freedom of peaceful assembly in the limits the law provides.

According to article 11 of Law on public associations no.837 of 17.05.1996, „ Members of youth public associations can be citizens who reached the age of 14. Members (participants) of children's public associations can be citizens, reached the age of 10.”¹⁶

Children's Ombudsman greets the initiative of the Centre of Information and Documentation on Children Rights which in 2016 has supported 49 children in the process of elaboration of a report on the respect for children's right in the Republic of Moldova, for being presented to UN Committee on children's rights. For collecting opinions of several fellows and for disseminating accessible information for all children about their rights, teenagers have decided to create an on-line platform – Children's Platform where every child felt free to speak on how his rights are re-

¹⁶ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=325424>.

spected. Children have disseminated through this mechanism the report and the final observations of the Committee.¹⁷

Another aspect which should not be neglected is the children's access to information. Here we refer to the information accessibility for children. Because there are still gaps in the aspect of reasonable accommodation, a good few of children with sensorial deficiencies (seeing/hearing), and children with mental deficiencies meet barriers in the process of information in the society, both on educational and cultural, recreation.

This fact is caused by the gaps of the educational system and by the fact that the recreation institutions do not offer sufficient opportunities for children with disabilities to be informed correctly on any aspect of the social life.

In this context it is necessary to mention the fact that neither mass-media does not undertake efforts for creating special necessary conditions which would facilitate the access for children with disabilities.

The Ombudsman for protection of children's rights draws attention on the problem about ensuring children's access to information and opinion, especially in the rural environment and it encourages all the actors from this field to make more efforts on this segment.

PROTECTION AGAINST ABUSES AND NEGLIGENCE

Protection against abuses and negligence represents the obligation of the state to protect children from all the forms of maltreatments committed by parents or responsible persons for their care.

According to official data of the Ministry of Internal Affairs during the year of 2016 there were registered 202 cases of violence in the educational institutions and from them: teachers toward pupils– 44 cases; pupils toward teachers–two cases; between pupils – 156 cases.

In this context, in the address to the Ombudsman for children's rights were submitted 20 claims where there are invoked violence actions toward children, from them eight refer to sexual abuse. There were submitted claims on violence in schools, there are invoked abuse actions from teachers toward children, pupil toward another pupil, pupil toward teacher.

Within the examination of claims, it was founded the fact that Order no. 858 of August 2013 on the Methodology of application of the Procedure of institutional organization and intervention of the staff of the

¹⁷ http://drepturilecopilului.md/files/Raport_DC_ONU_FINAL_for%20WEB.pdf.

educational institutions in the case of abuse, negligence, exploitation and child traffic is not executed correctly and in full volume by the coordinators of violence prevention actions. Pupils do not know about the modalities of procedure application on the level of the educational institution. The execution of the mentioned above Order is not monitored.

As a consequence, there were drawn up reaction acts which were sent to public responsible authorities being required to be undertaken actions for informing children and parents about their right to announce the violence cases and about the obligation of teachers and the administration of the educational institutions to intervene in their settlement.

It also was founded that minors-victims do not benefit from corresponding measures for the physical and psychological rehabilitation and social integration, fact provided by the article 39 of UN Convention on children's rights.

In the exposed context, the Ombudsman for the protection of children's rights has monitored the implementation of provisions of Law special protection of children who are in risk situation and of children who are separated from their parents no.140 of 14.06.2013 with regard to the employment by the local tutelary authorities of the specialist in the field of children rights.

According to the information presented by the local public authorities of second level there exists a specialist in the field of child protection only in four localities of the country. As for the rest, these attributions are for the specialists from the territorial subdivisions of social assistance. The lack of financial resources in the local budgets and the refusal of the Government of the Republic of Moldova to allot financial resources for this purpose were indicated as the reasons for not employing specialists in the field of children rights.

Child Ombudsman considers that the lack of the mentioned specialist in the inter-sectorial mechanism of cooperation for identifying, assessing, reference, assistance and monitoring the children – victims and the potential victims of violence, negligence, exploitation and traffic has a negative influence on the system of children's rights protection and it draws attention of the Government on the identification of the solution for the invoked problem.

RECOMMENDATIONS:

- Identification of the necessary resources for ensuring each locality with a specialist in the field of children's rights, in compliance with the in force;

- Supervision and improving the existent inter-sectorial mechanisms in the field of children's rights protection;
- Developing together with mass-media the awareness campaigns for the purpose to inform young people on the behavior for dealing successfully to particular stages of life.

PROTECTION OF CHILDREN WITHOUT FAMILIES

Protection of children without families represents the obligation of the state to offer special protection to lacking family children and to ensure the possibility of proper care by another family or within an institution.

Although orphaned children were always in the attention of the authorities and currently they need a particular support both from the authorities and from the whole society.

By signing the Convention on children's rights, the governments agree to protect children against discrimination, sexual and economical exploitation and violence and to offer special protection to orphaned children.

Although the subjects about offering social housing, social benefits and social services to children rested without parental care were largely approached in the Report on observance of human rights in the Republic of Moldova in 2016, elaborated by the Ombudsman Office we can say that the reflected problems were not settled during the year of 2016.

It is clear the fact that the public policy for child protection is oriented to deinstitutionalization and the development of social alternative services in order to help the children without families and parental care to benefit from an environment closer to that of traditional family. It is important that all children to be educated in the spirit of the family values, to get those life skills (self-care, self-service, care about his/her neighbor etc.) which are necessary in a wealthy society.

During many years, inclusively in 2016, in the attention of the Ombudsman for the protection of children's rights were the cases where for the adoptive parents were not established compensations and the adoptive parents said that they were not informed about the fact that they have this right, although the Decision of the Government of the Republic of Moldova „About approval of the Regulations on conditions of appointment and allowance payment to the adopted children and children over whom it is established guardianship/guardianship” no 581 of 25.05.2006 which provides: “1. For the adopted children and those who are under the guardianship/guardianship, the adoptive parents, guardians/curators are

paid monthly compensations for food, clothing, footwear, personal hygiene items etc. and 2.The compensation is established and is paid in an amount of 800 MDL for each adopted child or who is under guardianship/guardianship”¹⁸.

Also in a critical situation are the children whose parents are deprived of liberty. The parent being deprived of liberty has no possibility to support his/her child. More difficult is the situation of mothers who have with them in prison a child who is under 3 years old. Respectively they have no possibility to work in the prison and to earn money for transmitting them for the maintenance of the other children whom it is established guardianship.

At this chapter the law maker did not take into consideration neither the situation of children whose parents have no possibility to support their children because of health problems they have.

Because of these reasons, the Ombudsman for children’s rights has submitted a proposal for modifying the law¹⁹. The Ombudsman has proposed the initiation of the modification procedure and completing point 10 of the Regulation on the conditions of appointment and payment of compensations for adopted children and children over whom it is established guardianship/guardianship, approved by the Decision of the Government of the Republic of Moldova no.581 of May 25, 2006 and according to Law no. 140 of June 14, 2013 on special protection of children who are in risk situations and children separated from their parents for the clear regulation of the right on the compensation payment for children who are under guardianship, because of the physical incapacity of the biological parent to protect the and to offer the corresponding care.

RIGHT OF REFUGEE CHILDREN

Right of refugee children represents the right to a special protection offered to refugee children or to children who are looking for getting the refugee status and the obligation of the state to cooperate with the competent organizations which ensure a protection and an assistance like this.

As the consequence of the social relations which have appeared due to the migration international policy, the problem of refugee children is more often discussed. According to the information offered by the Bureau

¹⁸ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=316122&lang=1>.

¹⁹ Proposal for the modification of law (no. 01-11/1 of 20.01.2017).

of Migration and Asylum,²⁰ the number of children who required asylum in 2016 (82 children) remains practically constant in comparison with that from 2015 (91 children). According to the same source with regard to children who require asylum it is applied a more favorable regime in comparison with adults who require asylum as respects the access to medical care and mandatory education. The children applicants for asylum are treated in the same conditions as the children of the Republic of Moldova.

Beside those three regional centers of foreigners' integration of Balti, Cahul and Chisinau, the Crisis Service for immigrants near the Republican Asylum for invalid persons and pensioners of Chisinau, the refugees are offered a monthly compensation for children.

At the same time, it is necessary to be remarked the fact that in the period 2012-2017 on the territory of the Republic of Moldova there were not registered cases of minor stateless person recognition.

Based on above, the Children's Ombudsman **RECOMMENDS:**

- Assessment of measures of social protection of refugee children;
- Development of the spectrum of services for refugee children in correspondence with their needs for their social integration.

RIGHTS OF CHILDREN WITH DISABILITIES

Rights of children with disabilities are the right of children with deficiencies to care, education, schooling which have the goal to help them to integrate in the society.

Once the UN Convention on the rights of persons with disabilities and the UN Convention on human rights were ratified, the Republic of Moldova has compelled to undertake all the necessary measures for promoting and implementing the public policy of social inclusion of persons with disabilities. The social inclusion of persons with disabilities means a series of measures and multidimensional actions from the fields of social protection, employment, housing fund, education, sport, health protection, information and communication, mobility, security, justice and culture and from other fields designated for the integration in the society of persons with disabilities.

The Ombudsman for the protection of children's rights has elaborated a survey on monitoring of social inclusion of children who suffer from disorders of autistic spectrum²¹.

²⁰ Letter no. 5/4-1326 of 14.02.2017.

²¹http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_tematic_autismul.pdf.

Within the monitoring there were identified numerous deficiencies in the field of health protection, social protection and education which limit considerably the access of these children to social life. The Children's Ombudsman encourages central public and local authorities and non-governmental organizations which actions for the children interest, to establish a mechanism of efficient collaboration and cooperation for the realization of social inclusion of children with disorders of autistic spectrum and of children with mental deficiencies.

Another aspect which should not be neglected refers to children with locomotor deficiencies and sensory deficiencies (hearing/seeing). The access of children with special needs to social life often is limited because of the lack of a reasonable infrastructure accommodation: physical access to buildings and in public places, access to information (for children with hearing/seeing deficiencies). All these threaten the process of social integration of children with disabilities.

These problems are treated in the majority of Reports on respect for children's rights which are written by the Ombudsman and they remain a priority for the next years.

In this context, we mention the fact that by the Decision of the Government of the Republic of Moldova no. 732 of September 16, 2013 it was created on the central level the public institution the Republican Centre of Psycho-pedagogical Assistance which is subordinated to the Ministry of Education and on the level of the territorial – administrative units, through the decision of the Councils of the second level, including those from Chisinau municipality, Autonomous Territorial Unit Gagauzia and Balti municipality – Services of psycho-pedagogical assistance in the administrative suborder of the district/municipal subdivision with attributions in the field of education and methodologically – of the Republican Centre of Psycho-pedagogical Assistance.

The Ombudsman for the protection of children's rights monitors the efficiency of the new created service during the period 2014-2016 realizing a thematic Report on the implementation of provisions of the indicated Decision.

At the end of 2016 year, the Ombudsman for the protection of children's rights has addressed to the Prime-Minister in order to be maintained the Republican Centre of Psycho-pedagogical Assistance (RCPA) in the new structure of the Government²², specifying that the services

²² Letter of the Ombudsman for the protection of children's rights M. Banarescu addressed to the Prime-Minister P.Filip no.07-1/1 of 03.01.2017; <http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-copilului-lichidarea-centrului-republican-de-asistenta-psihopedagogica-ar-fi-o>

provided by the Centre are very important in the process for ensuring the respect for the rights to education for all the children, inclusively for those with disabilities in the juvenile justice and in other cases with their involvement.

The Ombudsman considers that the liquidation of the Republican Centre of Psycho-Pedagogical Assistance would be an incorrect action in the actual context for the promotion of the inclusion of persons with disabilities, friendly justice for children, consultation of children opinion in all the actions undertaken by the public authorities and other involved actors.

According to NBS data, in the study year 2016-2017 the number of children from special educational institutions has constituted 860 persons, if compared with the study year 2015-2016, it was reduced with 16,7%. The majority of children of these institutions are pupils with deficiencies in the intellectual development (64,2%). At the same time the number of children with special needs which are integrated in usual schools have constituted 8675 persons and 1455 persons with disabilities.

Number of children with special educational needs and disabilities in the study years 2012-2013 – 2016-2017

	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015	2015- 2016	2016- 2017
Total	4 558	6 302	9 198	11 426	10 990
in usual schools	2 258	4 495	7 660	10 393	10 130
in schools for children with deficiencies in the intellectual or physical development	2 300	1 807	1 538	1 033	860

Parents of a child with special educational needs were many times advised by the administration of school to transfer their child in another institution because of the child behavior. The child needed treatment and he has accumulated many absences due to illness, inclusively non-motivated absences. As the result of the created situation and because of the general condition of the child he did not manage to assimilate the material and the institution has intentioned the parents about their child expelling. This case was settled by signing a Conciliation Agreement (no. 06-1/2 of 22.04.2016) after the Ombudsman for the protection of children's rights exercised the capacity of mediator. The agreement provided that the educational institution will make all efforts for the child inclusion and it will ensure the necessary conditions and measures for this cause and the parents will ensure the necessary assistance for their child, will attend the recommended therapy sessions, will ensure the child presence to sessions with the consultation specialists, will keep the relation with the teachers from the educational institution. The realization of the conciliation agreement follows to be monitored by OAP.

Starting from the above, in the opinion of the Ombudsman for the protection of children's rights it is imposed the necessity of consolidation of authorities' efforts on the segment which is related to:

- Maintain the activity of the Republican Centre of Psycho-Pedagogical Assistance and the Service of Psycho-Pedagogical Assistance;
- Development of social services focused on children's needs;
- Ensuring accessibility of children with disabilities to the infrastructure of public institutions;
- Continuing the process of children deinstitutionalization.

RIGHT TO SOCIAL SECURITY

Right to social security implies the positive obligation of the state to ensure for each child the right to social insurances under all the aspects.

Children have rights wherever they are: in biological, extended families and other forms of protection, pre-university educational institutions or other public institutions etc. family members, specialists who work with children and any responsible citizen should know these rights.

Public local and central authorities have the obligation to guarantee and to promote children's rights. An important factor in the child harmonious development constitutes provision by these authorities of an ef-

ficient mechanism of protection which involves both measures of social assistance and social insurance.

According to the information presented by the National House of Social Insurances²³ in 2016, 5246 of beneficiaries (socially insured) and 9649 beneficiaries (socially non-insured) have acquired the right to single indemnity at first childbirth of MDL 3100 for each child. While in 2015, approximately 5508 of beneficiaries (socially insured) and 10188 beneficiaries (socially non-insured) have acquired the right to single indemnity at first childbirth of MDL 3100 for each child.

These data denote the fact that the difference between the number of non-insured persons and insured persons is very small, fact which calls in question the welfare of these families, especially in the case when the amount of the monthly allowance for child care until the age of 1.5 years is of MDL 540 per month.

The Ombudsman for the protection of children's rights is concerned about the fact that the social compensations which are offered to young families do not cover the minimum income for existence of child.

The National Bureau of Statistics²⁴ shows that in the first quarter of 2016 the minimum income of existence for a child constituted MDL 1715,8 and for an adult – MDL 1813,7.

Relating the minimum income of existence for a child and that of the adult who takes care of the child to the amount social benefits we can draw the conclusion that the non-complete (mono-parental) families are imposed by the circumstances to live in poverty.

Another form of social security is providing each child living space. The project on construction of buildings for socially/economically vulnerable classes comes for supporting this idea. Thus, initially there were selected for construction the following cities: Calarași, Briceni, Singerei, Hancești, Soroca, Nisporeni, Ialoveni, Falești Rezina and Glodeni. Beginning with 2017 it is planned to be started the implementation of new project in Falești, Rezina, Glodeni and this fact gives hope that: children from social-vulnerable families will have a more decent standard of living.

The Children's Ombudsman agrees the initiative of authorities to start the project on offering social houses to social-vulnerable persons and at the same time it will monitor the correctness of actions undertaken under the aspect of children's right respect.

Speaking about the provision of social benefits to families with children, the Ombudsman recommends to the authorities to undertake additional measures for supporting the families with children.

²³<http://cnas.md/lib.php?l=ro&idc=244&t=/Statistica/>.

²⁴<http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5343>.

RIGHT TO EDUCATION

Right to education implies the positive obligation of the state to ensure at least free of charge and compulsion of the primary education.

Creation of equal opportunities in education for all children is a contemporary tendency which is common for all signatories of UN Convention on children's rights. The qualitative education is a fundamental right of child for guaranteeing the access to opportunities of development and life and the governments should take all the decisions in the field of education taking into account this thing.

This desideratum is upheld by the European Ombudsmen for the protection of children's rights with a reference to a more extended conceptualization of the right to education, because in the XXI century the right to education cannot be limited only to compulsory education. This right should include the access to pre and post - mandatory education, to formal and non-formal educational processes.

Existence of inequalities constitutes a violation of the right to education for the most disadvantaged children and the states should urgent approach these inequalities. Covering the needs of the most disadvantaged children involves systems and strategies which put children's welfare in the foreground of any school reform²⁵.

The last years are the years of reforms for the educational system of the Republic of Moldova, fact which has brought changes on the level of perception of some aspects like: inclusive education (for children from social-vulnerable families or for those with special educational needs), ensuring the necessary conditions for children's training (healthy food, free of charge transportation to the constituency education institution, fight against non-formal payments etc.).

Although there are still reserves at this chapter, the Children's Ombudsman appreciates the fact that the authorities have assumed engagements in this field and they hope that together with other involved actors they will succeed to ensure the right to education for each child. It is very important that the Ministry of Education in the process of the system creation to take into consideration the pupils opinion who appreciate the curriculum as being overcharged, the big number and exaggerated volume of homework, quality of teaching school disciplines etc.

²⁵ <http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-pentru-protectia-drepturilor-copilului-maia-banarescu-participat-la-cea>

Problems identified by the Ombudsman for the protection of children's rights are related both to the managerial aspect of the educational institutions and the monitoring inefficiency of the way of legal regulations observing by the educational territorial subdivisions.

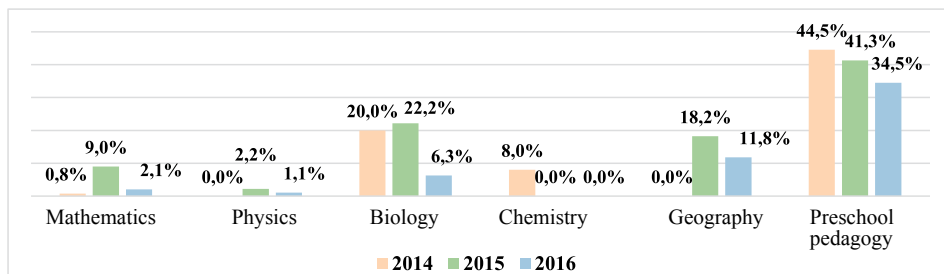
One of the problems is **ensuring the pre-university educational institutions with**, and training specialists who activate in these services. According to the decentralization policy, the medical staff from the educational institutions is not subordinated to the Ministry of Health, fact which call in question their training and information about the last tendencies in the field, quality of provided services, control of their efficiency and respectively the appropriate remuneration. According to the National Bureau of Statistics in the study year 2015/2016, the first aid post is available in 47,5% primary schools, 82,2% gymnasiums and 96,2% lyceums. The Ministry of Education mentions the fact that in 2016 in the educational institutions there were employed 1014 trained nurses and social assistants.

The lack of medical staff puts in danger the children's security and health from all the educational pre-university institutions, especially in the case when the doctor is one from the subjects able to identify physical abuses applied to children.

We also cannot ignore the problems which are related to the respect for sanitary-hygienic norms. The Ombudsman for the protection of children's rights after the visits made on the community level and according to the information parvenu from the Educational Departments from the country, has founded the fact that the major problem, especially in the rural environment is the lack of toilet rooms, on the territory of the institutions toilet rooms are in the yard and the majority of them are not connected to the aqueduct networks and they have no washstands, thus, being created impediments both for the respect of personal hygiene and for their sanitary – technical maintenance.

Lack of teaching staff or their insufficiency for some disciplines is another problem which was identified in the educational system. Audit report of 22.11.2016 on the performance of governmental instruments oriented to the modernization/improvement of services in the educational system reflects the fact that the analysis of information on the necessary teaching staff which the Ministry of Education had in 2016 (1252 vacancies) confirms an increase with 162 units in comparison with 2014 (1090 vacancies). Thus, the elucidated data attest the fact that the degree of vacancy covering in 2016 has constituted on average 61,5%, decreasing with 3,1 p.p. in comparison with 2015. At the same time the covering degree on the level of administrative-territorial units in 2016 has varied from 5,1% to 100%.

Sinteza datelor privind gradul de acoperire a necesităților de cadre didactice pe unele discipline în anii 2014-2016, %

School inclusion is a topic of discussion because it reflects the way of school integration of children from social-vulnerable families and non-vaccinated children.

School integration of orphaned children or temporarily deprived from parental care constitutes another interest segment of the Children's Ombudsman. According to the provisions of point 7 of the Regulation on the organization and admission to technical post-secondary and non-tertiary post-secondary professional training programs, approved by the Order of the Ministry of Education no. 545 of June 8, 2016: *„Children rested without parental protection will be released from the fee for the registration for admission and they will be accommodated without taxes in the student dormitory of the educational institution in the period of admission.”*

However, the Children's Ombudsman has identified many cases when the educational institutions have charged taxes for studies from orphaned children.

In this case is eloquent the case of a pupil, orphaned child, who was obliged by the administration of „V.Lupu” Collegium of Orhei, where she was studying to pay the tax for studies, despite the fact that the administration was informed about the status of this child. After the intervention of the Ombudsman for the protection of children's rights (Note with recommendations no. 06-2/2 of 12.01.2017), the educational institution has returned the money which was paid for the study period.

As regards the accession of non-vaccinated children in the educational institutions, under the Law on the state supervision of public health, *„admission of children in collectives and educational and recreation institutions is conditioned by the fact of their prophylactic systemic vaccination”.*

Non vaccinated children are admitted in schools and kindergartens after the administration of vaccine doses under the vaccination calendar of the Republic of Moldova.

The Ombudsman for the protection of children's rights supports the promotion of prophylaxis measures, but it considers as being non-admissible to restrain the right to education of a wealthy child, because of the lack of immunization, discriminatory fact in the realization of the right to education in comparison with the rest of children. Moreover, there are children with disabilities who are not permitted particular vaccines.

Another subject which was included in the agenda of the Ombudsman for the protection of children's rights refers to the **access of children to recreation spaces** (playgrounds and sport activities).

Currently not all the educational pre-university institutions have spaces for conducting sport classes and those which have space – have no the necessary equipment.

According to the National Bureau of Statistics in the study year 2015/2016, almost every second primary school is equipped with sports hall and in the case of gymnasiums and lyceums 84,9% and respectively 93,4% of them.

The Children's Ombudsman underlines the necessity to be promoted the extracurricular activities, because these are the most efficient measures for the prevention of factors which attempt to child life, health and psychological integrity.

Taking into account the revealed data, the Ombudsman for the protection of children's rights concludes that it is imperiously imposed the necessity to coordinate the specialists' efforts from the field of education and health for ensuring the primary schools with sports halls/ athletic fields considering that practice of sport is primordial for the children development. The National Bureau of Statistics shows that almost half of pre-school institutions have no sports halls.

In 2016 the problem of **unschooled children** still exists. According to the information presented by the Ministry of Education²⁶, from the total number of 684,5 thousand children from the Republic of Moldova, 115 are unschooled.

The public data of the Ministry of Education show that at the end of the 1st quarter of the study year 2016-2017, the number of children with school dropout has constituted 148 pupils, in comparison with 203 children at the end of the study year 2014-2015. From those children who dropped out of school, 19 are pupils of 1th -4th forms and 129 of 5th -9th forms.

²⁶Letter of the Ministry of Education no. 02/15-489 of 09.02.2017.

Number of children in the educational pre-university institutions

	2013	2014	2015	2016	
Total no. of children in the Republic of Moldova	712,1 thousand	699,8 thousand	690,9 thousand	685,5 thousand	On January 01
No. of unschooled children (age, cause, environment)	63	61	86	115	2013-2015 on May 31; 2016 – on December 31
No. of children who dropped out of school (age, cause, environment)	168	203	220	148	2013-2015 on May 31, 2016 – on December 31
No. of educational institutions	2792	2787	2776	2752	
No. of residential institutions which are subordinated to the Ministry of Education and LPA	40	35	30	30	
No. of children in the residential	3801	2447	1610	1365	
No. of closed educational institutions	21	14	15	28	
No. of trained nurses and social assistants from the educational institutions(to be specified how many vacancies, causes)	1140	1074	1055	1014	ME has no data about the no. of vacancies and their causes
Total no. of psychologists (to be specified how many vacancies, causes)	592	695	710	647	ME has no data about the no. of vacancies and their causes
No. of unschooled children because of non-vaccination	-	-	-	-	-

Source: Ministry of Education

According to the same source, the number of unschooled children in 2016 remains constant if compared with 2015 year.

For the chapter of school dropout compared with last years it was founded a slow remediation of the situation. The reasons of school dropout are different: 53 children went abroad with their parents (16 of them – children of gypsies, periodically leave the country with their parents who work there), 40 children by the reason of parents' refuse and they work, 20 - marriage, maternity leave, wanted children, 19 - fugitives, vagrancy, 6 – because of precarious financial situation, 5- because of health condition, 5 children – because of unsuccessful schooling.

It is important to be mentioned that in a great measure, the reasons which stayed on the basis of school dropout in the study year 2016-2017 are not different essentially from those from previous years.

Reasons of school dropout in the study years 2015/2016

Causes	No. of children with school dropout	No. of unschooled children
Went abroad together with their parents	53	25
Parents refuse/work	40	38
Marriage/ maternity leave	20	1
Vagrancy as the result of leaving home	19	24
Precarious financial situation	6	8
Health condition	5	18
Unsuccessful schooling	5	1
Total	148	115

Source: Ministry of Education

The Ministry of Education for improving this situation has elaborated the Action Plan on prevention and fight against the school dropout and absenteeism in general education. Instruction of prevention and fight against the school dropout and absenteeism (Order of the Ministry of Education no. 559 of 12.06.2015) and has established mechanisms and procedures for collecting data on local level; has revised the intervention schemes in the cases of school non-attendance; has systematized data which reflect in dynamics the pupils' attendance which was registered at the end of the 1st and 2nd quarters of the study year.

The Children's Ombudsman considers that the educational institutions follow to intensify the collaboration with the other representatives of the Inter-Sectorial Mechanism of cooperation for identifying, assessing, referring, assistance and monitoring of children victims and potential victims of violence, negligence, exploitation and traffic in order to make parents more responsible and for preventing school dropout and children non-schooling.

Children's nutrition in the educational preschool institutions has come again in 2016 as in the previous years in the attention of the society. The Children's Ombudsman was always concerned about this problem, because children nutrition in the institutions of the educational system is a determining factor for the health of the whole generation and the Ombudsman for the protection of children's rights sees the settlement of the food quality problem in the systemic and consequent approach by all the authorities and responsible bodies.

According to the regulatory framework which regulates the field children nutrition in the educational institutions, only the pupils of primary classes and those of 5th- 12th forms from the educational institutions of the eastern districts of the Republic of Moldova which are subordinated to the Ministry of Education and those from the educational institutions from Dubasari, Causeni and Anenii Noi situated in the security zone are fed free²⁷.

At the same time, only pupils from the 1st-12th form who come from socially vulnerable families are fed free from the fund of public local administration.

The financial norm established by the Ministry of Education for free feeding of pupils in 2016 has constituted the amount of 7,45 MDL/day²⁸, only for breakfast and lunch. It is obvious that it is an amount which cannot cover the nutritional need for a 7-11 years' child, according to which from daily food should not lack the proteins of animal nature – cheeses, eggs, fish, meat, fruits and vegetables.

Another problem consists in the fact that food is not purchased by the procedure of public procurement²⁹, and the provider is selected according to the criteria of the smallest offered price. As a result, because of the insufficiency of financial resources assigned for children nutrition and because of the provisions according to which the public procurement pro-

²⁷Decision of the Government of the Republic of Moldova on pupils feeding, no. 234 of February 25, 2005.

²⁸ Order no.759 of 18.08.2016 of the Ministry of Education.

²⁹ Law no. 96 of April 13, 2007 on public procurements.

cedure is realized the quality of the purchased food does not correspond to the recognized sanitary norms.

By the end of 2016 there were founded several serious violations in this field and there were initiated criminal case files on facts which refer to the quality of the purchased food.

Some educational institutions have no school canteens, pupils “eat” in the classrooms or in the kindergarten canteens.

Survey show that every eighth child from the educational pre-school and pre-university institutions is exposed to a risk to get ill after drinking water which does not correspond to the sanitary established norms according to the content of nitrates and fluorine. Each fourth child is exposed to increased concentrations of boron and each sixth preschooler risks to get ill of acute diarrheal diseases after the consumption of microbial polluted water.³⁰

In this context, the Ombudsman for the protection of children’s rights **considers necessary** to be taken measures by the public authorities on the segment of strengthening the efforts of community mobilization for improving the situation. The Ombudsman considers that it is necessary to be modified the procedure of public procurements and to be intensified the control of food and of prepared food.

The subject of **schooling children of different ethnicities** is followed by the Ombudsman for the protection of children’s rights and it is widely discussed within the survey „ Perceptions on human rights in the Republic of Moldova”³¹, realized by the Ombudsman’s Office in 2016. An aspect which is examined within the survey is the creation by the state of sufficient conditions so that the pupil from the Russian language schools to be able to learn the state language. According to the survey about 1/3 of respondents consider that these conditions are sufficient, offering them marks of 7-10. Those who less agree these conditions are from the urban environment with the same 1/3 answers appreciated with 1-4, those from the rural environment expressed less their opinion in this context. Also, about 40% of respondents of other nationality and 21,3% Moldovans/Romanians consider that the state does not create sufficient conditions for pupils from Russian language schools to learn the state language, appreciating with 1-4 the answer for this question.

³⁰<http://deschide.md/ro/stiri/social/4439/Raport-UNICEF-CNSP-%C3%8En-fiecare-a-patra-gr%C4%83dini%C5%A3%C4%83-se-consum%C4%83-ap%C4%83-care-prezint%C4%83-risc-pentru-s%C4%83n%C4%83tate.htm>.

³¹http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/ro-raport_do_final_pentru_tipar.pdf.

Article 4(1) Law no.382 of 19.07.2001 on the rights of persons who belong to national minorities and the legal status of their organizations, provides that the state guarantees equality before the law and equal protection before the law to persons belonging to national minorities.

Currently, the Government of the Republic of Moldova has approved the Action Plan on supporting population of Roma ethnicity from the Republic of Moldova for 2015-2020³². One of the objectives refer to ensuring effective access of persons of Roma ethnicity to educational services, medical care, employment, documentation and better living conditions through the promotion at national level of community mediators service.

For evaluating the efficiency of the community mediator, including on the segment which is related to schooling children of Roma ethnicity, the Coalition „Voice of the Roma”, in partnership with the Eastern-European Foundation have made in 2016 a Report on the analysis of the functional framework of the normative acts on formalization, consolidation and making efficient the activity of the community mediator.

According to this report the mediator will be the one who will contribute to the reduction of number of non-schooled Roma children.

Although the report underlines the role of the community mediator in schooling Roma children, on 15.09.2016 from the total number of the necessary mediators – 48 units, de facto were activating only 20 units and from them 14 – full working program, 2 – with half day program and 4 – on a voluntary basis. Employment and funding community mediators in compliance with the national legal framework is made from the budget of public local authorities of the first level.

The Children’ Ombudsman considers that it is opportune to take into consideration the opinion reflected in the Final Declaration of United Nation Special Rapporteur on minorities issues in the Republic of Moldova, Ms. Rita Izsák-Ndiaye, of June 2016 i.e.: *„Recognizing the essential role of the Roma community mediators in construing some bridges between authorities and persons of Roma ethnicity and their concrete realizations in promoting Roma rights it should be taken measures for completing all the vacancies and ensuring them with salaries from the central budget.”*

Transportation of pupils to district schools is also a part of the structural reform in the field of education which has as the goal ensuring the access of each child to a qualitative education.

The essence of the reform consists in the reorganization of the educational institutions so that to be optimized the costs for the educational process and conditions per pupil, because of the exaggerated costs which

³²<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=339319&lang=1>

should be incurred for the maintenance of some institutions which were attended by a small number of pupils as the result of the demographical regress, especially in the rural environment.

According to the information presented by the Ministry of Education³³, under the data presented by the local specialized bodies from the field of education, the transportation of pupils in the study year 2016-2017 is realized with 310 school buses from the allowances provided in the funding based on standard cost per pupil of the educational institutions. Respectively, according to the situation from 01.10.2016, from the total number of 323 791 children, about 18 088 children (6%) were transported to school in another locality.

At the same time, in the database of the educational departments for the transportation of pupils there are still necessary 120 transport units.

The Children's Ombudsman appreciates intentions and efforts made by the public authorities for ensuring safe transportation of children to the district educational institution, inclusively transport adapted for children with disabilities, but it underlines that this subject remains in its vision as being one of major importance for ensuring with success the corresponding level of the instructive-educative process.

RECOMMENDATIONS:

- Identification of a mechanism for ensuring each educational institution with medical staff, in compliance with the current law and their continuous training and their transfer in the subordination of the Ministry of Health;
- Informing children on healthy lifestyle and promotion of extracurricular (sportive, educational, cultural, artistic) activities;
- Consolidation of identification, reporting and prevention school dropout mechanisms and elaboration of Instruction and Action plan on preventing and fighting against school dropout and the absenteeism in the general education (Order no. 559 of 12.06.2015 of the Ministry of Education);
- Supporting families which are in the risk situation in order to prevent the situations in which children drop out school because of the poverty;
- Realization of the objectives of the Integration Strategy of national minorities from the Republic of Moldova during the period 2015-2020;

³³ Letter no. 02/15-489 of 09.02.2017 of the Ministry of Education.

- Adaption of financial norms for children nutrition from the educational pre-university institutions and supplementing financial resources for ensuring a menu which will correspond to child development;
- Ensuring the educational pre-university institutions with qualitative food products by changing the selection criteria for food production providers which should correspond not only according to the criterion of the smallest price, but also to the criterion of food quality which is established as the norm on the national level;
- Ensuring with spaces for children feeding in compliance with medical-sanitary requirements.
- Consulting children's opinion by creating and making to operate the Councils of pupils and youngsters within the reform of the educational system.

RIGHT TO LEISURE, RECREATION, CULTURAL ACTIVITIES

Right to leisure, recreation and cultural activities implies the child right to leisure, play, participation to cultural and artistic activities.

Any government is obliged by the ratified international instruments to intensify its guaranteeing efforts of children's rights to leisure, play and to engage in recreational age-matched activities and to participate freely to cultural and artistic life.

In this context, the Ombudsman for the protection of children's rights draws a particular attention for the respect of this right emphasizing the fact that the government should intensify its efforts and to make available for children, especially for children with disabilities adequate playgrounds where they could carry out recreational activities.

For this chapter, the Children's Ombudsman took into consideration children's opinions which were exposed within the meeting with them and the conclusions of experts from the field of education and research who work on the fact that curriculum is inflexible and overcharged³⁴: „Curriculum does not serve as the basis for the creation and operation of an effective system of school and professional orientation, the candidates to studies, pupils and students do not see the role of studies they follow in their future professional course”.³⁵

³⁴ http://www.ipp.md/public/files/Proiecte/Studiu_Formarea_Competentelor-Cheie.pdf

³⁵ Studiul comprehensiv privind domeniul educațional și al politicilor educaționale, Educația în Republica Moldova, susținut de către Fundația pentru Libertate "Friedrich Naumann", Chișinău, 2016.

The report of children from the Republic of Moldova for the UN Committee on Children's Rights for 2016³⁶ shows that the curriculum is overcharged. According to children's opinion, pupils have 6-9 lessons and they come home being tired. Because of this fact they have no sufficient free time and power for concentrating for doing homework which is also in big volume, they do not succeed to involve in extracurricular activities, to discuss with their friends and to rest. Their schedule often is not adapted to child needs, rhythm and regime: the most difficult disciplines (mathematics, physics, chemistry, biology) are at the end of the day and those optional – through the first; difficult disciplines often are in the schedule in one and the same day and one after another.

According to legal framework, the extracurricular activities (choir, dance, orchestra, decorative applied art, design, ikebana, handicraft, painting, graphics, research activities for the study disciplines etc.), provide 8 hours a week for each complement of I-IX forms and 4 hours a week for each complement of X-XII forms, according to curriculum for primary, gymnasium and lyceum education for 2016-2017³⁷, but the specialists from this field notice the fact that actually they are not carried out, especially in the rural environment, where these possibilities do not exist:

Up to 120 pupils	4 hours (one sports club)
from 121 to 280 pupils	8 hours (2 sports clubs)
from 281 to 400 pupils	16 hours (4 sports clubs)
from 401 to 640 pupils	24 hours (6 sports clubs)
from 641 to 880 pupils	32 hours (8 sports clubs)
from 881 to 1120 pupils	40 hours (10 sports clubs)
more than 1121 pupils	48 hours (12 sports clubs)

The Ombudsman for the protection of children's rights concludes that the **coordination of efforts of specialists** from the field of education and health is absolutely necessary for joining up to the requirements of a modern and wealthy society. Moreover, the involvement of children in the extracurricular activities, as it was said is one of the most efficient methods of child multilateral development and one of the most efficient method for preventing a deviant and antisocial behavior.

³⁶ http://drepturilecopilului.md/files/Raport_DC_ONU_FINAL_for%20WEB.pdf.

³⁷ http://www.edu.gov.md/sites/default/files/plan-cadru_2016-17.pdf.

CHILD WORK

Child work implies the positive obligation of the state to protect the child from his/her employment to a job which constitutes a danger for his/her health, education or development.

Convention of children's rights stipulates that member states recognize the child right to be protected against the economic exploitation and exercising a work which involves risks or impedes his/her education or brings damage to his/her health or physical, mental, spiritual, moral and social development.

The specialists of the National Centre of Public Health attentions on the fact that hard and improper work has often bad consequences for the child health. There can appear: kyphosis, scoliosis, and lordosis. Also, for a long term, if a child would be involved in physical activities which are not adequate for his/her age and morphological particularities this would influence the cardiovascular system.

Concomitantly, in the last period mass-media reflects the fact that: „the child work in Moldova is determined by poverty and inequality which have been amplified in the transitory period to the market economy. Often parents who have a lot of concerns do not understand the long term benefices of the investment in education in relation to the short term earnings brought by the child work.

This happens because of parents' incapacity to look beyond the strategies to survive in which they are caught, lack of confidence in the possibility of the educational system to increase the children's chances for a decent work in the future, perceptions according to which the work is beneficial for the development of child (irrespective of the dangers related to the work made by the children).³⁸

The Children's Ombudsman considers necessary the education of child and his/her adaption to social life by the support of parents and legal representatives to different home or agricultural activities, but all these activities should be realized so that not to endanger his/her health, education and development.

This situation involves another approach from public authorities, inclusively the need to organize informational campaigns with the involvement of syndicates, patronages, civil society on the segment for preventing children illegal work and risks related to it.

³⁸ <http://vocea.md/munca-copilului-in-republica-moldova/>

PROHIBITION OF TORTURE AND DEPRIVATION OF LIBERTY

Prohibition of torture and deprivation of liberty implies the positive obligation of the state to protect the child from illegal deprivations of liberty, torture and maltreatments.

One of the priorities of the Ombudsman for the protection of children's rights, including in its capacity of a member of the Council of torture prevention in the Republic of Moldova is the prevention of torture and maltreatment of minor children.

Respectively a particular attention is paid to cases of minor children arrest, placement in detention and the execution of prison sentences.

According to official data of the Department of Penitentiary Institutions of the Republic of Moldova in 2016, 26 minor children were remanded in custody, 18 of them were 17 years old and all were boys. 10 of them have committed serious crimes and 13 - particularly serious crimes.

Those 37 minor children (35 boys and 2 girls) were executing the prison sentence in 2016, 20 of them were 17 years old. The average duration of detention of minor children after sentencing constitutes 3 years.³⁹

Information on the number of minors and the average duration of detention

Year	2013	2014	2015	2016
Number of children	32	27	31	30
Average term of detention	3 years	3 years	3 years	3 years

Source: Department of Penitentiary Institutions of the Republic of Moldova

The Children's Ombudsman recommends to the actors who are involved in the examination of cases with the involvement of minor children to be applied the preventive measures alternative to deprivation of liberty and during the criminal investigation other than the remand custody, according to the criminal law.

The detention conditions also often do not correspond to standards fact which generates degrading treatment and in this regard the isolators of criminal investigation represent a major problem.

Another identified problem is the observance of the rights of children who are under three years old and who are in the penitentiary institutions with their mothers who execute their sentence. In the opinion of the

³⁹ <https://drive.google.com/file/d/0B3cDJ-pp652HTHhLbFJUSmE1Znc/view>

Ombudsman for the protection of children's rights in the budgets of the penitentiary institutions where are these children it should be provided a separate budget line for covering all the necessities for maintaining these children.

RIGHT TO RECOVERY CARE

Right to recovery care implies the positive obligation of the state to ensure an adequate treatment for the psychological and social recovery of children-victims of torture, maltreatment or exploitation.

The social realities denote the fact – children often become victims of different forms of abuses, maltreatments, actions qualified as crimes.

The official data show that during those twelve months of 2016 in 980 criminal cases – 1029 children were officially qualified and recognized with the status of victims of crimes (2015 - in 1334 criminal cases) which constitutes a decrease with - 26,53% in comparison with the similar period of the last year.

Children have become victims of crimes against life and health, being initiated 11 criminal cases under the constituent elements of crimes provided by the articles 145-149 Criminal Code (2015 year - 6), 28 – for injury of bodily integrity (2015 year -32).

Children are often the victims of patrimony crimes, being initiated 247 criminal cases according to the constituent elements of the crime provided by the article 186 of the Criminal Code (2015-291); 47 – according to article 187 Criminal Code (2015-57); 2 – according to article 188 Criminal Code (2015-1).

Concomitant, there were registered 40 actions of hooliganism against children (2015-53), and in 79 cases (2015-84) they have become victims of the crime provided by the art.264 of the Criminal Code (violation of traffic safety rules).⁴⁰

In 2015 there were identified 68 victims of child trafficking, a double number in comparison with that registered in 2014 (26 identified victims). From them, 48 were sexually exploited and 19 - exploited through work. The internal child trafficking remains in 2015 on the first place, with 64 identified children in this regard, being thus attested an increase in comparison with the number of victims of child trafficking identified in 2014 (15 victims).

⁴⁰http://igp.gov.md/sites/default/files/nota_informativa_cu_privire_la_starea_delicventei_juvenile_pe_parcurul_a_12_luni_2016.pdf

The Ombudsman for the protection of children's rights emphasizes that although in 2016, in comparison with 2015 the number of children who have become victims of crimes is in a slight decrease this indicator still remains quite high and the right to security and protection of these children is further. Each case needs to be examined with maximum diligence for being able to offer to child the necessary assistance for his/her psychological and social rehabilitation. Otherwise they risk to be affected for the whole rested life.

Considering that the policemen during the first contact with the minor victims face the problem of case referral and further – problems related to providing assistance to these victims, it was taken the decision through the Ministry of Labor, Social Protection and Family will undertake measures for the consolidation of mechanisms for implementing the RNS Strategy, for providing non-conditioned assistance services to victims to trafficking in human beings and monitoring the post-assistance/reintegration of cases process.

During its session of May, 2016, national Committee for Combating Trafficking in Human Beings has discussed the subject on violation of the rights of victims and international standards during the examination of cases in compliance with articles 165 and 206 of the Criminal Code which lead to their victimization. Thus, the Committee has recommended to be taken additional measures for eliminating these serious gaps.

Taking into account the impediments emphasized on this segment, the Ombudsman for the protection of children's rights considers necessary to intervene immediately in their settlement.

The Children's Ombudsman also is concerned about the insufficiency of measures of assistance, especially the psychological one, so necessary for the psycho-emotional rehabilitation of children.

RECOMMENDATIONS:

- Improvement of the mechanisms of non-conditioned access to assistance and protection of children victims of different forms of abuses: legal representation of children, emergency placement, hospital services etc.;
- Ministry of labor, Social Protection and Family together with the Ministry of Finances/ Public Local Administration to identify the financing mechanisms of the created social services and the methods and means of development of the new specialized services, including those of emergency placement;
- Training the staff from the system of child protection and their specialization according to the new identified necessities.

ADMINISTRATION OF JUVENILE JUSTICE

The administration of juvenile justice implies the right of children who are in conflict with the law to be treated with respect for their human dignity.

According to the United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines)⁴¹, the prevention of juvenile delinquency is an essential part of crime prevention in society. By engaging in lawful, socially useful activities and adopting a humanistic orientation towards society and outlook on life, young persons can develop non-criminogenic attitudes.

The provisions of these principles, as well as other international standards in the field require a child-centered legislative system that recognizes the child as a subject of fundamental rights and freedoms and ensures that all actions that concern him are guided primarily by the superior interest of the child.

In this context, the issue of juvenile justice is constantly addressed by the Ombudsman for the protection of children's rights, fact reflected in the previous annual reports. It is worth mentioning that this phenomenon is gaining momentum, which arouses the concern of the Ombudsman. For these reasons, authorities need to take measures to combat the premises of the phenomenon.

The Ombudsman for the protection of children's rights brought on the Government's agenda the issue of street children⁴², so efforts have been made to seek and find solutions, but the problem remains open yet without systemic, real and viable solutions. Lack of staff competent to interact with such children, as well as the lack of financial means are the main causes of the existing situation.

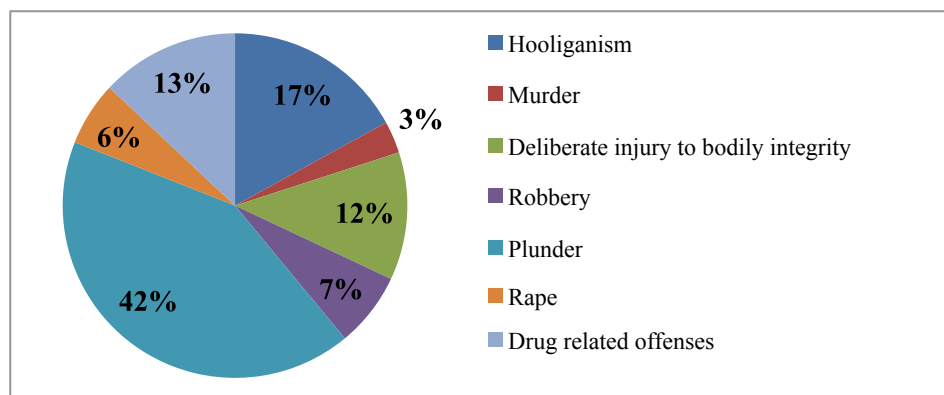
Social and economic factors favor the increasing number of children in conflict with the law. In terms of juvenile delinquency, compared to previous years,⁴³ the situation has not changed considerably.

⁴¹ United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines), Resolution 45/112 of December 14, 1998 (the 68th Plenary Meeting);

⁴²<http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-pledeaza-pentru-crearea-unui-serviciu-de>

⁴³http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_2015_final.pdf;

Crimes committed by minors or with their participation during the period of 10 months of 2016

Source: Ministry of Internal Affairs

According to the information provided by the General Police Inspectorate,⁴⁴ in 2016 there were recorded 941 crimes committed by minors or with their participation. From the total number of offenses, the minors committed: 5 extremely serious offenses, 100 – serious, 610 – less serious and 66 minor offenses.

According to the data of the Department of Penitentiary Institutions of the Republic of Moldova, in 2016 in pre-trial detention there were 26 boys, 18 of whom were 17 years old. Of these, 10 committed serious crimes and 13 - very serious. 11 children lived in incomplete families and 4 were separated from their parents.

In 2016, under a conviction sentence, 37 (35 boys and 2 girls) of minors executed the sentence, 20 of whom reached the age of 17. Of these, 15 minors came from incomplete families, and one was living separately from the family.

In accordance with the public policy of ensuring a child-friendly justice, an important role is played by the **hearing conditions of minors**.

The conditions in the hearing rooms for minors and to what extent they meet, the standards have been discussed for a long time.

Taking into account the information presented by the General Police Inspectorate⁴⁵, In the Police Inspectorates there are 2 hearing rooms (at the Causeni Police Inspectorate and Ungheni Police Inspectorate), where

⁴⁴ Letter of the General Police Inspectorate of the Ministry of Internal Affairs no. 34/11-516 of 02.02.2017.

⁴⁵ Letter of the General Police Inspectorate, Ministry of Internal Affairs no. 34/11-516 of 02.02.2017.

47 repeated hearings took place. According to the General Prosecutor's Office⁴⁶, there are 8 hearing rooms in the Prosecutor's Offices, where 2 repeated hearings were held.

The Ombudsman for the protection of children's rights is concerned that no standards are being developed at national level on hearing rooms. The authorities holding hearing rooms have referred to international standards, which represent some general rules.

Juvenile child-friendly justice is a legal system designed to respect the human dignity of the minor and to provide him with the necessary assistance for re-education and his integration into society.

The subject **of the education of children in penitentiary institutions** has been specifically monitored over several years by the Ombudsman for Children. The Ombudsman's Institution carried out the Study „Respecting the right to education of minor detainees / convicts in penitentiary institutions”, which states that: „Although the Constitution of the Republic of Moldova guarantees that high school, secondary professional and higher education is equally accessible to all, based on merit, minors detained in penitentiary institutions are restricted by this right.”⁴⁷

In this respect, we recall the **recommendations of the study** to be implemented:

Establishing the number of hours and study subjects for minors in the penitentiary institution, in accordance with the Order of the Minister of Education „On the Framework Plan for Primary, Secondary and High School Education in the Year of Study 2016-2017”.

- Modification of the Execution Code of the Republic of Moldova no. 443-XV of December 24, 2004 and Article 240 paragraph (1) of the Law on the penitentiary system no. 1036 of December 17, 1996, article 11 paragraph (13), which stipulates that in penitentiaries shall be organized, on a compulsory bases, the secondary general education of the convicts and the incorporation of these provisions into the Constitution of the Republic of Moldova, but also into the Education Code which stipulates that compulsory education starts with the preparatory group in pre-school education and finishes with high school education or secondary and post-secondary professional technical education and the obligation to attend compulsory education ends at the age of 18.

⁴⁶ Letter of the General Prosecutor's Office no. 25-16d/2017-39 of 03.02.2017.

⁴⁷http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_tematic_educatia_in_peniteniarele_pentru_minori.pdf, The study „Respecting the right to education of minor detainees / convicts in penitentiary institutions”, page 5-6.

- Ensuring the educational process for minors in detention who have completed the gymnasium cycle;
- Ensuring the educational process for detained minors who at the time of retention / arrest / conviction started the studies in the high school cycle and cannot continue it in the penitentiary institution;
- Systematic monitoring of the process of education in penitentiary institutions;
- Ensuring detainees with textbooks and school supplies necessary to acquire the school curriculum.

The problem of re-socialization of minors remains also present.

Social integration of minors from detention institutions

Year	No. of registered minors	No. of minors who benefited from social integration assistance	No. of minors integrated into society
2013	373	533	338
2014	320	437	312
2015	344	450	304
2016	346	662	316

Source: National Probation Inspectorate

Statistics show that in 2016 of the total number of minors who benefited from social integration assistance, about 47.7% were integrated into society. Approximately 63.4% of the total number of minors in this category were integrated in 2013. These figures signify the existence of deficiencies in the system of social integration of minors in conflict with the law.

RECOMMENDATIONS:

- Development of social assistance and social integration services for minors in contact with / in conflict with the law;
- Elaboration of country-level standards for hearing rooms for child victims / witnesses of crimes;

- Development and implementation of improvement programs for penitentiary employees to use methods of education appropriate to the age of detainees;
- Upgrading the technical and material base to allow the detainees to be properly educated;
- Professional specialization and continuous training of all the actors involved in the examination of cases concerning the minors (judges, lawyers, prosecutors, etc.).

Pentru notițe

Pentru notițe

: OFICIUL AVOCATULUI POPORULUI

• Str. Sfatul Țării, nr. 16
• MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
• Tel.: (+373 022) 23 48 00
• Fax: (+373 022) 22 54 42
• Web: www.ombudsman.md
• E-mail: ombudsman@ombudsman.md

- Se distribuie gratuit

